

*Ишқ насими тегса кўкракка
Оромини йўқотур инсон.
Севги меҳмон бўлган юракка
Ошинодур висол ва ҳижрон.*

ВАРОТ БОЙҚОВИЛОВ

ВИСОЛ
ВА ҲИЖРОН

Шеърлар

Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
Тошкент — 1978

Уз
Б 81

70403 — 116
Б $\frac{352}{(06)-78}$ 34 — 78

© Гафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриё-
ти, 1978 йил.

В И С О Л

СИРДОШ БУЛОҚЛАР

Қалбимга тушдию Ишқ шарораси
Абадий висолни орау этди жон.
Сеҳрлаб қўйдию Ишқ таронаси
Ҳаёт кўзларимга кўринди жонон.

Инсон билан бирга яралган
Бир чашма бор — мангу муқаддас.
Ҳаёт боғи ундан кўрк олган,
У сўлмоқни билмас бир нафас.

Бу чашмага тушса хору хас
Киприги-ла териб олар кун.
Юракларда қўзғаб зўр ҳавас
Этиб қўяр ҳаётга мафтун.

Ундан баҳра топмаган одам
Туғилмаган онадан ҳали,
Ёнмагандир кўзларида шам.

Ишқ чашмасин сеҳри туфайли
Танидигу ҳаётни, эркам,
Бошланди чин муҳаббат сайли!

ЎЗБЕКИСТОН ФАРЗАНДИМАН

Мен советлар шарқининг коммунист шоириман,
Камол топган Ватаним улуғ Ўзбекистондир.
Ўз умридан бахтиёр миллионларнинг бириман,
Мен куйлаган чаманим қутлуғ Ўзбекистондир.

Ўзбекистон деганда — кўксим тутиб тоғ қадар,
Бир буюк ғурур билан янграр менинг овозим.
Шеъринг майдонида от ўйнатиб музаффар,
Оламни куйга чулғаб жаранглар юрак созим!

Бу бир гўзал Ватанким, қилиб бўлмас тасаввур,
Кўркидан боғи жаҳон яқосини этган чок.
Бунинг борлиғи учун ерга айтиб ташаккур,
Қуёшу ой, юлдузлар жилмайиб боқар қувноқ.

Бу диёрга табиат қилиб гўё каромат,
Қалбига берди ҳаёт Оснё сийнасида.
Қўли гул эл бахтига бўлгин, дея, саломат,
Олам ҳуснини кўрди муборак сиймосида.

Мусаввирдек тонг билан қўлга олганда қалам,
Ҳали гўдак дунёдан ахтарган турфа ранглар.
Борлиқ гўзаллигини жамолида этиб жам,
Бошидан минг ўргилиб, пойига сочган зарлар.

Меҳрин қўшиб қорганда бу замин тупроғига,
Сероб дарёси билан тоғларини яратган.
Сеҳргардай боққанда кўзларин қароғига,
Мўътадил иқлим бирла боғларини яратган.

Осиё бешигида улғайган Ўзбекистон
Кўркига жило берди меҳнаткаш эл санъати.
Инқилоб ёғдусига йўғрилган Ўзбекистон
Бошини силар мангу ҳур Советлар давлати.

Қон-қардош оилада топиб дўсту биродар,
Рус халқига ташаккур — тонгда айтган каломи.
Ва Ленин даҳосидан мангу бўлиб миннатдор,
Марказкомга йўлланар Ўзбекистон саломи!

Улуғ ўзбек халқининг юрак ташаккурида
Менинг ҳам нурдан тоза меҳру муҳаббатим бор.
Дунёни қойил қилган буюк тафаккурида
Менинг ҳам учқун қадар заковатим барқарор.

Мен советлар Шарқининг коммунист шоириман,
Камол топган Ватаним улуғ Ўзбекистондир.
Ўз умридан бахтиёр миллионларнинг бириман,
Мен куйлаган чаманим қутлуғ Ўзбекистондир!

1976

Ота тўй бермоқчи етти иқлимга,
Қирқ кеча-ю қирқ кундуз.
Олтин тўй хатини юборса кимга,
Ташриф буюрсин сўзсиз.

Ўттиз беш шаҳарда осиб дошқозон,
Минг қишлоқда ош дамлар.
Олтинтўй бошида юз минг хонадон,
Турур миллион одамлар.

Қутлагай, Тошкентнинг чўнг қопқасида.
Меҳмонга жон садқадур.
Гўёки офтоб ёнур,
Отахон тўйбоши — Ўзбекистон бу!
Валинеъмат мезбон бу!

1974

«ОҚ ОЛТИН» ТОҒЛАРИ

Ўзбек диёрига боқсанг маҳлиё,
Йўлингги ёритса дурахшон зиё,
Тупроғин кўзингга этсанг тўтиё,
Ақлингги лол айлар сеҳрли дунё —
«Оқ олтин» тоғлари!

Олисдан кумуш тоғ бўлиб кўринар,
Сутдай дарёлари тўлиб кўринар,
Чўққилари кундай кулиб кўринар,
Бошига ол байроқ илиб кўринар —
«Оқ олтин» тоғлари!

Деҳқон манглайининг реза теридан,
Гўдакнинг заминга қайноқ меҳридан,
Қизларнинг ғўзага ишқи сеҳридан,
Шоирнинг тонг нурин эмган шеъридан —
«Оқ олтин» тоғлари!

Ўзбек ғуруридан, ўзбек фахридан,
Шодлиги уммонга сизмас наҳридан,
Ғанимга беаёв ғазаб-қаҳридан,
Қуёш ҳам чўмилган кумуш баҳридан —
«Оқ олтин» тоғлари!

Чўлни чаман қилган соҳибкорлардан,
Кўнгли пок, қўли гул пахтакорлардан,
Шарафдан тож кийган бахтиёрлардан,
Хазинаи ноёб пахтазорлардан —
«Оқ олтин» тоғлари!

Қаҳратои қиш фаслини кумуш қоридан,
Баҳорнинг нашъали гулрухсоридан,
Тароват анқиган ёз нисоридан,
Олтин куз қуёшин ифтихоридан —
«Оқ олтин» тоғлари!

Кўнгилини яйратган тонг жилвасидан,
«Тошкент»ни кашф этган онг шуъласидан,
Пахтакор тўқиган ашуласидан,
Беадад карвонлар силсиласидан —
«Оқ олтин» тоғлари!

Донишманд чолларнинг ўй-хаёлидан,
Нурсиймо кампирлар бахт-иқболидан,
Деҳқон қизларининг ой жамолидан,
Қишлоқ йигитларин илк висолидан —
«Оқ олтин» тоғлари!

Она табиатнинг бор инъомидан,
Қуёшнинг заминга тонг саломидан,
Заминнинг инсонга эҳтиромидан,
Гўдаклар сўйлаган илк каломидан —
«Оқ олтин» тоғлари!

Ишчию деҳқоннинг олимлигидан,
Уларнинг олимдек толиблигидан,
Ака-ука янглиғ қалинлигидан,
Хунару закода ғолиблигидан —
«Оқ олтин» тоғлари!

Халқимнинг юраги баҳорлигидан,
Меҳнату санъатда ҳамкорлигидан,

Қардош оилада дўст-ёрлигидан,
Одими шаҳдаму залворлигидан —
«Оқ олтин» тоғлари!

Улуғ партиямиз раҳнамосидан,
Доҳийнинг мунаввар чин даҳосидан,
Бахтиёр халқимиз ақл-зақосидан,
Ўзбек тупроғининг дур-кимёсидан —
«Оқ олтин» тоғлари!

1975

МЕН ЯШАГАН ДАВР...

Мен бир буюк даврда ғурур билан яшадим,
Инқилобчи оталар содиқ фарзанди бўлиб.
Йигирманчи асрнинг қалбини оташладим,
Келажак авлодларга умид билан термилиб.

Ун еттини титратган революция наъраси
Йигирма йил кейинроқ юрагимда урди бонг.
Улуғвор қудрат билан айланган Ер курраси
Узра қуёшдай балқиб, отди буюк оппоқ тонг.

Улуғ Ватан урушин гулдурос чақмоқлари
Болалигим кўкида чақин чақиб ўтгандир.
Ғалаба салютидан порлаб Ургут тоғлари,
Музаффар жангчиларга гулдаста узатгандир.

Мен яшаган даврда тинчлик қозониб зафар
Урушни дафн этди жаҳаннамнинг қаърига.
Дунёнинг учдан бири юртим билан музаффар
Мағрур нигоҳ ташлади Коммуна чироғига.

Бешигида тоблади исёнкор, долзарб дамлар,
Қоғозга нақш ўймоқлик ҳунари қилди насиб.
Кўк тоқига қўйилди тарихда илк қадамлар,
Тўнғич космонавтларга тенгдош бўлдим муносиб.

Очиқ космосда инсон сузган қутлуғ айёмни
Мангулик хаёлида сақлар ҳамон хотирот.
Ойга ҳам бориб келган энг биринчи одамни
Ўз кўзим билан кўриб, қилдим сайру мулоқот.

Космосда туташганда «Союз» билан «Аполлон»,
Яна бир бор тап бердим одамзод даҳосига,
Ой заминин олимлар ерга этганда эҳсон,
Ҳайрат-ла таъзим этдим партиям закосига.

Сайёрама-сайёра бизнинг жасур одамлар
Сайр этиб юрган кунлар васли бўлса муяссар,
Витта шеър учун, майли, керак бўлса жон агар,
Жонимни берар эдим, берар эдим муқаррар.

Мен бир буюк даврнинг оташин фарзандиман,
Бошим узра кўтардим шеърият машъалини.
Мулки назм султони Навоий дилбандиман,
Жаҳонга этдим дoston Самарқанд сайқалини.

Шу сайқалдан нур олинг, эй навқирон насллар,
Гагариндек космонавт бўлингиз шеъриятда!
Сизларни ардоқлагай бахти порлоқ асрлар,
Доимо баланд бўлсин қўлингиз шеъриятда!

1976

XXI АСР ШОИРЛАРИГА

Эй, долғали асрнинг навқирон шоирлари,
Чорак аср олдинроқ орзуйим айтдим сизга.
Сизга муштоқ минг-минглаб юрак жавоҳирлари
Қаҳкашон юлдузидай тўкилсин йўлингизга.

Икки мингинчи йилнинг муқаддас зинасидан
Сизга таъзим этурман Навоийнинг ёшида.
Бир муборак жой излаб ҳазрат Лутфий ёнидан,
Юзни кўзлаб турурман, минг йилларнинг ишқида.

Умримнинг тўрт фаслидан қўлтиқда тўрт жилд китоб,
Қўлимда асо билан даврангизга кирурман.
Сизлар эса қошимда қалам сурсангиз шитоб,
Дунёдан рози бўлиб, мен жилмайиб турурман.

Хушхиरोму нозикдир, дўстлар, қалам тулпори,
Бу тулпорни аяшган азал шоирлари ҳам.
Ким унга билар-билмас қамчи урса тўпори,
Юзини қаро қилиб, этмагай асло карам.

Уша тулпор кўзига қўндирмай зарра ғубор,
Ўз асримда кўрганам якқалам этдим сизга.
Сиз кўрмаган буюқлар суҳбатин тинглаб бисёр,
Ноёб хазина билан келдим ҳузурингизга.

Улкан наср мулкида Ойбек эди шаҳаншоҳ,
Ғафур Ғулом — янги Шарқ шеърятин султони!
Шайхзода шеър ўқиса — кўк ҳам чақарди чақмоқ;
Вобоев чаптаст эди, мисли шеър арслони!

Исёнкор Ҳамза билан буюк Ҳамид Олимжон,
Абдулла Қодирийни кўрганларни кўрганман.
Султон Жўра қалбини ўқ тешганда беомон,
Нафратим найза қилиб, шеърга панжа урганман!

Ўзбек халқин устози, бир мўътабар буюк зот,
Менга олий даргоҳда таълим берди минг йилдан.
Юртни жаннат қилганда юртимда энг суюк зот,
«Шарофнома» қаламин олдим қаҳрамон элдан.

Кўнглим камол топгандир Комил Яшнн меҳридан,
Шеъримга қанот берган Уйғун билан Миртемир.
Оламни мафтун этган Зулфиянинг шеърдан,
Ҳамид Ғулом қалбидан нур олганман бир умр.

Элда мағрур янграган Мирмуҳсиннинг овози,
Рамз Вобожон назми қалбимда берар садо.
Асқад Мухтор илҳомин бургут янглиғ парвози
Ёшлик чоғимдан мени ўзига этган шайдо.

Мен буюк шоирларга бўлдим бахтли замондош,
Бундан юксак бахтни ҳеч топмагайман изласам.
Устозлар ҳузурида бир умрга эгиб бош,
Таъзим этиб турурман, сизга бугун сўзласам.

Устозлар нафасидан баҳра топиб ўсди дил,
Улар мени суяшди — тоғдай туриб ёнимда.
Мен бу буюк ишончни оқлай, дея муттасил,
Эзгу қасам ичганман, меҳри яшар жонимда.

Устозларни дунёга танитган бу буюк халқ
Битта фарзанди каби умримга берди камол.
Бошим силаб меҳрибон: — Қуёшдай ур,—деди,—барқ,
Сендан ҳали кўп нарса умидвордир истиқбол!

Коммунистик партиям мени пўлатдек тоблаб,
Буюк Ленин ғоясини жойлади шууримга.
Бу ғояни кўзимнинг қорачиғидек асраб,
Мангу машъал этганман мен бахтиёр умримга.

Мен партия сўзига оғишмай қилдим амал,
Бир қадам ҳам чиқмадим буюк халқим измидан.
Ватаним не буюрса, адо этдим мукамал,
Қуёшга етди бошим советлар тузумидан.

Қирқни қоралаб қолган қирчиллама ёшимда,
Сизга мактуб йўлладим, келажак шоирлари!
Мендан буюкроқ бўлинг сизлар менинг ёшимда,
Йигирма биринчи аср бўлажак шоирлари!

1976

ЛЕНИН СУЗЛАМОҚДА

ШАРҚ ГУЛЧАМБАРИ

Муаззам Тошкентнинг пок сийнасида
Советлар Шарқига боқиб улуғвор,
Асрий орзуларнинг силсиласида
Ленин сўзлаётир, минг йилга пойдор.

Ленин сўзлаётир, минг йилга пойдор
Буюк истиқболнинг шоҳ супасида.
Ижодкор инсондан бўлиб миннатдор,
Олқишлар янграйди ўтли сасида.

Олқишлар янграйди ўтли сасида,
Қошида парвона фарзанди башар.
Муқаддас шоҳсуна бўсағасида
Халойиқ беҳудуд уммонга ўхшар.

Халойиқ беҳудуд уммонга ўхшар,
Васлига ошиқар минг-минглаб дарё.
Шодлик уммонидан териб дур, гавҳар,
Таъзимга бош эгар Ўрта Осиё!

Таъзимга бош эгар Ўрта Осиё,
Доҳийнинг пойида — яшнаган гулзор.
Энтикиб, кўз тутар орзуманд дунё,
Ўрта Осиёнинг бахтига хумор.

Ўрта Осиёнинг бахтига хумор
Офтоб ҳам жилмайиб боқар фалакдан.

Қондош фарзандларин сийлаб бахтиёр,
Олқишлар ёғдирар ўтли юракдан.

Олқишлар ёғдирар ўтли юракдан
Қўли гул, варшунос пахтакорига.
Унга бир тахт ясаб жуда юксакдан,
Ўзини бахш этар пахтазорига.

Ўзини бахш этар пахтазорига,
Бободехқон бўлиб фидо этар жон.
Самовий хирмонлар бунёдкорига
Бир олам қувончни этар армуғон.

Бир олам қувончни этар армуғон
Ва таъзим этади Доҳий қошида.
Заҳматқаш инсонни қутлаб шодумон,
Ўз бахтини кўрар юрт наққошида.

Ўз бахтини кўрар юрт наққошида
Ўзбегу тожигу, қирғизу туркман.
Ўрта Осиёнинг қадим Шошида
Бугун давом этар буюк анжуман.

Бугун давом этар буюк анжуман,
Ленин сўзлаётир мангу минбарда.
Бошида жилмайиб эрки аржуманд
Ленин сўзлаётир бугун мингларга.

Ленин сўзлаётир бугун мингларга,
Денгиздай сертўлқин тумонат одам.
Доҳийнинг муқаддас нутқин тинглашга,
Шараф майдонига қўйишга қадам.

Шараф майдонига қўйишган қадам
Олиму шифокор, ишчию деҳқон.

Буюк анжуманни айлаб якқалам
Шоҳ сатрин битади шоири замон.

Шоҳ сатрин битади шоири замон
Сўзлар рудасида излаб жавоҳир.
«Винафша атри»дан замзама бу жон
Мирзачўл котиби эрур беназир.

Мирзачўл котиби эрур беназир,
Қалбида мавж урар чашмаи илҳом
Ва Доҳий шаънига ўқигали шеър
Шайланиб турибди Ҳамид ал Ғулом.

Шайланиб турибди Ҳамид ал Ғулом,
Жилмайиб қўяди зимдан Миртемир.
Маннопу Шоймардон, Ҳофизу Тўлан
Завқига тор келур Зарафшону Сир.

Завқига тор келур Зарафшону Сир,
Доҳий сўзларидан қалбларда жунбиш.
Ойнаи жаҳондан кўз узмас масрур
Андижон, Ашхобод, Душанбию Ўш.

Андижон, Ашхобод, Душанбию Ўш
Тошкентга қалбини айлаган пайванд.
Истиқбол боғидан гул териб сархуш
Ленинни олқишлар Нукус, Самарқанд.

Ленинни олқишлар Нукус, Самарқанд,
Фрунзе ва Чимкент унга ҳамоҳанг.
Қалблар кабутарин айлаб орауманд
Буюк армонларга берар турфа ранг.

Буюк армонларга берар турфа ранг.
Доҳий ҳам жилмайиб қўяди қувноқ.
Қардошлар умрига ёр этиб авранг
Марказком устида ҳилпирар байроқ.

Марказком устида ҳилпирар байроқ
Бахтимиз кўз-кўзлаб жумла-жаҳонга.
У — Доҳий бизларга тутқазган маёқ,
Ёғдуси сут билан сингиган жонга.

Ёғдуси сут билан сингиган жонга,
Боболар қонидан қирмизи ранги.
Бизни у ёр қилиб эрку имонга,
Дунёга келгандир инқилоб тонги.

Дунёга келгандир инқилоб тонги,
Иқболбахш кунимиз ундан туғилган.
Доҳий сўзларининг янгроқ оҳанги
Оппоқ тонгимизга нурдай йўғрилган.

Оппоқ тонгимизга нурдай йўғрилган.
Доҳий сиймосидан балқитган зиё.
Бугун ифтихор-ла таъзимга келган
Умридан миннатдор Урта Осиё!

Умридан миннатдор Урта Осиё
Қалбини забт этган Коммуна асри.
Унга ёғду сочиб турибди гўё
Ун олти ошёна Матбуот қасри.

Ун олти ошёна Матбуот қасри
Ва Ленин музейи — ўзи бир жаҳон!
Бу — янги Тошкентнинг зарварақ фасли,
Бахт тожини кийган ҳур Ўзбекистон!

Бахт тожини кийган ҳур Ўзбекистон
Доҳийга ўқийди дилдан қасида
Ва таъзим этади миллионлаб инсон
Муаззам Тошкентнинг пок сийнасида.

Муаззам Тошкентнинг пок сийнасида
Советлар Шарқига боқиб улуғвор,
Асрий орзуларнинг силсиласида
Ленин сўзлаётир, минг йилга пойдор!

1975

ВЕТЕРАНЛАР

Файз бериб биз қурган анжуманларга,
Ёр бўлиб кўнгли пок орзумандларга,
Зеб бериб, биз кезган боғ-чаманларга,
Жилмайиб қўясиз шўх фарзандларга,
Ветеранлар!

Бошингизда ўрик гуллабди оппоқ,
Сиймонгизда иқбол ёқибди чироқ,
Қаддингизга ҳавас қилиб Боботог,
Қалбингизда қайнаб ётибди булоқ,
Ветеранлар!

Маъмур уйингизнинг ёниқ чироғи,
Довруқли тўйингиз минг-минг қўноғи,
Файзиёб умрингиз ёлқин, чақмоғи —
Ешлар истиқболин сўнмас маёғи,
Ветеранлар!

Дарёлардан қўрқмай, муз кечиб ўтган,
Вайронада нону туз ичиб ўтган,
Тоғлардан бургутдек тез учиб ўтган,
Жанг аро зафару шон қучиб ўтган,
Ветеранлар!

Энг қаттол ёвни ҳам айлаб тору мор,
Гўдаклар жонига бермайин озор,

Европа бахтига бўлиб халоскор,
Қайтдингиз, дўстларга этиб жон нисор,
Ветеранлар!

Биз ёшлар суянган умид тоғимиз,
Мангу хазон бўлмас шодлик боғимиз,
Оби ҳаёт берган булоғимиз сиз,
Йўлимиз ёритган чироғимиз сиз,
Ветеранлар!

Қадамингиз етган ер гулзор букун,
Нигоҳингиз тушган ер дилдор букун,
Меҳрингиз тўкилган ер ашъор букун,
Сизлар мактуб битган ер баҳор букун,
Ветеранлар!

Бугун сафингизда йўқлар руҳини,
Қоши ё киприги ўқлар руҳини,
Жангларда кўйлаги туғлар руҳини,
Ёд этамиз қалби чўғлар руҳини,
Ветеранлар!

Меҳнат жангида ҳам яловбардорсиз,
Елкаси ер кўрмас полвон, шунқорсиз.
Улоғин олдирмас чавандоз, норсиз,
Ҳар бир ишимизда дўсту ҳамкорсиз,
Ветеранлар!

Кўксингиз беагаган орден, медаллар,
Кўнглингиз банд этган ширин хаёллар,
Сизларни зориқиб кутган аёллар
Бахтига бор бўлинг, эй оқсоқоллар,
Ветеранлар!

Сиз кўрган урушни кўрмайлик бизлар,
Қошингизда йиғлаб турмайлик бизлар,

Ғаним юрган йўлдан юрмайлик бизлар,
Сизсиз бир анжуман кўрмайлик бизлар,
Ветеранлар!

Кўзимизга суртиб изларингизни,
Хор қилмай муқаддас сўзларингизни,
Ерга қаратмай ҳеч кўзларингизни,
Бошда тутсак, деймиз, ўзларингизни,
Ветеранлар!

Сизга деб гул териб келдик боғлардан,
Ургуту Қурама, Боботоғлардан,
Селдай тошар буқун гул қучоқлардан,
Бу — байрам совғаси дўст-ўртоқлардан,
Ветеранлар!

Ғалаба тонги бу — байрам муборак,
Қалбларга жўровоз айём муборак,
Сиз кутган наврўзи олам муборак,
Қўлларда товланган ол жом муборак,
Ветеранлар!

1975

РАЗВЕДКАЧИ СИРОЖИДИН ВАЛИЕВ МОНОЛОГИ

Яқинда фронтнинг энг яхши разведкачиси Валиев ҳалок бўлди. У ҳақда қўшиқ яратиш керак эди. Валиев қўшиққа арзайди.

Л. И. ВРЕЖНЕВ

1

Мен жангга отландим йигитлигимда,
Чўққига даст урган бургутлигимда.

Пўртана қиларди томирда қоним,
Танимга сиғмасди оташин жоним.

Жондай азиз эди Ватаним менга,
Униб-ўсган боғу чаманим менга.

Дарёлари тошқин ҳаётим эди,
Тоғлари ирода, саботим эди.

Учқур қанот эди ғурури менга,
Бахту нажот эди сурури менга.

Даласи берганди ризқу рўзимни,
Боғлари очганди менинг кўзимни.

Қўшиқ ўргангандим булоқларидан,
Ер исин эмгандим ўтлоқларидан.

От чопсам гувларди тоғлар дараси,
Мен эдим отамнинг кўзин қораси.

Волидам қошидан бир қадам лекин
Нари жилмагандим ёшлигим учун.

Ун гулимдан бири сўлмаган эди,
Бахтим тўлин ойдай кулмаган эди.

Нориндай ҳайқириб оқмаган эдим,
Ёв кўзига ҳали боқмаган эдим.

Ҳали тутмагандим қўлимга қурол,
Она-Ватан деди: «Эй ўғлон, қўзғол!»

Мен тоғдай қўзғалдим ўрнимдан бирдан,
Алпомиш куч-қудрат олгандек ердан.

«Қўлингга қурол ол!» — деган зўр нидо,
Қалбимга матонат берди бир дунё.

2

Мен жангга отландим йигит ёшимда,
Ғазаб ўти ёниб ичу тошимда.

Изимдан боғларим мунғайиб қолди,
Қадди тик тоғларим мункайиб қолди.

Ранглари оқариб қолди мактабим,
Иўлга қараб кўзи толди мактабим.

Волидам ҳайкалдай термулди бежон,
Бир кечада қўнди сочига мезон.

Отам асо тутиб йўлимда қолди,
Бобомнинг қиличи қўлимда қолди.

Севгилим кўз ёши бўлди Зарафшон,
Қўнғил гулшанига қўл чўзди хазон.

Мен жангга отландим, қалба интиқом,
Интиқом этарди мени имтиқон.

Пўргана қиларди томирда қоним,
Танимга сиғмасди оташин жоним.

Кўзимда чақнарди қасос учқуни,
Қалбимда тошарди мардлик тўлқини.

Ҳаҳримнинг тиканли чўл-даштларида,
Нафратим беаёв оташларида

Фашист иблислари ёнарди лов-лов,
Ва қора кукунга айланарди ёв.

Мен жангга отилдим — қўлда автомат,
Белимга боғланган эди гранат.

Фашист-ла юзма-юз келдим неча бор,
Кўзидан қон оқиб, тиз чўкди ағёр.

Кўкрагидан отдим кўкда учганда,
Қундоқ билан солдим ердан чиққанда.

Дарёда дуч келса сувга чўқтирдим,
Қирғоқда қуласа қумга кўмдирдим.

Урмонда учраса дарахтга осдим,
Мушукдай қочганда шер бўлиб босдим.

Ботқоққа ботганда тўқдим ёшини,
Совуқда қотганда уздим бошини.

Мен жангда тобландим, менга гар ғаним
Уқ узса, ўтказмас эди баданим.

Кўкракда бор эди пўлат қалқоним,
Бошимда дубулға — асровчи жоним.

Кўксимда арслон қалби бор эди,
Отамнинг мардлиги менга ёр эди.

Билакда бор эди кучим тоғ қадар
Дуч келса, ҳар қандай ғаним ямчилар.

Разведкачи бўлиб жангда тобландим,
Ёв устига арслон каби ташландим.

Қўлини орқага арқон-ла боғлаб,
Унлаб қаттол ёвни ўлимга чоғлаб,

Тирик тутиб келдим, «тил» олиб келдим,
Зафар карвонига йўл солиб келдим.

Жасоратим бўлди эл аро достон,
Кўксимни безади энг олий нишон.

Тамань дивизиясида тўқдим қонимни,
Украина учун бердим жонимни.

Жоним, азиз эди, жонимдан азиз —
Ватаним бор эди дунёда ёлғиз.

Шу ёлғиз Ватан деб, она тупроқ деб,
Отам деб, онам деб, дўсту ўртоқ деб,

Ишқ учун, бахт учун, чин ҳаёт учун,
Сув учун, нон учун, куй-баёт учун

Жоним фидо этдим йигит ёшимда,
Ой йиглаб қичқирди менинг бошимда.

Юлдузлар дув этиб тўкилди ерга,
Осуда ётгали мен билан бирга.

Гўзал Фарғонамни кўролмай кетдим,
Сўлим боғларида юролмай кетдим.

Онамнинг кўксига қўёлмадим бош,
Тонг отса, хабар бер, сен ўзинг қуёш.

Мен учун бошида сен бўлгин омон,
Сен билан рўшнодир бу рўйи жаҳон.

Ва лекин бу кеча бошимда йўқсан,
Шунинг-чун қуладим бегона ўқдан!

Ўглинг ботирларча ўлди, деб айтгин,
Ўлганда ҳам мамнун кулди, деб айтгин.

Дўстларимдан эса қилгин илтимос,
Мен учун олишсин душмандан қасос!

Қасос ол, эй Ватан, бутун умрга
Эрка ўглинг яшар сен билан бирга.

Мен учун сенинг пок қўйнингдан азиз,
Муқаддас маскан йўқ дунёда ҳаргиз.

Сен билан эл кўнглин этажакман шод,
Сен билан мени ҳам халқим этар ёд.

Эй Ватан! Мен сенга демасман видо,
Ўлсам ҳам бағрингни тарк этмам асло.

Онажон, кел, қўяй кўксингга боши
Ҳеч қачон сўнмасин сендек қуёш

1975

НОМАЪЛУМ СОЛДАТГА

Тошкентда Номанум солдат қабрининг
тантанали очилиши муносабати билан

Жасорати мангу ўлмас солдат,
Кўрк бердинг Тошкентдай шаҳри азимга.
Шухрати бир умр сўнмас солдат,
Хокингни ўпгали келдик таъзимга.

Бу хок — бизлар учун жуда қутлуғ,
Она тупроқ каби муқаддас эрур.
Жонга тенг зарраси шонга тўлуғ,
Толени кулмаган буюк бир тақдир.

Бу хок — жонларимиз ичида жон,
Қаро кўзимизда бир қорачиғдир.
Юрак томирида югурган қон
Ва ҳаёт ўтини ёқувчи чўғдир.

Бу хокни эъзозлаб, жондек асраб,
Кафтимизда тутиб, мисоли юлдуз.
Юракдай авайлаб, Шарққа қараб,
Москва каноридан олиб келдик биз.

Мангу оловни ҳам сўндирмасдан
Бошда тутиб келдик гўёки машъал.
Шаънингга зарра гард қўндирмасдан
Қабрингга юлдуздан ўриятдик ҳайкал.

Каҳкашон юлдузи кўчмагандек,
Бошингда посбондир мармар ситора

Ва қуёш бир умр ўчмагандек,
Мангу олов ёнур, сочиб шарора.

Қалбинг ўтидир, бу — мангу олов,
Шарораси — кўзингдан чақнаган учқун!
Қошингда ҳилпираб турган ялов —
Ғалаба байроғи! Раҳмат бу учун!

Қаҳрамон шаҳарлар хокин олиб,
Эъозлаб, қўёлдик сенинг ёнингда.
Бошингда сукут-ла хаёлга толиб,
Малҳам бўлай дедик азиз жонингда.

Хокингни умрбод суртиб кўзга,
Пойингни ўпади ҳали не авлод.
Сен — бахт, ҳаёт бердинг бизга,
Руҳинг шод этурмиз абадул-абад.

Жасорати мангу ўлмас солдат,
Кўрк бердинг Тошкентдай шаҳри азимга.
Шуҳрати бир умр сўнмас солдат,
Пойингни ўпгали келдик таъзимга!

1975

САДОҚАТ (Октавалар)

1

Бир даста қуриган, барглари хазон
Қора райҳон турар сурат қошида.
Нафис ғунчалари уролмаи хандон
Қовжираб қолибди дард талошида.
Ва лекин мушқидан ўртанган бир жон
Ловуллаб ёнмоқда ишқ оташида.
Бу оташ кун сайин олиб аланга,
Ҳижрон лашкарини чорлайди жангга.

2

Суратни дафнадек безаган райҳон,
Қўл тегса, дув этиб тўкилар гўё.
Нозик новдалари мунгайиб бежон,
Йиллар ғуборидан кўринар сиё.
Юпанчин топгандай, бир аёл гирён,
Райҳонни этади кўзга тўтиё.
Мушки бирлан райҳон файз бериб уйга,
Аламнок кўнгилни солар минг кўйга.

3

Бу райҳон дастаси ул жувон учун
Дунёда энг азиз бир ёдгор эрур.
Ғар уни кўрмаса яшолмас бир кун,
Бу ёруғ олам ҳам кўринур бенур.

Армон гулшанида кезмаса маҳзун,
Гуноҳин ҳеч кимса этмагай мағфур.
У — ёшлик, у — севги, у бир оташдир,
У — ҳаёт, у — қўшиқ, у бир қуёшдир.

4

Сигмасдан қолганда кўнглига қил ҳам
Қовжироқ баргларин ўпар беозор.
Дардин кўтаролмай толганда фил ҳам
Бўйидан бир лаҳза ёзади хумор.
Борлиғига ларза солганда дил ҳам
Гурс этиб қулолмас бамисли чинор.
Райҳон уруғидан экиб ҳар баҳор,
Ҳовлисин саҳнини ул этар гулзор.

5

Бу райҳон дастаси — орзу чароғи,
Ҳижрон лашкарини енган яроқдир.
Умид дарахтининг сўлмас япроғи,
Севги кемасини кутган қирғоқдир.
Умр кўҳистонин қайнар булоғи
Ва толе кўкида ёнган маёқдир.
Бу райҳон ёдгордир жангчи ёридан
Ва севги фаслининг илк баҳоридан.

6

Тоғларга пайваста Ургутистонда
Эл кўзига тушиб қолди икки ёш.
Севги туғён уриб икки ёш жонда
Битта атиргулни ҳидлашди сирдош.
Беармон кезганда боғу бўстонда
Бахтларин тилашди қавму қариндош.

Тоғлар садо бериб қўшиқларига,
Воқишди бахтиёр ошиқларига.

7

Шу икки ёшни деб қайнар булоқлар,
Қоядан оқудай сакрар шалола.
Беқасам тўнини кияди тоғлар,
Чўққилар қошида кулади лола.
Атиргул бўйига чўмади боғлар,
Тонг билан булбуллар қилади нола.
Табиат бор сепин тўшайди ерга,
Икки ёш бўлсин деб мангуга бирга.

8

Қуёш ҳам бошида кезар саргашта,
Пойига солади нурдан поёндоз.
Ой эса нозланиб қилар карашма,
Юлдузлар ишқини айлар сарафроз.
Суқланиб, Зуҳалу Зуҳро қарашса,
Икки ёш берарди Заминга пардоз.
Фалаку ер ичра ҳуснда тенгсиз
Шу икки ёш эди — Содиқ ва Юлдуз!

9

Содиқ қуёш бўлса, ой эди Юлдуз,
Уларсиз бу олам эди зим-зиё.
Содиқ киприк бўлса, Юлдуз эди кўз —
Бодомқовоқ узра қошлар эди ё.
Севги осмонида икки шўх юлдуз
Ҳумодек чарх уриб турарди гўё.
Содиқ томир бўлса, Юлдуз эди қон,
Юлдуз юран бўлса, Содиқ эди жон.

Ун саккиз оламга боққанида лол
 Кўзларига сингди ёғду бўлиб ишқ.
 Бошлардан бир лаҳза учганда хаёл
 Томирларда оқди туйғу бўлиб ишқ.
 Тоғларга ёлвориб, сўрганда савол,
 Чўққига чорлади орзу бўлиб ишқ.
 Беором этди ишқ икки ёш жонни,
 Мунаввар этди ишқ гўё жаҳонни.

Юлдузнинг қалбини олиб нишонга,
 Алпомиш ботирдай асир этди ишқ.
 Юлдуз бошин эгтач мард паҳлавонга,
 Қалбини ўзига қаср этди ишқ.
 Майи нобни туттач шоҳижаҳонга,
 Ургут маликасин масрур этди ишқ.
 Ишқ уни этдию тунлари бедор,
 Қалбида уйғотди ажиб бир баҳор.

Ишқ деган фаришта бир қиё боқиб,
 Содиқнинг қалбига солди ғалаён.
 Кўзларин сеҳрлаб, бир оташ ёқиб,
 Жисмини гулханга отди беомон.
 Ва висол кўкида чақмоқлар чақиб,
 Фироқ уммонида қўзғади тўфон.
 Ишқ бериб Содиққа висол шамширин,
 Тору мор эт, деди фироқ лашкарин.

Тоғларни янгратади карнай овози,
 Дойрага осмон ҳам берди акс-садо.
 Чашмани сўйлатди машшоқлар сози,

Ошиқлар пойига узанди дарё.
Қўлдан-қўлга ўтди тўй пойандози,
«Ёр-ёр» садосига кўмилди дунё.
Бошлардан сочилди кумуш тангалар,
Чимилдиқни пойлаб қолди янгалар.

14

Келиннинг субҳидам саломидан шод
Қайнона, қайнота, қавму қариндош.
Хонаи хуршидни қилгали обод,
Падари бузруквор элга берар ош.
Ҳаёт иморатин қилишиб бунёд,
Ишқ баётин тинглар икки олов ёш.
Мангудай кўринар бу тўй айёми,
Сипқорса тугамас муҳаббат жоми.

15

Келин салом берди баланд тоғларга,
Ургутсойга айтди ширин тушини.
Қанотинг ёзиб уч, деди, боғларга,
Боши узра қўнган Ҳумо қушини.
Бахтидан роз айтиб дўст-ўртоқларга,
Кўз-кўз қилар эди шод турмушини,
Ҳаёт майин энди этганида нўш,
Бахтига чанг солиб бошланди уруш.

16

Уруш кириб келди чимилдиғига,
Қучоғидан олиб кетди Содиқни.
Кўксин қалқон этиб қолди тигига,
Узатиб, деворда турган милтиқни.
Кўз ёшларин артиб ёр қийиғига,
Боғлаб қўйди унинг белига ўқни.
Содиқ ҳам жўнар чоғ, танга сизмай жон,
Юлдузга узатди бир даста райқон.

17

Райхон дастасини кўксига босиб,
 Сарвдай қомати хам бўлиб қолди.
 «Асал ойи» унга қилмади насиб,
 Кўзёшдан рўмоли нам бўлиб қолди.
 Айрилиқ дардидан ранг-рўйи озиб,
 Содиқнинг йўлига шам бўлиб қолди.
 Ун гулидан ҳали бир гули сўлмай,
 Чимилдиқда қолди келин, ёпирай.

18

Қўғирчоқдай қилиб безатилган уй
 Содиқсиз кўзига гўрдай кўринар.
 Кечаги тантана, карнай-сурнай, тўй
 Саробда ялт этган нурдай кўринар.
 Гулзори тонг билан таратмас хушбўй,
 Гўё пешонаси шўрдай кўринар.
 Булбул кетиб, боғда навоси тинди,
 Юлдуз елкасига гўё тоғ минди.

19

Ургут бургутлари учиб кетдилар,
 Тоғлари мунғайиб, ҳувиллаб қолди.
 Булоғин сувидан ичиб кетдилар,
 Ортидан сойлари гувиллаб қолди.
 Тизза бўйи тупроқ кечиб кетдилар,
 Болалар қийқириб, чувиллаб қолди.
 Содиқни сарбон деб йўл олди карвон,
 Тушида кўрмаган қонли жанг томон.

20

Содиқ ҳам жанг қилди Москва учун,
 Она тупроқ учун аямади жон.
 Хужумга ўтганда кундуз бўлди тун,
 Ёв ўқига этди кўкрагин қалқон.

40

Душмандан олгали элу юрт ўчин
Алпдай тоғ йигити жангда тўкди қон.
Лек ҳалок бўлди у сўнг нафасида,
Жанг қилиб, Москва остонасида!

21

Юлдузни ахтариб келди «қора хат»,
Тоғларни титратди келин нидоси.
Юрагин айлади пора-пора хат,
Бошига ёғилиб мотам балоси.
Ургутнинг кўксини қилди яра хат,
Тоғларнинг бошидан қулаб қояси.
Юлдузнинг қалбига соя солди тун,
Тунни ёритмоққа қодир эмас кун.

22

Тунда нур балқди — туғилди ўғил,
Жонига жон бўлди Содиқ ёдгори.
Ғамгузор кўнглига мадад берди эл,
Уланди қалбининг узилган тори.
Шўнғиб кетди ишга Юлдуз муттасил,
Энди бордир унинг қаторда нори.
Содиқнинг ўрнини босса ҳам Санжар,
Юлдузнинг кўнглидан эримади қор.

23

Ота меҳрин қўмсаб улғайди Санжар,
Сурати турса ҳам уйин тўрида.
Бир оғиз сўзига кўнгли эди зор,
Еди яшар эди ўй-шуурида,
Дийдорин кўрмаклик бўлмай муяссар,
Армони зўр эди азиз умрида.
Шарафларга буркаб ота номини,
Бошига кўтарди онажонини!

41

Юлдузнинг ярқ этиб кулди толеи,
 Бир моҳирухсорга уйланди Санжар.
 Очилди гўёки уйнинг иқболи,
 Келинчак бошидан сочиб сийму зар.
 Санжарнинг ҳаёти кечиб сафоли,
 Жангчи ота руҳин мангу шод этар.
 Йиллар ўтиб, Юлдуз кўрди невара,
 Энди у невара билан овора.

Ғалаба байрами келса ҳар наҳор,
 Пойтахтга ошиқар онаю фарзанд.
 Содиқнинг қабрига қўйиб гулчамбар,
 Зарҳал ёзувларга боқар орзуманд.
 Москва деб жондан кечган музаффар
 Жангчидан миннатдор мангу Самарқанд.
 Ва лекин Юлдузнинг қалбида ҳамон,
 Ургут тоғи қадар яшар бир армон!

Ургут — Тошкент
 1974—1977

Яшин тегди ногоҳ азим чинорга,
Айни ёз қарсиллаб синди шохлари.
Гурс этиб, танаси теккач деворга,
Заминни титратди чинор оқлари.

Сўкилди тоғларнинг метин чоклари,
Қоялар қулади сўлим гулзорга.
Муғгли садо берди ишқ булоқлари,
Ошиқлар сўйлади дардин дуторга.

Алвидо айтишиб улкан Чинорга,
Қалбини поралаб ғам жарроҳлари
Қаламга суянди сухан шохлари.

Ниҳоллар дош бериб дилдаги зорға,
Чинордек кифтини тутиб дўст-ёрға,
Қуёшни қамради ўт нигоҳлари!

1971

НИҲОЛ ВА ЧИНОР

Саҳнамизда ниҳол ва чинор,
Чинор ғамгин, ниҳолда виқор.

Ҳамма ўйчан, ҳамма сукутда,
Термулади ҳамма паришон.
Юраклари чўлғаниб ўтда,
Оловланар кўзлар бегумон.
Улар ахир шу ёшга қадар,
Кечирмаган бу ҳолни бошдан.
Ҳаяжондан қалблар тўлганар,
Саҳнамизда балққан қуёшдан.
Яшин гўё чаққандай чақмоқ,
Тилга кирар ғижжаги ғамнок.
Тилга кирар жўшқин, ларзакор,
Тоғу тошлар берар акс-садо.
Гўё бунда вулқон зарби бор,
Қудратидан титрар ер, само.
Тўлқинлардай сапчир қирғоққа,
Дарё мисол ёзар қулочин.
Эфир билан учар йироққа,
Чўққини забт этгандай лочин:
«Уруш» десам тилим куяди,
Тилим эмас, дилим куяди.
«Уруш» сўзи тушса эсимга,
Калимага келмайди тилим.
Жанг кунлари кирса тушимга,

Япроқ каби титрайди дилим.
Уруш, сенга нафратим, қаҳрим,
Уқдек учар ғазабим, заҳрим!
Кўзларимни ўйиб олсанг ҳам
Талқон бўлмас тоғ каби сабрим.
Кўзларимни ўйиб олсанг ҳам
Куйим билан қазийман қабринг.
Кўзларимни ўйиб олсанг ҳам
Сенга отгум нафрат тошини.
Кўзларимни ўйиб олсанг ҳам
Сенга отгум офат тошини.
Сен бошларга солган асорат
Гирдобида ўртанди олам.
Сенинг босган изинг касофат,
Вужудингда вабо мужассам.
Дунё агар бўлса тирик жон,
Сен ундаги куйдирги, чипқон.
Дунё агар бўлса тирик жон,
Сен гирдобга тортувчи ўпқон.
Тирик жондан ўша чипқонни
Йўқотмоққа қодирдир инсон.
Гирдоб сари тортган ўпқонни
Жиловлашга қодирдир замон!»
Олқишлардан янграб кетди зал,
Қандиллар ҳам тебранди сокин.
Қарсак чалмиш ҳамма галма-гал,
Юракларда ҳаяжон ҳоким.
Одамларнинг юзига боқсанг,
Ғижжакчининг кўзи кўринар.
Одамларнинг сўзига боқсанг,
Ғижжакчининг сўзи кўринар.
Киприкларга қўниб олган ёш
Кўнгилбўшлик аломатимас.
Киприкларга қўниб олган ёш
Кўнгилхушлик аломатимас.
Куйни яхши кўрган одамлар

Куйни тинглаб йиглашин кўрдим.
Куй завқини сурган одамлар
Куйдан қалбин тиглашин кўрдим.
Воқиф бўлинг Нью-Йорк, Лондон,
Ҳам Парижнинг кўчаларида,
Ғала-говур кечаларида
Ғижжакчилар юрар саргардон,
Расталарда хомуш ва ҳорғин,
Қуволмасдан кўзалар мудроғин,
Туи ярмидан ошиб қолса ҳам
Унда-бунда тентирар одам.
Одам бўлиб туғилган одам
Боши узра бир дунё алам.
Куй кўради
Куй чалиб ёлғиз,
Куй чалади пул олиб ёлғиз.

Саҳнамизда ниҳол ва чинор,
Чинор ғамгин, ниҳолда виқор.

Чинор кўрган қора бўроннинг
Даҳшатини кўрмаган ниҳол.
Чинор сурган қонли суроннинг,
Ваҳшатини кўрмаган ниҳол.
Кўзларидан айрилиб чинор,
Қорачиғин берган ниҳолга.
Кўзларидан айрилиб чинор,
Юрак чўғин берган ниҳолга.
Саҳнамизда ниҳол ва чинор,
Коммунизм элчиси бири.
Саҳнамизда ниҳол ва чинор,
Жангу жадал йўлчиси бири.
Чинор менга яқин, қадрдон,
Наққош эди, эди зўр меъмор.
Санъатидан топар эди жон,
Нақши кўчган мадраса, минок.

Куйларидан сездим мукаммал,
Кўзин юлган бомба дақшати.
Минорларга беролмай сайқал
Гижжагига кўчган санъати.
Нақш бергандай минорга чинор
Куй нақшини солмоқда дилга.
Бу нақш ўчмас қалбдан бир умр.
Уни элтар янги наслга.
Боқинг, қандай улуғ санъаткор!
Минорамас, қалбларга наққош,
Лаънат ўқир урушга минг бор,
Унга сен ҳам қўшил, замондош!

Саҳнамизда ниҳол ва чинор,
Чинор ғамгин, ниҳолда виқор!

1966—1974

ҒАЛАБА ҚҰШИҒИ

Қўйганимда саккизга қадам,
Кулиб боқди қуёшли олам.

Нурларидан кўзим қамашиб,
Парвонадай ёгду талашиб,

Мен ўзимни бағрига отдим,
Маъюслигим тамом йўқотдим.

Завқим уммон каби чайқалди,
Еру кўкка сигмайин қолди.

Юрагимда мавж урган дарё
Тўлқинида чўмилди дунё.

Кўзларимга яна ҳам кўркам
Кўринди бу наврўзи олам.

Табиатнинг кўҳликлигидан,
Қир-адирнинг кўм-кўклигидан

Дилда ажиб ҳислар қўзғолди,
Сеҳри бутун хаёлим олди.

Тоғлардаги гул-лолаларда,
Шовуллаган шалолаларда

Табиатнинг бор томошаси,
Кезар эди баҳор нашъаси.

Булоқларнинг қирғоқларида,
Чинорларнинг бутуқларида

Вулбуллар ҳам қуриб ошиён,
Куйлар эди ўша кун хушхон.

Ўша куннинг қутлуғ зиёси
Саодатли сарин сабоси

Менинг мурғак оҳуларимни,
Қабутардай туйғуларимни

Бешигида аллалаганда
Ва бошимни силаганида,

Одамларнинг кўзларида ҳам,
Табассумли юзларида ҳам

Шодлик рамзини кўриб қувондим,
Қувондиму оташда ёндим.

Радионинг карнайидан ҳам,
Акам чалган шўх найидан ҳам,

Кенасида худди ўша тонг
Таралгани ажиб бир оҳанг.

Жигари қон бўлган аёллар,
Кўнглини ҳам ўртаган чоллар

Дол қаддини фоздаини тутиб,
Жон қулоғи билан эшитиб

Ғалабанинг овозасини,
Ланг очишди дарвозасини.

«Суюнчи!» деб қўни-қўшнига,
«Суюнчи!» деб ога-инига,

«Суюнчи!» деб болалар гужгон
Югурарди уйма-уй шодон.

Кўкаламда ҳамқишлоқларим,
Қийқиришиб дўст-ўртоқларим,

«Омон-омон» бўлди дегани,
«Уруш тамом» бўлди дегани,

Ҳамон менинг кўз олдимдадир,
Кечагидай хаёлимдадир.

Кўкрагида орден порлаган
Ва қошига элни чорлаган,

Днепрдан сузиб ўтганлар,
Қони билан мактуб битганлар,

Варшавада бир қўли қолган,
Бир оёғи жангда йўқолган

Қўлтиқтаёқ тутган аскарлар,
Прагадан ўтган аскарлар,

Будапештни озод этганлар
Ва Дунайдан ҳатлаб ўтганлар,

Софияда топиб дўст-ўртоқ,
Рейхстагга қадашиб байроқ

Мардлигига ҳайкал қўйганлар,
Она юртин жондан суйганлар

Кўчаларни тўлдириб шодмон,
Куйлашгани ёдимда ҳамон:

«Эй, она юрт!
Эй, азиз Ватан!
Душманингни кўмдик бекафан.

Сен озиқиб кутган чоғ келди,
Гуё чўлга чаман боғ келди.

Йўлларига солгин поёндоз,
Келаётир жангчи чавандоз.

Фарзанд меҳрин кўнгилга жойлаб,
Ташкесарда йўлини пойлаб

Онажонлар кутинг бахтиёр,
Қайтаётир сиз кутган шунқор.

Тезроқ, пулат сандиқни очинг
Ва йўлига тангалар сочинг.

Шоҳи рўмол ўраб келинлар,
Ёрни қутлаб, яйраб кулинглар.

Букун сизга атлас ярашар,
Букун ҳамма сизга қарашар.

Болакайлар, миниб хивич от,
Катта йўлни қилингиз обод!

Ҳамқишлоқлар, бугун айёмдир,
Ватан шодлик майига жомдир.

Ғалабанинг қўшиғин куйлаб,
Жанг-жадалдан дostonлар сўйлаб,

Қайтар букун зап қаҳрамонлар,
Донг таратган мард паҳлавонлар.

Қучоқларин тўлдириб гулга,
Гулларини сочишиб йўлга,

Ватандошлар шод-бахтиёрдир,
Қалбларида гулгун баҳордир.

Тоғларини айлаб лолазор,
Боғларини эса бир гулзор,

Қирларида яшнатиб кўклам,
Келинчакдай ясаниб ўлкам,

Осмонини қилиб беғубор,
Тонгдан айтиб қўшиқ ва алёр

Олқишлайди мардларин Ватан,
Қолган умрин қилай деб чаман.

Жангдан омон қайтган ботирлар,
Юртин шонга буркаган эрлар

Пешонамиз силаб улғайтди,
Бошимизда қўшиқлар айтди.

Кўзга суртиб она тупроғин.
Бўстон этди унинг қучоғин.

Уттиа йилким, элимнинг ҳамон
Юрагида яшар бир армон:

Бу — қурбонлар қутлуғ руҳидир.
Бу — оталар чеккан оҳидир.

Бу — фарзанди доғида тутун
Онажонлар бағрин эзган ун.

Бу — қалбларни ўртаган баёт,
Бу — мангуға сўямас хотирот!

Шунинг учун ҳар баҳор чоғи,
Гулга тўлиб Ватан қучоғи

Уғлонларин гул умрин эслар,
Келажагин, кўз нурин эслар.

Улар руҳин мангу этиб шод,
Таъзимдадир букув ёш авлод!

Қўйганимда саккизга қадам,
Кулиб боқди қуёшли олам.

Уша куннинг заррин жилоси,—
Шеърларимнинг олтин имлоси!

Утса ҳамки шонли ўттиз йил,
Уша кундан нурланади дил.

Ғалабамиз қутлаб қуёш ҳам
Уша тонгда боққанди хуррам.

Отажоним кўриб бахтиёр,
Шеър ёзгандим шунда тўр қатор:

«Отам бўлиб қаҳрамон,
Урушдан қайтди омон.
Энди отам кетмайди,
Йиғламанг ҳеч, онажон!»

Қўйганимда саккизга қадам,
Кулиб боқди қуёшли олам.

Уша куннинг заррин жилоси,—
Шеърларимнинг олтин имлоси!

1974—1975

Пахтазорим сўнгсизлиги — бағрим кенглигидандир,
Ҳар толасин кумушлиги — кўнглимнинг поклигидан.
Пулат отни ўйнатишим — ишим ўнглигидандир,
Эгатларин ойдинлиги — йўлимнинг оқлигидан.

Юлдуз мисол чаманлиги — бахтим кулганидандир,
Осмоғўпар хирмонлари — кўксимнинг тоғлигидан.
Пахтазордай уйғоқлигим — аҳдим бўлганидандир,
Чаноқлардай жилмайишим — кўнглимнинг
чоғлигидан.

Қуёш бўлиб нур сочишим — қалбим оташлигидандир,
Оби ҳаёт бахш этишим — меҳрим дарёлигидан.
Миллион-миллион тонналарим — элим
қардошлигидандир,
Олтиндан тахт қурганлигим — меҳрим гиёлигидан.

Ризқу рўзим бутунлиги — эрким тенглигидандир,
Хирмонимнинг юксаклиги — халқим чўнглигидандир.

1972

Полиз оғзи қулоғида —
қовунга урсанг чақмоқ,
Тарвузларнинг қучоғида
базм қурар қизгалдоқ,
Олтин фасл юзидир бу,
Ўзбекистон кузидир бу!

Пахтазорда мисли бодроқ
чаноқлар кулар хандон,
Чаноқларга боқиб муштоқ
ярақлаб турар осмон.
Кўтаролмас кўсагини
шохи ларзон гўзалар —
Гўё очиб юрагини
боқар олтин кўзалар,
Далалар нон-тузидир бу,
Ўзбекистон кузидир бу!

Кумуш тоғлар қоясини
тонг билан кўзлар деҳқон,
Тарк этиб тут соясини
офтобда кезар деҳқон.
Пахтазорга бўлиб посбон
тўкар манглай терини,
Олтин қўлга этар эҳсон
чаноқлар ҳам қўрини.
Деҳқоннинг ризқ-рўзидир бу,
Ўзбекистон кузидир бу!

Айлаб гўё сайри уммон
сузар зангор кемалар,
Елкасида урар жавлон
сандиқ тўла сийму зар.
Сийму зардан бўлур бино
тоғ-тоғ кумуш хирмонлар,

Мулки борлиқ ундан рўшно,
ёғду сочар армонлар,
Шарқнинг сепли қизидир бу,
Ўзбекистон кузидир бу!

Қишлоқ йўлини безар бугун
турнақатор карвонлар,
Гўё дарё урар тўлқин —
бағрида зўр туғёнлар.
Қалбни қалбга этиб пайванд
ҳамдастдир ишчи-деҳқон,
Ким элига содиқ фарзанд —
пахта деб фидойи жон.
Юртининг юрак сўзидир бу,
Ўзбекистон кузидир бу!

Ҳамма бўлиб бир жону тан
пахтазорга парвона,
Қучоғида мисли чаман
жилва қилар дурдона.
Бутун бир эл хаёлида
«оқ олтин» меҳри яшар,
Бутун бир эл иқболида
кун бўлиб пахта балқар,
Буюк халқнинг кўзидир бу,
Ўзбекистон кузидир бу!

1976

МЕНИНГ ЭЛИМ

Мен жаҳонга келдиму жондош бўлди жонимга эл,
Мулки башар боғида қондош бўлди қонимга эл.
Куйлаб шу эл бахтини — топдим бахту саодатим,
Токи умрим борича ҳамроз бўлди шонимга эл.

Бу элнинг аждодидан қўшиқ қутлуғ мерос эрур,
Қўшиқ айтмоқ азалдан бу элга зўр ихлос эрур.
Она қўшиқ ўргатар фарзандига бешикдаёқ,
Қўшиқ-ла тиши чиқмоқ ҳар бир гўдакка хос эрур.

Қўшиқ айтмоқ бу элнинг бахтидан бир нишонадир,
Юртини чаман қилган аҳдидан бир нишонадир.
Ҳоздек тутиб қаддини, тоғни тутиб елкасида
Жаҳонга кўз-кўз қилган тахтидан бир нишонадир.

Қўшиқ айтган бу элнинг ғамдан йироқ кошонаси,
Борлиқ мулки оламга машъал чироқ кошонаси.
Қўшиқ билан ер ҳайдаб, қўшиқ билан пахта экиб,
Пештоқида порлатар алвон байроқ кошонаси.

Янги фарзанд туғилса, қўшиқ билан қутлар бу эл,
Кимки кўргани келса, қўшиқ билан кутар бу эл.
Оёғига қўй сўйиб, уйнинг тўрига ўтқазиб,
Азиз меҳмон қўлига танбурини тутар бу эл.

Қўшиқ билан келин-куёв пойига тўшар поёндоз,
Янги уй эийнатига эийнат, кўрк қўшар поёндоз.
«Тўйлар муборак!» дея икки ёшни қутлаганда,
Куёвтўра йигитлар тортишар зар поёндоз.

Катта базм қуриб оқшом, ош берилар айни наҳор,
Созандалар сўйлатади дутор билан найни наҳор.
Қўшиқ билан ҳофизлар ёзар дарду ғуборингни,
Косагуллар ош қўяр, канда айлаб майни наҳор.

Қўшиқ билан қутланар олтин кузда ҳосил тўйи,
Шодлик зиёсин кўрар қаро кўзда ҳосил тўйи.
Улоқ чолиб яйрашар отчопарда чавандозлар,
Бу элнинг ризқин кўрар нону тузда ҳосил тўйи,

Бу эл яйраб, бир умр ғам кўрмагай қўшиқ билан,
Кипригида заррача нам кўрмагай қўшиқ билан.
Қўшиқ билан дон янчиб, ширмой ёпиб тандир-тандир,
Ёру дўстлар бошини хам кўрмагай қўшиқ билан.

Қўшиқ билан улғайган ғазалхон эл — менинг элим,
Сўзларидан бол томган сухандон эл — менинг элим.
Башарий ғурур билан қўшиқ бешигин тебратиб,
Дунёни мафтун этган отахон эл — менинг элим.

Қўшиқ билан кунлари ўтар шодон бу Ватанда,
Кўксиди порлаб юлдуз боши осмон бу Ватанда,
Алл қомати дол бўлиб, куй-қўшиғи тинар вале,
Ногоҳ кўзини юмса, бирор инсон бу Ватанда.

1976

САМАРҚАНД НАВОСИДАН

Эй дўстлар, дил софлиги Самарқанд ҳавосидан,
Бу кўнгилнинг оқлиги Самарқанд маъвосидан.

Илму осмон сирларин Улуғбекдан ўргандим,
Олим нигоҳин излаб Самарқанд самосидан.

Ашъор диёрин кезиб яратдим бир иморат,
Нақши ниғори ноёб Самарқанд биносидан.

Муҳаббат чорбоғига кириб қолдимۇ бир кун,
Севги дарсин ўргандим Самарқанд раъносидан.

Фасли наврўз келганда изҳори дил айладим,
Ёр қўлига хол чекиб Самарқанд хиносидан.

Соғинчлар оташида ёнса қалбим ўртаниб,
Дўстлар ҳолин сўрайман Самарқанд сабосидан.

Эл аро топди эъвоз ашъоринг сенинг, Барот,
Қўшиқларинг оҳанги Самарқанд навосидан.

1970

ЧАНОҚЛАР ВА ЮЛДУЗЛАР

Ўзбекистон пахтасининг чаноқлари,
Юлдузлардай чаман бўлиб очилгандир.
Куз завқидан кумушланиб ёноқлари
Ер саҳнига юлдузлардай сочилгандир.

Чаноқлар ҳам юлдузлардай беш қиррадир,
Гўё деҳқон қўлининг беш панжаси.
Кўсақлари гумбаазлардай кунгирадир,
Чаноғига сизмас ҳатто ганжинаси.

Гар юлдузлар кундуз бўлса кундан хира,
Оқшомлари барқ уришиб, боқар хандон.
Чаноқларни қуёш хира этмас сира,
Минг яшнатиб, бағрин этар кумушсимон.

Юлдузлардан осмон саҳни чароғондир,
Қўйнида ой кезар мисли кумуш кема.
Чаноқлардан мулки борлиқ фаровондир,
Деҳқонларнинг чеҳраси ҳам офтобсиймо.

Мунажжимлар юлдузларни этди рақам,
Ҳисобини билур ёддан китобхонлар.
Ўзбекистон тупроғини этган кўркама —
Чаноқларни санолмай лол ҳисобдонлар.

Ҳисоби йўқ чаноқлардан пахтакорлар
Ойга қадар уйишади тоғ-тоғ хирмон.

Юлдузларни забт этишса фазокорлар
Ўзбекистон пахтасини этар инъом.

Қалб увишар учса агар битта юлдуз,
Топди дея қай бир одам умри завол.
Бир чаноқдан пахта тушса ерга, ҳаргиз,
Кўзга суртар кампиру чол, этмай увол,

Юлдузларсиз хаёлга ҳам сифмас осмон,
Узилади тасаввурнинг арқонлари.
Чаноқларсиз яшнамагай, Ўзбекистон,
Ушалмагай эзгу орзу — армонлари.

Юлдуз билан осмон гўзал, борки ҳаёт,
Ер кўзидай кўринар ул ошиқларга.
Чаноқ билан Ўзбекистон бағри жаннат,
Мавзу бўлур ул абадий қўшиқларга!

Чаноқларнинг боши узра мисли юлдуз
Бир умрга парвонадир менинг халқим.
Кўз нурини тўкиб унга кеча — кундуз,
Пахтазорда мардонадир менинг халқим.

Менинг халқим — тоғ вагини ўлчаган халқ!
У — беш миллион тонна эрур! Лолдир жаҳон!
Шарқ уфқидан офтоб каби уриб барқ,
Шу тоғ уара боқиб турар Ўзбекистон!

1975

УРГУТ МАНЗАРАЛАРИ

БУЛОҚ ҚЎШИҒИ

Баланд тоғлар масканим,
Мен — ернинг сирдошиман.
Қиссам узоқдир маним,
Мен — ҳаётнинг бошиман.

Бошимдаги чинорнинг
Тўрғайига ўхшайман.
Кўнглида дарди борнинг
Қалбига завқ қўшгайман.

Менда юзин ювса ким
Паридай сулув бўлгай.
Сочлари толим-толим,
Оҳудайин қув бўлгай.

Мен кулиб боқсам агар
Дунё тўлади гулга.
Мен боладай бахтиёр,
Ғамим йўқдир кўнгилда.

Мен ва тоғлар бўлмаса
Соққа каби бўлур Ер,

Борлиқ қуриб, шўх сабо
Боғлар аро эсмайдур.

Баланд тоғлар масканим,
Мен — ернинг сирдошиман.
Қиссам узоқдир маним,
Мен — ҳаётнинг бошиман.

1969

МИНГБУЛОҚ

Мингбулоқнинг қошида
Тоғлар мангу соябон.
Гул унади тошида,
Бошида мармар осмон.

Чинорлари минг йилдан
Сўйлар ажиб ҳикоя.
Ғубор кетиб кўнгилдан,
Завқинг билмас ниҳоя.

Булоқлари вижирлаб,
Қўшиқ айтар маст бўлиб.
Ер бетига қўйиб лаб,
Оламга боқар кулиб.

Гуллар қилганда ханда
Кўрар ўз жамолини.
Бўлиб хаёлга банда
Унутар камолини.

Чинорлар буюғида
Булбуллар ўқир дoston.
Қалби ер қулоғида,
Кўзида тоза осмон.

Сувларидан ичса ким,
Дардга чалинмас асло.
Ҳатто Луқмони ҳаким
Бу ҳақда этмиш иншо.

Мингбулоқнинг қошида
Тоғлар мангу соябон.
Гул унади тошида,
Бошида мрамор осмон.

1977

ТОҒЛАР НИДОСИ

Устун бўлиб осмонга
Ер узра тикладик қад.
Қалбимиз ўхшар конга
Бизда бойлик беадад.

Бир маҳаллар қалбимиз
Ўхшарди худди музга.
Унутилиб қолдик биз,
Ҳеч ким илмасди кўзга.

Инсон деган улуг зот
Қолимиз сўрди бир кун.
Айлаб кўнглимиз обод,
Ўзи ҳам бўлди мамнун.

Бойликлар дунёсини
Тўқдик унинг олдига
Ва қуёш зиёсини
Кўрдик оташ қалбида.

Ким қўйса биага қадам
Қушдай яйраб кетади.

Олиб бир дунё илҳом
Қўшиғу шеър битади.

Бизда дўстлар, нур, ҳаво,
Зилол сувлар мўлу кўл.
Минг йиллик дардга даво
Топиб, яйрар ҳар кўнгил.

1971

ГУЛБОҒ

Ургутда тоғлар аро
Гулбоғ деган қишлоқ бор.
Хуснига бериб оро
Қуёш термулар хумор.

Ойна кўзли булоқлар
Унда қўшиқ тўқийди.
Шалолалар, ирмоқлар,
Тоғ китобин ўқийди.

Мингга кирган чинорлар
Соябондир бошида.
Чўққида оппоқ қорлар
Жилмаяди қошида.

Узум, олма, анори
Довруғ солган Ургутда.
Кўнглида дарди борни.
Даволайди бир кунда.

Одамларин нигоҳи
Юлдузларни кўзлайди.
Суҳбат қилсангиз гоҳи
Боғ илмидан сўзлайди.

Болалари шўх, қувноқ,
Қалби ўхшар булоққа.

Толей кундай порлоқ,
Чирой эрур Гулбоққа.

Осмон гўзал, мусаффо,
Чор атрофда юксак тоғ.
Мармар сув, тоза ҳаво
Кони эрур бу қишлоқ.

1972

ТОҶИР ЧИНОРИ

Ургут — чинор макони,
Тоғли бир диёр эрур.
Узум, олманинг кони,
Боғли бир диёр эрур.

Тоғларининг бошида
Эриб ётар мангу қор.
Чинорларин қошида
Кезиб юрар навбаҳор.

Қоялардан шалола
Сакрар мисоли жайрон.
Чўққилардан гул-лола
Оламга боқур ҳайрон.

Дарани айлаб бедор
Вағиллайди Ургутсой.
Тоғларга ўқиб алёр
Парвоз қилар бургутсой.

Бургутсой парвозида
Далаларнинг меҳри бор.
Ургутсой шўх созида
Юракларнинг сеҳри бор.

Чинорлар ўрмонини
Кеча-кундуз олқишлаб,

Тоғликлар дostonини
Бир чинорга бағишлаб,

Сой вағиллаб соз чалар
Тўлқинлар бешигида.
Борлиқ олам нозланар
Бу сойнинг қўшиғида.

Бу қўшиқда ишқ, вафо,
Этилади тараннум.
Ва жонланиб бир лавҳа
Этар ўзига мафтун:

Тоҳирин излаб Зухро
Сой бўйида ёлворар.
Сандиқ ичида гўё
Тоҳири оқиб борар.

Сандиқни тутай деса,
Афсус, қўли етмайди.
Кошки, бир одам бўлса,
Тезроқ уни тутсайди.

Сандиқни тутолмасдан
Сочларини юлар у.
Қирғоқдан кетолмасдан
Кўзларини юмар у.

Бир вақт унутиб ўзин
Кетай деганда ҳушдан,
Зўрға очару кўзин
Огоҳ бўлар бир тушдан.

Қадди расо бир чинор
Турар эди қошида.

Кўркидан балқиб виқор,
Ҳумо¹ қўниб бошида.

Тилга кирдию чинор:
«Тоҳирингман мен», деди.
«Ишқингга бўлиб ёдгор,
Соҳирингман² мен», деди.

Зуҳро йиғлаб Тоҳирин
Оёғига йиқилди.
Кўрдию ёр дийдорин
Кўз ёши булоқ бўлди...

Тоҳир чинорин ҳамон
Пойида қайнар булоқ
Ишқ туфайли икки жон
Висолга етмиш шундоқ.

1973

¹ Вахт қўши
² Соҳргарингман.

Эй, Ургутнинг юксак тоғлари,
Сиз ҳамиша ўйларимдасиз,
Менинг қўшиқ, куйларимдасиз,
Сиз — шеъримнинг шўх булоқлари!

Болаликнинг олтин чоғлари
Юрагимда бўлиб бир армон,
Қолиб кетди Сизда бегумон,
Эй, Ургутнинг юксак тоғлари!

Ешлигимга сирдош боғлари,
Қучоғимга қайтар, деб, бир кун
Йўлларимга термулар маҳзун,
Яқинмикан висол чоғлари?

Сизда қолди шеър ирмоқлари,
Эй, Ургутнинг юксак тоғлари!

1977

КЕНАГАС

Мен туғилган қишлоғим Самарқанд канорида
Катта ўзбек йўлининг ёқасига жойлашган.
Ғурур юлдузин кўриб Самарқанд минорида
Мангулик тожи учун қуёш билан талашган.

Минг йилларким ҳаётнинг булогидан сув ичиб,
Меҳнату санъат билан зуваласи пишгандир.
Мушкул кунлар келганда тизза бўйи қор кечиб,
Ургутда донг таратиб, майдонга ҳам тушгандир.

Улуғ зотлар меҳрини тортиб оҳанрабодек
Азалдан мафтун этган бу маскани муқаддас.
Кўнгил торини чертиб илҳоми дилрабодек
Қадамига ҳасанот ўқигандир Кенагас.

Оқ отини ўйнатиб Катта анҳор бўйида
Боғи Дилкушо ичра сайр этган Улуғбек.
Меҳмон бўлиб бир деҳқон фарзандининг тўйида
Кенагаснинг доврўғин бошга кўтарган туғдек.

Навоийни йигитлик чоғида этиб меҳмон
Янги қишлоқ гулидан поёндоз тўшагандир.
Бир ғазалнинг куйида қилиб қўйиб саргардон,
Ноёб мусаллас билан кўнглини хушлагандир.

Самарқандни тарк этиб кетар чоғида Бобир,
Васфин эшитиб элдан Кенагасга тушгандир.

Дарду ҳасратларини Чорбоғда қилиб зоҳир,
«Кетгайман...» ғазалига балки бир байт
қўшгандир.

Ҳамид Олимжон эса Кенагасга келганда
Байрам бўлиб кетганин сўзлар ҳамон одамлар.
Ўртагузар боғида азиз меҳмон бўлганда
Суҳбатидан баҳраманд бўлган экан отамлар.

Ғафур Ғулом Ургутда эди машҳури олам,
Олий Советга биздан бўлган эди депутат.
Ўн ёшга тўлганимда танитган эди отам,
Балки ўша кун мени сеҳрлаган шеърият.

Шеърга ҳавасим сезган отам мени етаклаб
Олиб келди бир куни Айнийнинг даргоҳига.
Назмимни ўқиб устод, фарзандидай эркалаб,
Бошимни силаб қўйди олгандек паноҳига.

Шеър ишқи оташ бўлиб ёндирди юрагимни,
Шоирлар диёрига бошлаб келди мени шеър.
Шеър ишқи ушалтирди менинг бор тилагимни,
Қалбим чўгин қалбларга ташлаб келди мени
шеър.

Шеър билан мен дунёни кўрдим яна гўзалроқ,
Мисрамга жило берди отамнинг ҳикматлари.
Доно сўзлари ёқиб шууримга шамчироқ,
Равшан кўринди менга дунёнинг хилқатлари.

Кулфат тушиб бошимга, бўлганида қаддим дол,
Уйғун суянчиқ бўлди отамнинг мотамида.
Унга таъзим айлашиб кенагаслик қанча чол
Кўзларига ёш олди дўстининг аламида.

Ҳамид Ғулом айтгандай, додруғи элни тутган
Катта Ўзбек йўлининг сен «Олмос камари» — сан.

Тошкент билан Термизнинг муборак қўлини ўпган,
Ургутнинг донгин ёйган қишлоқлар сарварисан.

Қанча буюк шоирлар қадами теккан тупроқ
Тутиб бўлса арзир Самарқанднинг кўзига.
Гар толей бўлмаса қуёш каби ярқироқ
Юлдузи дуч келмасди шоирлар юлдузига.

Ёнсин, парпираб ёнсин, сенинг сўнмас юлдузинг,
Шоирларни бағрингга чорлаб тургин, Кенагас!
Самарқанд канорида йўлга термулиб кўзинг,
Менинг бахт юлдузимдай порлаб тургин, Кенагас!

1976

Бир умрки кутмоққа ҳам
етар бардошим менинг.

Олтин зина бирла мени
чиқариб тоғ устина,
Чўққидан ҳеч тушма дейди
мангу қўлдошим менинг.

Кўнглинг кўзи бирла боқиб
ёру диёр ҳуснина,
Куйла, умринг борича, дер
мунис сирдошим менинг.

Мен ёлвориб чорлагайман
қошимга бургутимни,
Вале, келмас сира яқин
олис қуёшим менинг.

Нетай, Барот, маскан айлаб
боғу роғ Ургутимни,
Тоғлар узра учиб юрмиш
ул кўзу қошим менинг.

1976

СЕВГИЛИМГА ГУЛДАСТА

(сонетлар)

— 1 —

Ёшлигимнинг отига миниб,
Иалаб келдим бугун, Хиёбон!
Узоқларда сени соғиниб,
Ловуллади оташ ичра жон.

Пўртанали ишқ наҳри тиниб,
Энди оқар қалбимда равон.
Айрилиқнинг кўзгуси синиб,
Зилолашди чашмаи армон.

Сендан азиз жой йўқдир менга
Ва турибман тупроғинг ўпиб,
Ташаккурим айтгани сенга.

Бошим узра мангу бахт қўниб,
Илк севгимни улаб умрингга,
Сочларимга келдим оқ иниб!

Дорилфунин хиёбонида
Чақнамаса кўзингдан учқун,
Мен муҳаббат биёбонида
Бўлар эдим толеи забун.

Ошиқликнинг сиёҳонида
Ашким кўриб, саргаярди кун.
Қоғоздаги сўз уммонида
Чайқаларди қалб қони нигун.

Самарқанднинг Регистонида
Минорадай қотардим беун,
Йигитликнинг ишқ бўстонида.

Кунларим ҳам бўлар эди тун,
Заққум ютиб Бахт замонида
Зор йиғларди яна бир Мажнун!

Сен — севги диёрин маликасисан,
Мен эса унинг бир чин фуқароси.
Чаманоро гуллар малиқосисан,
Бошимда булбулдек ишқ можароси.

Сен — ҳусн мулкининг маҳлиқосисан,
Мен унинг шайдойи бир бечораси,
Сен — кўнгил қасрида ишқ бекасиан,
Мен — киприк учида ёш ситораси.

Энг буюк армондир сенинг висолинг,
Мен ҳануз топмадим излаб тимсолинг,
Сен — Беҳзод яратган жонли суратсан.

Сен боқсанг, ёқамни ушлаб ҳайратдан,
Муҳаббат боғида тилаб иқболинг,
Армонсиа ўтардим ушбу ҳаётдан.

Меҳрингга ташнаман мен сенинг,
Оташда ёнур жон меҳрингсиз.
Меҳрингга ошнаман мен сенинг,
Тунлари бағрим қон меҳрингсиз.

Сеҳринг-ла яшайман мен сенинг,
Сўнгай ишқ чароғи сеҳрингсиз,
Сеҳринг-ла яшнаймаман мен сенинг,
Хазондир қалб боғи сеҳрингсиз.

Икки ўт аро бу жон талош,
Умримга қалбимдир чин йўлдош,
Танлаган йўлимдан тонмасман.

Меҳрингу сеҳрингга қонмасман,
Ишқингдан яратиб бир қуёш,
Ўга бир ўтда ҳеч ёнмасман.

Сенинг дардинг мен учун ғамдир,
Менинг ғамим — сен учун зўр дард.
Сен шод бўлсанг, дилда кўкламдир,
Ишқинг билан яшарман хурсанд.

Сенинг кўзинг кўнглимга шамдир,
Нур сочмаса, юзим бўлур зард.
Илиқ сўзинг жонга малҳамдир,
Ҳеч қўнмасин кўзларингга гард.

Армонимни сенга этсам арз,
Нозик кўнглинг титрар мисли барг,
Кипригингда қатра шабнамдир.

Дунё дарди кўнглимда жамдир,
Орзуларим этма жувонмарг,
Ишқинг менга эзгу қасамдир.

Сен мени ўзимдан яхши биласан,
Қўнглингга ҳамроздир юрак сирларим.
Дардимни яшириб нима қиламан,
Қалбимнинг кўзгуси эрса шеърларим.

Мен кулсам, мен билан сен ҳам куласан,
Юзларинг яшнайти завқдан, дилбарим.
Ғам чексам, ғамимга шерик бўласан,
Қўзингга ёш олиб, дил бўлар ярим.

Рақиблар ҳасади тигдай беаёв,
Ваъаида билмайсан — ким дўсту ким ёв,
Тўқни дастурхонинг кўрасан баҳам.

Жонингни тикасан мен учун, эркам,
Ҳаёт бу — курашдан иборат синов,
Қим менга тош отса, тегар сенга ҳам.

Сени маъюс кўрсам — олам қоронги,
Юлдузлар юзини тўсади булут.
Занглаган шамширдай этади сукут,
Самога санчилган ойнинг ўроғи.

Ургут тоғларини тарк этар бургут —
Чўққининг сўнади бирдан чироғи.
Дарада мунгаяр сойлар қирғоғи,
Ошиқлар ваъдаси бўлгандек унут!

Зарафшон наҳридан сувмас, оқар ғам,
Ноёб ранглар ўчар миноралардан,
Мунгли садо берар Афросиёб ҳам.

Ҳажри ашк тўкилар ситоралардан,
Дуд чиқар чамандек манзаралардан,
Сен маъюс кўринсанг кўзимга, эркам!

Сени шодон кўрсам — олам чароғон,
Самарқанд кўкида кўринмас булут,
Мингбулоқ даштлари кийинар барқут,
Кенагас боғларин чулғар саратон.

Ёгдулар мавжида кўринар Ургут,
Жаннатий боғларда эл сураб даврон,
Елкамга қўнгандек-боқар беармон,
Тоғларга кўрк берган музаффар бургут.

Зарафшон лабидан томар инжу, бол,
Миноралар рангига қўшилади ранг,
Дилкушо чаманга чорлар Миёнкол.

Юлдузлар тилидан янграр шўх оҳанг,
Қалбимда чақмоқдек севги урар занг,
Сен шодон кўринсанг, эй соҳибжамол!

Жонгинам, сенга гар қилсам хиёнат
Муҳаббат ҳаққи-чун тортурман жазо.
Шу куни қалбимда ишқ қилур қазо,
Бундан ортиқ йўқ, деб, ёрга жиноят.

Гар менда бўлмаса зарра диёнат,
Умримга муҳаббат ўқир жаноза,
Ё қалбим ишқимга тутмагай аза,
Элу юрт олдида бўлгум ҳикоят.

Кимки қилса агар муҳаббатни хор,
Ҳаёт қарғишига учрар ниҳоят,
Бедаво бир дардга бўлур гирифтор.

Бир кўнгил юшамас қилса шикоят,
Косасин таги ҳам оқармас зинҳор.
Ким агар ёрига этса хиёнат.

Ҳаёт гулшанида бир умр мастман,
Севги шаробидан бир қултум ичиб,
Гўёки юрибман кўкларда учиб,
Зуҳро юлдузига жони пайвастан.

Фарҳоду Тоҳирлар билан ҳамдастан,
Қайсдек овораман, оромдан кечиб.
Дардимни шеър билан тошларга чекиб,
Тоғ аро адашган ишқи сарбастан.

Гар қўйсам муҳаббат жумбоғин ечиб,
Бу чигал ҳаётнинг қолмас қизиғи,
Бахт қуши кетади бошимдан учиб.

Нишонга олса-да, айрилиқ тиғи,
Сархушман, муҳаббат парисин қучиб,
Йўлдан адашма, дер, ёрнинг чизиғи.

Эй менинг гўзалим, менинг фариштам,
Сенга тушганидан дастлаб нигоҳим,
Юлдуздай бешумор балки гуноҳим,
Эй менинг гўзалим, менинг фариштам.

Қалбингга туташдир менинг жон риштам,
Эй менинг дилбарим, чашми сиёҳим,
Бу чигал дунёда сенсан паноҳим,
Қалбингга туташдир менинг жон риштам.

Жоним риштасини узма қалбингдан,
Самони тутундек тутмасин оҳим,
Офтоб ҳам куймасин сенинг қаҳрингдан.

Севмаклик айб эмас, эй менинг моҳим,
Ишқимни ҳайдама кўнгил қасрингдан,
Қалбингдир топинган менинг меҳробим.

Маломат тошларин отма бошима,
Шусиз ҳам ярадир ўзи пешанам,
Кўнглим шикастадир менинг, эй санам,
Раҳм қил, кўзимдан оққан ёшима.

Кибру ҳаво бирла келиб қошима,
Кўнглима солмагин яна дард-алам.
Менга не керакдир сенсиз бу олам,
Жабр ётма, навқирон йигит ёшима.

Сенинг бир сўзингдан дил бўлур хуфтон
Зим-зиё тун ичра чекурман ситам,
Гўёки офтобсиз қолгандек осмон.

Сўзингдан бол томса, яшнагай сийнам,
Эл ичра тутгайман бошимни баланд,
Кўнглим бутун бўлур менинг, эй санам!

Кўзингда ўзимни кўрган онларим
Умримнинг энг бахтли соати эрур,
Севгимнинг тож-тахтли давлати эрур,
Кўзингда ўзимни кўрган онларим.

Сен билан мен бедор кутган тонгларим.
Ҳаётнинг сеҳрли неъматини эрур,
Дунёнинг энг ноёб зийнати эрур,
Сен билан мен бедор кутган тонгларим.

Қалбингда мавж урган севги чашмаси
Жон қадар эъзозлаб бундай онларни,
Васлингга қонсин, дер, кўнгил ташнаси.

Найлайин, эй санам, ўртаб жонларни
Қуралай кўзларинг ўтли ғамзаси
Бошимга солади не суронларни.

Нақадар зийнатли висол кечаси:
Шағиллаб оқмоқда дарёлар тўлиб,
Юлдузлар турибди самода кулиб,
Оқ нурга бурканган ёрнинг кўчаси.

Ҳаёт ишқи-ла маст севги ғунчаси
Яқосин чок айлар бағри қон бўлиб,
Вафо чашмасига дарди тўкилиб,
Дилларда ечилар ишқ тугунчаси.

Оламни чулғаган ажиб тароват,
Қалбларга ҳамроздир тун мўъжизаси,
Офтобни излаб ой қилар муножат.

Қадаҳга таъзимда гулоб хумчаси
Кўзида истиғно, лабда назокат,
Майи ноб узатар ишқ маликаси!

Чинорлар шохида ўйнайди шамол,
Оҳудек рақс этар булоқларида,
Ноз билан тўлганар қучоқларида,
Ишқ торини чертиб куйлайди шамол

Чинорга шодлигин сўйлайди шамол,
Олтин зирак балқир қулоқларида,
Ургутнинг кўзгудек булоқларида,
Висолдан маст бўлиб, қувнайди шамол.

Сайр этиб кумуш сой қирғоқларида
Чўққига чиқмоқни ўйлайди шамол,
Лолазор оралаб Ғўс тоғларида.

Дарди кўп ошиқдек тинмайди шамол,
Бир даста гул олиб қучоқларида
Баҳорни олқишлаб куйлайди шамол.

Севгининг табаррук олтин занжири
Боғлаб қўйди бизнинг тақдиримизни,
Тарк этмоқ мушкулдир бир-биримизни,
Шу эрса не ажаб ҳаётнинг сири.

Қалбларда порлаган севгининг нури
Нотаниш йўлларга бошлади бизни,
Ёш демай оташга ташлади бизни,
Утида тоблади ҳаёт тандири.

Бир қисмат кемасин лангарин тутиб,
Дилда машъал айлаб пок севгимизни,
Ҳаёт денгизида хавфни унутиб,

Сузаямиз, олқишлар қирғоқлар бизни.
Толени порлоқ бир севгини кутиб
Ким ҳавас қилмагай юлдузимизни!

Иўллариингга интизорман,
Эй дилрабо, солгин назар.
Оҳимдан ўт олур саҳар,
Сенсиз бағри лолозорман.

Сўзларингга кўнгли зорман,
Тонг отмагай сенсиз, дилбар.
Бир қайрилиб боқсанг агар,
Мен умрбод бахтиёрман.

Сенсиз кулиб боқмас офтоб,
Ёруғ кунга мен хуморман,
Сенсиз бўлур кўнглим кабоб.

Сени ўйлаб мен бедорман,
Орзуларим этма сароб,
Сен билан мен қалби баҳорман!

Менинг севгим кимга ҳам даркор,
Ким изалайди ундан ҳаловат.
Ким бошига солиб маломат
Бўлур унинг учқунига зор.

Андуҳларнинг ҳаммаси бекор,
Юрагингга солма жароҳат,
Бу умрнинг ўзи омонат,
Унга оғу солмасин ағёр.

Гумонларга қул бўлма асло,
Озор берма ўзингга зинҳор,
Ҳасадлардан мажруҳ бу дунё.

Сен борсанки оламда, дилдор,
Ҳеч ким этмас мени маҳлиё,
Сенсиз бўлур муҳаббатим хор.

Кўнглимда тарона қилар муҳаббат,
Руҳимни эркалаб ҳаволанар куй.
Жисм аро жонимда ўтдай ёнар куй,
Бахт бўлиб бошимни силар муҳаббат.

Арзимни айтмасдан билар муҳаббат,
Мени маст этгали таратар хушбўй,
Дардингни даволар дейди бир хушрўй,
Умримга саодат тилар муҳаббат.

Томирда пўртана қилиб қонимни,
Тиг тортмай, бағримни тилар муҳаббат,
Гоҳ ҳижрон доғида ўртар жонимни.

Гоҳ висол завқи-ла сийлар муҳаббат,
Вафо китобига ёзиб номимни,
Қалбимда бир умр куйлар муҳаббат.

Сен бўлмасанг дунёда агар
Кетар эдим мен бу жаҳондан.
Қарамасанг менга, сеҳргар,
Умидимни узардим жондан.

Сен дардимни уқмасанг, дилбар,
Гул узмасдим мен бу бўстондан.
Сочмасанг гар қалбимга гавҳар
Сўзламасдим ишқий дostonдан.

Зулмат ичра кезиб дарбадар,
Юлдузни ҳам кўрмай осмондан,
Санчар эдим кўксимга ханжар.

Ё бўлмаса ўксиб жаҳондан,
Кўз ёшимдан ўт олиб Ҳазар,
Қолмас эди фарқим Демондан!

Сен бир гулсан, гулдай яшнаб,
Гулдай кулиб тур, жоним,
Иқболингги кўр, жоним,
Менга мамнун нигоҳ ташлаб.

Сен уйимга файз бағишлаб,
Ойдек сочгин нур, жоним,
Завққа тўлиб юр, жоним,
Ишқ боғига мени бошлаб.

Ёшлигимнинг ҳамрозисан,
Сенга севгим зўр, жоним,
Сен — қалбимнинг шўх созисан.

Созимга бўл жўр, жоним,
Сен — қўшигим парвозисан,
Давру даврон сур, жоним.

Фаввора, бир лаҳза руҳимни яйрат,
Кўнглимдан тарқалсин туманли хаёл,
Ёрнинг ноз-фироғи келмасин малол,
Маҳзун кўриб мени, босмасин ҳайрат.

Юлдузлар юзидан булутни тарқат,
Каҳқашон бекатин кўрайин хушҳол,
Ҳилол ёғдусидан олиб бир мисқол,
Мен учун ойдин бир гўшани ярат.

Қаро тун қўйнида оқ алангадай,
Солмоқчи бўласан самога чангал,
Мен эса боқаман бир кўланкадай.

Шов-шувинг этади борлигим ишғол,
Зилолинг сочилур кумуш тангадай,
Тонг билан ёр васли кўрсатур жамол.

Қайдасан, эй севикли жонон,
Сени кутиб кўзларим толди,
Икки кўзим йўлингда қолди,
Қайдасан, эй севикли жонон.

Юрагимда соғинч ва армон,
Сени ўйлаб тинчим йўқолди,
Ишқинг мени ўтларга солди,
Юрагимда соғинч ва армон.

Олислардан келмоқда садо,
Бу хушхабар хаёлим олди,
Қадамларинг товушими ё?

Кел, эй жоним, тонг отиб қолди,
Рухсорингдан ёришиб дунё,
Ҳада ётур бизга висолни.

Сен билан бу олам уйи ободдир,
Қалбига завқ олур сен билан ҳаёт.
Мангулик ишқ сенга қилур муножот,
Сен билан бу олам уйи ободдир.

Сенга бир муҳаббат қасри бунёддир,
Бу — кўнглим, излайдир қалбингдан нажот.
Камоли ҳуснингга маҳлиё Барот,
Сенга бир муҳаббат фасли бунёддир.

Муҳаббат баҳордек бўлмагай хазон,
Сен билан умрбод бу кўнгил шоддир,
Фахр этсанг арзийди, эй моҳитобон.

Ғам-андуҳ шомлари қалбимга ётдир,
Мендек нола этур сенсиз бу жаҳон,
Сен билан бу олам уйи ободдир.

Сен ҳамон билмайсан севишим чиндан,
Ё билиб, шунчаки этурсан гумон,
Шубҳалар ўтида ёниб беомон,
Бўлар-бўлмасга ҳам ранжийсан мендан.

Рашк шамширин, жоним, суғурма қиндан,
Сайёддек кўксимни олмагин нишон,
Ўқланиб қолмасин милтиғи қижрон,
Севгимиз мурувват кутади сендан.

Кўзим қаросидек азиз сеvgимиз
Балодан сақлашга бўлурман посбон,
Ўзгалар учун у — қўл етмас юлдуз.

Сен билан кечади умрим беармон,
Рашк қилсанг айрайман, эй умри азиз,
Ўтинчим, сеvgимга қилмагин гумон.

Субҳидам ювиниб олди табиат,
Баргларда ўйнади биллурий шабнам,
Инжулар мавжида яшнади кўклам,
Ғубордан пок бўлиб қолди табиат.

Дилларга завқу шавқ солди табиат,
Қувончли кўзларда нурланди олам,
Қатрада акс этиб ёнди қуёш ҳам,
Сабода дуторин чалди табиат.

Шаффоф табиатга бермасдан озор,
Кўм-кўк водийларга ташлайман қадам,
Пойимда ястаниб ётур лолозор.

Тоғларда оҳудек кезадир илҳом.
Мен унинг бир қиё боқишига зор,
Кўнглимга ҳамроҳ, бўл, эй азиз қалам!

Сен уйимнинг файзи, шукуҳи,
Фарзандларим саодатисан.
Шодлигимнинг мангулик руҳи,
Ҳаётимнинг садоқатисан.

Сен қалбимнинг топинган моҳи,
Бор умримнинг зеб-зийнатисан.
Кўзларимнинг ўтли нигоҳи,
Жонимга тенг муҳаббатисан.

Сен шеъримнинг илҳоми, оҳу,
Оташзабон завқ дунёсисан,
Уйларимнинг сенсан гувоҳи.

Қалбдан оққан ишқ дарёсисан,
Ётдир сенга айрилиқ оҳи,
Сен — умримнинг Сурайёсисан!

1973—77

ЮЛДУЗДАН ЮЛДУЗГА

Офтоб чиқмай туриб қизарар шафақ,
Оламга бағри қон бўзарар шафақ.
Рухсори офтобдан нурланиб тонгда,
Заминга сочади сийму зар шафақ.

* * *

Кўнгил хазинасин этиб бахш,
Оқ қоғоз бетига чекди нақш.
Нақшким, унга бармоқ урди даст,
Қалб этди нақшига жон пайваст.

* * *

Оппоқ тонг жилмаяр гар гул йиғласа,
Гул хандон очилар булбул йиғласа.
Хазонга юз тутар чаманзор боғлар
Ва тоғлар пасаяр кўнгил йиғласа.

* * *

Ер исинар, ёлиниб қор кўрпасини,
Ёзиш заминга осмон бор кўрпасини.
Кўрпа ичра мўралаб, кўз қисар баҳор,
Йиғиб ол, дея қишга тор кўрпасини.

* * *

Дўстлик неъматидан баҳраманд инсон
Қўлини узатса, етар қуёшга.
Бу ҳаёт боғида яшар беармон,
Ғам-кулфат савдоси тушмагай бошга.

* * *

Эй, жамоли жаҳон оро
Самарқанд, жон Самарқанд,
Сенга бўлсин жоним фидо,
Фирдавмонанд Самарқанд.

* * *

Чаманзорга ўхшайди қалбим,
Турфа гуллар унда беҳисоб.
Хуш бўйидан тотмоқ бўлса ким,
Армуғондир унга бу китоб.

* * *

Фарзанд бўлмоқ буюк элга
ажиб бир саодатдур,
Шу эл ишқин солиб шеърга
куйламоқ зўр саодатдур.

* * *

Меҳр — кўзда бўлар, дейди халқимиз,
Минг йиллар меваси — доно нақлимиз.
Авлоддан-авлодга қолган меросга,
Ғубор қўндирмангиз, меҳр ҳаққи — Сиз.

* * *

Солдатлар қабрида мунгли сукунат,
Ярадор оққушдай руҳлар бемадор.

Мармар лавҳаларда мангу сукунат,
Дўстлар, сукунатга бермангиз озор.

* * *

Сархушдурман бир умр
мен висол шаробидан,
Шароб қиёмга етур
шеърият офтобидан.

* * *

Илҳом шаробидан сун менга, соқий,
Кўнглим сархуш бўлсин токи бир умр.
Шеърият мулкида бахтимдир боқий,
Бу учун, соқийё, сенга ташаккур.

* * *

Баланд тоғлар паст бўлур — йигит ўлса,
Чўққилардан дарз кетур — бургут ўлса.
Эл нафрати қўзғалур вулқон бўлиб,
Йигит агар юртидан унут ўлса!

* * *

Йигитнинг давлати — отадир,
Эл ичра савлати — отадир.
Ота — тоғ, суянсанг йиқилмас,
Умрнинг шавкати — отадир.

* * *

Мен бир тоғман — кўкси баланд,
Дарёси бор, қони бор.
Чинорига қалби пайваңд
Томири бор, қони бор.

* * *

Қора қумдай қорачигим қадалган
Қора кўзинг қорачигига.
Юрагимга ўқ нигоҳинг қадалган,
Илингандир жоним тигига.

* * *

Мен суянган бир тоғ қулади,
Кўкси кунга монанд нуртоғ қулади.
Хонавайрон айлаб кўнглимни ногоҳ,
Умрим водийсида зўр тоғ қулади.

* * *

Бир китобга тақриз ёзибди «шоир»,
Тақризи нуқул кин, адоват, ҳасад.
Энди тақриз ёзмай не қилсин, ахир,
Шеърда бўлса ўзин бозори касод.

* * *

Эй, офтоб сингари ягона Ватан,
Шодон кунларимда сенга топиндим.
Умрига гам-ҳасрат бегона, Ватан,
Маҳзун тунларимда сенга топиндим.

* * *

Шеър — бу ҳаёт завқидур,
Табиат армуғони.
Қалбнинг оташ, шавқидур,
Қуёшдай пок имони.

* * *

Эрта ё индинга кўтариб байроқ,
Юлдуздан-юлдузга учаман.

Менга лол боққанда яқину йироқ
Зухрода яратгум бир чаман.

* * *

Ота-она олқишини ол,
Улар сенга эрур омонат.
Фарзанд деган номингга хиёл
Одам бўлиб, қилма хиёнат.

* * *

Тоғ бошидан қуласа тош,
Гумбурлайди тоғу дара.
Томса агар киприкдан ёш,
Зирқирайди тан бечора.

* * *

Бўлгани-чун илдизи теран,
Узоқ умр кўради чинор.
Замин узра юрса ҳам инсон
Чинор билан умри баробар.

* * *

Доим эгик бўлар мевали дарахт,
Ҳосилидан шохи синар баъзи вақт.
Теракдай ҳаволаб кетгунча, дўстим,
Шохинг синса ҳам бўл мевали дарахт.

* * *

Энг сўнггида чопар яхши от,
Ўзига йўл топар яхши от.
Рақибларин қолдириб доғда,
Ўзжб кетар сўнг бор яхши от.

* * *

Тоғ одами ўжар, дағал бўлади,
Гоҳ шалола, гоҳ шамол бўлади.
Ниятинг поклигин англаган замон
Дил қулфи очилиб, хушқол бўлади.

* * *

Ёзинг тўкин бўлур кузда эксанг дон,
Тўкин дастурхонга ярашар ҳашам.
Туз тотган даргоҳга беришиб салом,
Остонангдан сира узилмас қадам.

* * *

Мен — дарёман,
Юраклардан юракларга оқурман,
Ирмоқларим
Аортадан югуради танларга.
Тўлқин уриб
Томирларда, ҳаёт ўтин ёқурман,
Ҳам ҳаловат,
Ҳам ҳаяжон солажакман жонларга.

* * *

Баҳор суви ёшликка ўхшар,
Юрган йўли тошликка ўхшар,
Севинчидан сизмай ўзанга,
Киприклари ёшликка ўхшар.

* * *

Қамчи боссанг тулпорга —
Қанот боғлаб учеди.

Эр бошига иш тушса,
Этик-ла сув кечади.

* * *

Фалакдан беадад тўкилади дур,
Ҳарир парда тортар чеҳрасига ер.

* * *

Субҳидам — нурдан тоза,
Шафақ рангдир рухсори.
Шунинг учун бир умрга
Қуёш унинг хумори.

* * *

Узангида чапдаст чавандоз,
Кўкрагида тулпор туёғи.
От ўйнатиб келаётир ғоз,
Тақимида — тўйнинг улоғи.

* * *

Осмондан тўкилар оппоқ юлдузлар,
Парқувдай мулойим, юмшоқ юлдузлар.
Замин сийнасига қор бўлиб қўнар,
Кумуш ё садафдан покроқ юлдузлар.

* * *

Тоғдан тушар шалола,
Қўлда қирмиз пиёла.
Пиёла синиб чил-чил
Бўлиб қолди ол лола.

* * *

Қуёш билан Ленин турар юзма-юз.
Бир-бирин қалбига бериб ҳарорат.
Қуёшми, Ленинга узатган нон-туз,
Ё Ленин бердими унга саодат!

* * *

Фисқи-фужур тиканидан
Ғийбатчи тўқир мато.
Шу матодан рақибига
Кўйлак тикар бехато.

* * *

Ғийбат дарахтини экар ғаламис,
Мевасига кўзин тикар ғаламис.
Адолат болтаси йиққач дарахтни,
Тужмат илдизини қучар ғаламис.

* * *

Юролмадинг катта йўлдан
Кўзинг очиқ бўлса ҳам.
Фурур отин қўймай қўлдан,
Ёниб битдинг мисли шам.

* * *

Остонадан ҳатлаган меҳмон,
Меҳмон бўлиб кел яна бир бор.
Оғритса ҳам кўнглингни мезбон,
Душман бўлиб келмагин зинҳор.

* * *

Қалдирғоч қанот экан
Усма қўйган қошларинг.
Кипригингдан ўқ отиб,
Нега кўзинг ёшладинг?

* * *

Инсон худди оқар дарё,
Юрган йўли бўстон бўлур.
Қўлларида яшнар дунё,
Усиз замин хазон бўлур.

* * *

«Тош отасан» одамларга беомон,
Ғаламислар эрур сенга ҳамтовоқ.
Гар нишонга тегмай қолса, қусиб қон,
Уз этингни ейсан мисли шумтуёқ.

* * *

Бошинг эгиб бошлигингга,
Кўтаролмай қолдинг бошинг.
Ег кўрмаган қошигингда
Турмас букун ёвгон ошинг.

* * *

Фарзандларим — бахтим эрур,
Ҳам уйимнинг ободлиги.
Менинг олтин тахтим эрур,
Келажагим бунёдлиги.

* * *

Мансаб бериб, инсон ақлин
Сина деган халойиқ
Ақли кемтик бўлса тагин,
Ямай, дея қилма қуллуқ.

* * *

От чолганда гувиллар тоғ,
Ут чақнайди туёғидан.
Меҳмон келар, олгил тезроқ
Узангисин оёғидан.

* * *

Ниҳол сиймосида кўринар чинор,
Баҳор нозланади куртак қўйнида.
Бола идрокида улғаяр меъмор,
Қуёш меҳмон экан олам уйида.

* * *

Йўлинг агар бўлса равон
Қоқилмайсан бир умрга.
Томга чиқсанг қўймай нарвон,
Тушолмайсан қайтиб ерга.

* * *

Ерда қолар илдизи — чинор қуласа,
Замин бағри доғланар минор қуласа.
Уйингни кўча билиб дайди, номаҳрам,
Қовлингни ўраб турган девор қуласа.

* * *

Ҳаёт сени қилар имтиҳон,
Дучор айлаб шодлигу ғамга.
Шодлик — ғамсиз бўлмас ҳеч қачон,
Ғам—шодликсиз ётдир одамга.

* * *

Дарахтларнинг куртакларида
Япроқлар сўзлашни ўрганар,
Куртакларнинг юракларида
Туйғулар қуёш деб уйғонар.

* * *

Қуёшнинг макони — сўнгсиз коинот,
Инсоннинг маскани — муқаддас Замин.
Коинотда замин топади ҳаёт,
Ҳаётга қуёш ҳеч бўлмагай зомин.

* * *

Сен кўзимга ўтдай кўриндинг,
Бахт-иқболи бутдай кўриндинг.
Дастурхони файзли, олтин куз,
Баракаю қутдай кўриндинг.

* * *

Тоғ бошидан учиб булутлар
Сайр этди водийлар узра.
Чапак чалиб эл эса қутлар,
Емғирингни қуйгин деб ерга.

* * *

Булут тўсса қуёш юзини,
Бағри бирдан бўлур лола ранг.
Юмдиролмаи унинг кўзини,
Ўзи йиглаб, қочади аранг.

* * *

Дараларда товуш берсанг гар,
Тоғу тошдан нидо келади.
Оғушида асраб сийму зар
Чўққилардан дарё келади.

* * *

Бино қўйиб ғурур отига,
Булут каби ҳаволаб кетдинг.
Одамийлик бахт дарахтига
Волта уриб, ўзинг йиқитдинг.

* * *

Муовян бўлиб кичик шўбага,
Билмай қолдинг босар-тусаринг.
Ғийбатчилар тушиб ўртага,
Йироқ этди сендан дўстларинг.

* * *

Юлдузни ясади олтиндан, Ватан,
Олтин одамларин тутиб бошида.
Бугун Сизни қутлар қалбидан, Ватан,
Ўз юлдузин кўриб юрт наққошида!

* * *

Инсон кутар кўкдан мужда — қор,
Қорсиз кундан тоғ ҳам қилар ор.
Ёпинолмай оппоқ кўрпасин
Ер ҳам қорнинг учқунига зор.

* * *

Ароқ чиқаради одамни сафдан,
Ҳам маҳрум айлагай шону шарафдан.
Ичмагин, дўстгинам, дўстлар тутса ҳам
Шаҳри Самарқанду, Кешу Насафдан.

* * *

Менинг умрим офтобга пойдор,
Ёғдусидан бағрим нурафшон.
Шунинг учун қалб тонгга қадар
Оқ қоғозни этар зар афшон.

* * *

Мен — умридан барака топган
Бир боғбон фарзандиман.
Шеърятда от ўйнатган
Барот Самарқандийман.

* * *

Юришингдан юлдузни ҳам
Ургундайсан бенарвон.
Ташлаб юбор, сенда бўлса,
Қулаб кетсин бу осмон.

* * *

Тоғдан эсди букун қор шамоли,
Кўнглимни оқ қилди қор жамоли.
Она-Ер бошидан садаф сочиб,
Тутиб кетди гўё қор самони.

* * *

Раҳмат сенга, тонг тумани,
Ҳади этдинг ерга қор.
Қизиб кетиб анжумани,
Ботиб кетди терга қор.

* * *

Одамийлик иморати
Бир йилда бўлмас бино.
Унга ахир бир умрга
Қилмоқ керак жон фидо.

* * *

Денга!
Сувинг шўр бўлса ҳам
Шўр эмасдур пешонанг,
Ер жонига бўл деб малҳам,
Сени туққан мард онанг.

* * *

Офтоб чиқмасидан турилган шеърим,
Бу серфайз умримга — тонг насибаси!
Қалблар қадаҳига қуйилган меҳрим
Ва умрим дафтарин бир саҳифаси.

* * *

Минсанг агар ҳунар отига
Машаққатлар дош беролмас, бил.
Чорлаб умр фароғатига,
Сени кутар роҳатбахш манзил.

* * *

Салтанат қасрига қўйганда қадам,
Садоқат гулини қорма тупроққа.
Мурувват дурига муҳтож ҳар одам
Умид кемасида сузар қирғоққа.

* * *

Ният қилсанг, тишинг бутунлигида,
Етгайсан ниятингга.
Тишинг тушиб, умринг ўтинлигида
Қамчи босма отингга.

* * *

Меъга текин нон керакмас,
Меҳнатсиз ҳеч шон керакмас.
Қалб қуёшдай ёнмаса гар,
Жисмим ичра жон керакмас.

* * *

Марҳамат қасрини айласанг обод,
Бошинга нур сочар раҳмат қуёши.
Мурувват эшигин қўйсанг гар кушод,
Олтинга айланур остонанг тоши.

* * *

Мардлик тулпорига қўндирсанг эгар
Айилини маҳкам тортгин, чавандоз,
Оёгинг қўймасдан узангисига —
Улоқни тақимлаб, қилмагин парвоз.

* * *

Фазилат кони бор Инсон қалбида,
Ҳурмат соҳибига кўзи интизор.
У мангу тахт қуриб одоб қасрида
Садоқат шоҳига кўрсатар дийдор.

* * *

Камолот қасрига от ўйнатиб,
Улоқ чопиб келдим мен.
Чавандоз аҳлига шеър сўйлатиб,
Дўст-ёр топиб келдим мен.

* * *

Садоқат баҳрида чиқсанг кемага,
Кимсасия манзилга ташлама лангар.
Довулда қолсанг ҳам, майли, ўксима,
Сени гарқ айламас уммони башар.

* * *

Ҳаёт деган дарёда
Сузар умр кемаси.
Ургангани дунёда —
Битта ишқ калимаси!

* * *

Чигитни саралаб экади деҳқон,
Заминга қалб қўрин тўкади деҳқон.
Оламни мунаввар қилса, деб тезроқ
Ғўзага кўз нурын тикади деҳқон.

* * *

Мен кашф этмаган қалблар кўп ҳали,
Мен меҳмон бўлмаган уйлар беҳисоб.
Мен беллашмаган алплар кўп ҳали,
Мен шароб ичмаган тўйлар беҳисоб.

* * *

Халқ дарёдир,
Дарёга зинҳор
Ғов бўлай деб,
Уйлама бекор.

* * *

Қадратон тўқолмас арча япроғин,
Бўронда эгилмас қадди-қомати.
Қўряқлаб тургандай она тупроғин
Чегара постида совет солдати.

* * *

Элликдан ошганда чўчир одамлар,
Қариллик фаслига қўйдим, деб қадам,
Кўзига суртилар олтиндек дамлар,
Лаҳзалар қадрини англайди одам.

* * *

Чинор тарс ёрилди яшин зарбидан,
Танасида қолди куйган қора доғ.
Бировлар бўҳтонин тиғи амридан
Чинордек бўлинмас қалбимиз, ўртоқ.

* * *

Угам сойин бўйида униб,
Юксак тошга бош қўйган олма.
Юрагида меҳрин ардоқлаб,
Онасини қучгандай бола.

* * *

Сени бир қоп ёнғоқ, дейди,
Кўрган одам биринчи бор.
Ёнғоқ мағзин ким ҳам ейди,
Чақиб кўрса, пуч бўлса гар.

* * *

Вир ошнам — дўлвор десам,
Оғзининг ҳам таноби йўқ.
Баъзан унинг гамин есам,
Қопининг ҳам канопи йўқ.

* * *

Кўнглимга ажиб бир шукуҳ ҳамроздир,
Дўстларим, тинглангиз розимни.
Меҳрингиз азалдан менга мумтоздир,
Сиз учун созладим созимни.

* * *

Упкам тўлиб нафас олдим баҳор ҳавосидан,
Нафас олиб, ўйга толдим баҳор сабосидан.
Қучоғимга сиғмай гуллар, боғлар сабзасидан,
Кўнгил торин куйга солдим баҳор навосидан.

* * *

Хислат дарёсида дурри-гавҳар мўл,
У кўнгил мулкида ётибди пинҳон.
Эзгулик ғаввоси унга урса қўл,
Дурахшон сеҳридан баҳр олар инсон!

* * *

Туйғулар тўлқиндир — шиддаткор, асов,
Қалб зўрға дош берар ғалаёнига.
Умр кемасига ўрнатиб ялов,
Суздилар сарҳадсиз бахт уммонида!

1974 — 1976

ПАЙВАСТА ЧИНОРЛАР

**Кўздан кўзга парвоз этар меҳр,
Дилни дилга ҳамроз этар меҳр.
Бериб Инсон умрига тароват,
Элни элга дилроз этар меҳр.**

Бир пиёла май беринг, дўстлар,
Сипқорайин тўлдириб бу дам.
Қалбимдаги оташин ҳислар
Вермаяпти руҳимга ором.

Ер остига кўмилган хумда
Қиёмига етгандир шароб.
Очмасангиз уни, чамамда,
Тарс ёрилиб кетгуси шу тоб.

Юртда кезар бир нурли айём,
Ичмай яна қолманг армонда.
Қўлингизда жилвалансин жом,
Байрам завқи жўш урсин қонда;

Сун, эй соқий, дўстларим учун
Бир пиёла май ичай бу кун.

1970

Кремль богида баҳорий шукуҳ
Қалбимда қўзғайди ифтихор.
Мен билан сайр этар ўғилчам Фаррух,
Кўзлари Курантга интизор.

Еқут юлдузига қараб тўймайди,
Чарақлаб кетади кўзлари.
Юз хил савол бериб мени қийнайди,
Кўнглимни қитиқлар сўзалари.

Мен оғиз жуфтламай, ул ўзи бир-бир
Енғоқдай чақибоқ ташлади.
Сўнг эса қўлимдан етаклаб мағрур,
Сайрибоғ қилишга бошлади.

Олмазор шохлари эгилиб ларзон,
Сеҳрлаб қўярди кўзларни.
Болалик ҳаваси қўзғалиб шу он,
Фаррухжон ялиниб сўзларди:

- Биттагина олиб беринг, дадажон!
- Йўқ, ўғлим, қўлларим етмайди.
- Бўлмаса, кўтариб туринг, дадажон,
Битта олсам камиб кетмайди.

Мени мот қилса ҳам ўғлим тамоми,
Кўзида балқирди илтижо.
Кремль боғининг кекса боғбони,
Истагини келтирди бажо.

Фаррухжон қўлига олиб олмани,
Миннатдор жилмайди боғбонга:
Қойил қилиб қўйган сингари мени,
Шодлиги сиғмасди жаҳонга!

Москва,
1975

Лениннинг пойига қўйиб гулларин
Бир лаҳза сукутга чўмади она.
Кўксига босганча мунис қўлларин
Қалбини чулғайди ўтли пўртана.

Вужудин қоплайди бирдан ҳаяжон,
Қон туғён қилади аортасида.
Гўёки ўзидан энг бахтли инсон
Йўқдайин шу замин орбитасида.

Ўз юраги билан сўзлашар унсиз,
Бир лаҳза эрк берар хаёл қушига.
Орзуйи чўғ бўлиб ёнар тутунсиз,
Бу кунлар кирмаган ухлаб тушига.

Доҳий ҳузурида онаизор шод,
Пойида кул бўлиб ётар истибдод.

1974

СМОЛЬНИЙДА

Муқаддас зинага қўяман қадам,
Ҳаяжон ўтида тўлганар юрак.
Бу шараф сурурин этгали рақам
Юракка илҳому қаноат керак.

Кўзга суртсам арзир, Лениннинг ахир,
Муқаддас изи бор бу зиналарда!
Бу даргоқ мен учун эрур беназир,
Бахтим туғилган-ку шу зиналарда!

Энтикиб боқаман хаёлга ботиб,
Смольний шукуҳи руҳим яйратар.
Шу пайт дилда ажиб туйғу уйғотиб
Доҳийнинг улугвор сўзлари янграр.

Ленин сўзлаётир, барча тирик жон
Миқ этмай тинглайди, тинглайди бесас,
Тирик жон сингари жумлаи жаҳон
Ленинни тинглайди, унга ҳамнафас.

Мен ҳам ҳамнафасман, бирдир маслагим,
Ленин партиясин бир аскариман.
Унга содиқ бўлмоқ олий мақсадим,
Миллионлаб коммунист қаторидаман.

Бу қутлуғ даргоҳга топинмоқ учун
Буюк орау билан келдим таъзимга.
Мармар синаларин ўпдиму бугун,
Муқаддас хокини суртдим кўзимга.

Ленинград,
1975

«АВРОРА»

Неванинг муқаддас оғушида
Зиёратгоҳ макон бу!
Истиқбол қасрининг болқишида
Мангу ёруғ жаҳон бу!

Остонасин дунё ўниб ўтган
Қутлуғ бир кошона бу!
Довруғи оламни тутиб кетган
Кемаи ягона бу!

Инқилоб дарагин бера олган
Янги дунё бонги бу!
Ва Қишки Саройга даҳшат солган
Озод ҳаёт тонги бу!

Ларзакор садоси қудратидан
Отгандир бахт қуёши.
Халойиқ қутулиб кулфатидан,
Шодлик бўлган йўлдоши.

Дарёлар қучоғин айлаб макон
«Аврора» ҳеч толмади.
Пойига бош урди қанча уммон,
Ерга белбоғ боғлади.

Кўришга ошиқди қанча эллар,
Топинди байроғига.

Денгиздек чайқалиб қолди диллар
Хайрлашув чоғида.

«Аврора» белини маҳкам боғлаб,
Хизмат қилди элига.
Ўзини йигитдек ишга чоғлаб,
Боқди ўтган йўлига.

Октябрь элликка қўйгач қадам,
Ҳурматин қилиб бажо,
Олтин тўй кунида айлаб карам,
Тўплардан бериб садо,

Келажак авлодга этиб ёдгор,
У Невага қўйилди.
Зиёрат этгани аҳли башар
Дарё бўлиб қуйилди.

Бу оқим тўхтамас минглаб йиллар
Одамзод экан тирик.
Инқилоб машъалин тутган қўллар
Қуёшга бўлур кўприк.

«Аврора» турибди постда ҳамон,
Қойил қилиб дунёни.
Невага кўрк бўлиб, борки жаҳон,
У билмас истеъфони.

1975

ПУШКИН УЙИ

Шоирни сўнг йўлга кузатган бу уй,
Бир умрга қолди бағри доғланиб.
Нева қирғоғида сурганича ўй,
Фироқда турибди юраги ёниб.

Илҳом тулпорини эгарлаб қўйиб,
Шоирин интиқиб кутади ҳамон.
Пушкин келмас вале бу уйга қайтиб,
У бутун жаҳонни этгандир макон!

1975

ОЙДИН КЕЧАЛАР

Нева бўйларига чўкмиш ойдин тун,
Тунми бу ё лайлак тўзғитган оқ пар?
Садаф ранг булутдай қўнганми ё кун,
Ё сайр этарми чинни кабутар?

Ё оққуш кўлими бу азим шаҳар,
Чарх уриб оғушин этган кумуш ранг?
Ё макон этганми сутдай кечалар,
Ўзбек пахтасидан ё олганми ранг?

На кўкда юлдуз бор, ва на шаҳарда
Милт этиб қўймайди биронта чироқ.
Баркашдай ой ботмас ҳатто саҳарда,
Во ажаб, туни ҳам кундуздай порлоқ.

Йўллар ҳам, боғлар ҳам, дарё ҳам ойдин,
Ойдиндир майдону хиёбонлар ҳам.
Диллар ҳам, уйлар ҳам, дунё ҳам ойдин,
Ойдиндир қирғоғу шаҳристонлар ҳам.

Кун билан тунни ҳеч қилиб бўлмас фарқ,
Ҳарир парда ичра борлиқ рўшнодир.
Ошиқлар муҳаббат наҳри ичра ғарқ,
Юраклар диловар дамга ошнодир.

Кун бўйи ўпишиб ётган кўприклар
Нақ ярим кечада ажралар, ажаб!
Тонг билан яна бир-бирини йўқлар
Ва қуёш чиқмасдан лабга қўяр лаб.

Кўприклар ўпишиб, айрилишини
Кўрмоқнинг ўзи ҳам олий бир ҳавас.
Гўё икки ошиқ кўрган тушини
Кун бўйи сўйлашар чиқармасдан сас.

Ойдин кечаларда кундуз била тун
Ошиқ кўприклардай кетар қовушиб.
Нақ ярим кечада бунда чиқса кун
Қошида ҳайкаллар ётар мук тушиб.

Билмайсан — кечами, кундуз ё саҳар,
Ё мангу меҳмонми оппоқ субҳидам.
Ё наҳри садафга чўмган бу шаҳар
Дейдими, қордан ҳам оппоқдир сийнам.

Йўқ, асло!
На сийна — толеи оқдир,
Оқдир бу шаҳарнинг борлиғи абад.
У — бизга эрк нурин сочган маёқдир,
Маёққа ошиқар асли одамзод!

1975

НЕВА БУИЛАРИДА

Невага маҳлиё учади бир қуш,
Кўзига қорачиғ — орзулар.
Фонтанлар уради қанотига тўш,
Қояга сакраган оҳулар.

Дилафрўз манзара кўнглин этар хуш,
Сеҳрлаб қўяди нигоҳин.
Саодат шаробин этгин дея нўш,
«Аврора» тутади қадаҳин.

Парвозин кузатар одамлар сархуш,
Кўнглига сизмайин ҳаваси.
Дейишар: «Эй қушча, бирдам пастга туш».
Сабодай ёқимтой нафаси.

Одамлар розидан яйраб сайроқ қуш,
Чарх урар мусаффо самода.
Бошида бордайн қутлуғ бир юмуш,
Сувратин кўради дарёда.

Соғинган қалбида орзулар жунбуш,
Шаҳри Эрк ишқининг булоғи.
Самовий парвозин олқишлаб кулмиш
Неванинг муқаддас қирғоғи.

Ҳайкаллар боқишар кўрган каби туш,
Қушчанинг изидан маҳлиё.
Ва борлиқ коинот бўлгандай кумуш,
Нигоҳин этади тўтиё.

Қушчанинг қалбидан ёгилиб олқиш,
«Аврора» излаган қасрим, дер.
Нева бўйларида сайр этган қуш,
Қуш эмас, бу менинг қалбимдир!

1975

ЖАНГОВАР СОҢЕТЛАР

ПИЁДА АСКАР

Пиёда аскарнинг вазмин қадами
Волгадан Одерга бориб туташди.
Заминга тиз чўкиб ичган қасами
Қалбига қасос деб солди оташни.

Жанг аро йўқолган қора қалами
Окопда бир лаҳза ҳам қилди бошни.
Ва лекин муждадек ёрнинг саломи
Эритиб юборди қалбдаги тошни.

Хат билан бағрига солиб қуёшни,
Яна у отилди жанг майдонига,
Қалбига жо қилиб тоғдай бардошни.

Ғаним қасд қилса ҳам унинг жонига,
Отлиқ қайтиб келди ёри ёнига,
Зафар билан баланд кўтариб бошни!

1975

ҚАРДОШЛИК ҚАБРИСТОНИ

Қардошлик мазори. Минглаб қаҳрамон
Тупроққа кўмилиб ётар беозор.
Танларин тарк этиб кетган иссиқ жон —
Ҳануз бошларида кезар ярадор.

Саргардон руҳлари излаб ошиён,
Мажруҳ оққушлардай учар бемадор.
Оқ туман қўйнига сингиб бенишон,
Одамлар изига мўлтирар бедор.

Қабристон саҳнига ким қўйса қадам,
Елкасидан тоғдай босар сукунат,
Ўликлар руҳига қилма деб миннат.

Сукунат тилидан янграган қасам,
Ҳар кимни ўйлатиб қўяр бир муддат
Ва қабр бошида тиз чўкар Одам!

1975

СУКУНАТ ДАҶИҶАСИ

Кремль куранти вазмин урар бонг,
Бир лаҳза оламга чўкар сукунат,
Қалбларга дардини тўкар сукунат,
Дунёни забт этар вазмин бир оҳанг.

Поездлар тўхтайди йўлда дафъатан,
Кемалар садоси тинар уммонда.
Қушлар ҳам чурқ этмас тоғу ўрмонда,
Дарёлар оқишдан тўхтаса нетонг!

Шамол ҳам ҳавода тўхтар беозор,
Бургут ҳам учмасдан тошга урар чанг,
Сув сепгандай тинчир ҳаттоки бозор.

Қуёш ҳам бир лаҳза қотар лола ранг...
Ва лекин одамзод қалби бир умр
Қурбонлар руҳини эслаб урар занг!

1975

ЯРАДОР ДАРАХТЛАР

Дарахтлар гурсиллаб йиқилди жангда,
Қарсиллаб ўт ичра синди шохлари.
Тутундай ўрлади кўкка оҳлари,
Улим билан ҳаёт жон талашганда.

Сўнги томчи қони қолгунча танда,
Ҳаёт деб курашди, тиз чўкмади лек.
Кўксига қадалди қанча-қанча ўқ,
Булутлар йиғлади зор қақшаганда.

Бомбаю снаряд ҳар портлаганда
Зир титраб қулашди тупроқ чангаллаб.
Қоп-қора доғ қолди чўрт учган танда.

Қонталаш лаблари тупроқни ялаб,
Ҳаёт ишқи туғён кўтариб жонда,
Етим ниҳолларга боқишди йиғлаб.

1975

СТАЛИНГРАД ЖАНГИ

Сталинград жангин буюк садоси,
Замин юрагида уриб турар бонг.
Гулдурос оҳангда Волга дарёси,
Мамаев-қўрғонда уйғонади тонг.

Ҳамон зирқиратар қалбни садоси,
Тўғларда портлаган бир вулқонсимон.
Павлов уйидаги гўдак нидоси
Қулоғинг остида янграйди ҳамон.

Қиличи яланғоч она сиймоси
Музаффар қирғоқда рамзи интиқом,
Ва ғаним қуёши ботгандан нишон!

Сокин оқиб ётар Волга дарёси
Ва башар бахтига бор экан жаҳон,
Хотирдан ўчмагай бу жанг садоси!

1975

ҚУШ ҲАЙДАГАН АЁЛЛАР

Аёллар маҳсимас, этик кийишди,
Аёллар кавушмас, кийишди чориқ,
Кўнглидан дардлари бўлмасди фориғ,
Ғазаби ўт бўлиб, муштин тугишди.

Омочга зоғарасин боғлаб қўйишди,
Қирларга сепишди арпа ва тариқ.
Ҳўкизи, ўзидай хўп эди ориқ,
Ҳориса, тошларга бошин қўйишди.

Кечқурун келида талқон туйишди,
Ямашди болалар усти бошини,
Тиқ этса, эшикка қараб қўйишди.

Кўзларидан артиб аччиқ ёшини,
Жангчилар хатини ўпиб, суйишди,
Қўш ҳайдаб, эрмади вале бошини!

1975

ОҚҚУШЛАР

Урушга хат ёзди ургутлик оқсоқол:
«Азиз фарзандларим — менинг оққушларим,
Қаро тунда кўрган менинг оқ тушларим,
Баланд парвоз қилинг, кўрманг сира завол!»

Булутлар туманин ёришиб бемалол,
Оққушлар самога уришди тўшларин,
Интиқом қаҳри-ла тугишиб муштларин,
Фашистлар бошига ёғдиришди ажал.

Оққушлар учишди Берлинни кўзлашиб,
Ғалаба кунига етишмай лек,
Туманлар бағрига шўнғишди бўзлашиб.

Оққушлар сасидан титради еру кўк,
Ва кетди она-Ер бағрини музлатиб,
Ургутлик оқсоқол кўксига теккан ўқ.

1975

ПИСКАРЕВ ҚАБРИСТОНИДА

Сукунат,
Сукунат,
Оғир сукунат...
Сукунат тилкалаб ташлар қалбимни.
Сукунат,
Сукунат,
Сағир сукунат
Яқоси чок бўлиб хотирлар кимни?
Сукунат қўйнида руҳим паришон,
Ўйларим кўзгуси чил-чил сингандир.
Маъюслик қалбимга бўлиб ҳукмрон,
Елкамга тегирмон тоши қўнғандир.
Сукунат қаърига чўкиб кетаман,
Борлигим зил юкдан беҳол ва мажруҳ.
Қабрдан қабрга зўрға ўтаман,
Теграмда саргардон етим қолган руҳ.
Супадек қабрлар ётар ёнма-ён,
Бошида мрамар тош, йиллар санаси,
Гиёҳ бўлиб бунда кўкарган ҳар жон,
Тупроққа қоришиб ётар танаси.
Бир қабр қазилар ўлса ҳар инсон,
Бунда юзлаб инсон мазори бирдир.
Кимлиги, миллати, жинси даргумон,
Қисмати, нафрати, озори бирдир.
Бирдир ўлими ҳам, дафни ҳам бирдир,
Бирдир бошга тушган балою офат.

Бу ғамни зирқираб кўтарган ердир,
Одам зоти бардош беролмас, ҳайҳот!
Қабристон саҳнида кезар одамлар,
Кўзларда,
Юзларда,
Юракларда мунг.
Беозор ташланар зилдай қадамлар,
Елкасига қўнган ҳасрат тоғи чўнг.
Фарзанди ухлайди қайси мозорда,
Оналар билолмай овораи жон.
Отаси меҳрини қўмсаб наҳорда
Қабрлар бошида фарзанд саргардон.
Оталар суяниб заранг асога
Қарчиғай боласин қабрин излайди.
Кампирлар қўлини очиб дуога,
Неварасин ёдлаб, дардин сўзлайди.
Номаълум мозорга қўйиб гулдаста
Тўтиё этишар кўзга хокини.
Мармар тош лавҳасин силашиб хаста,
Ичига ютишар чеккан оҳини.
Қабристон тўрида халоскор она
Ҳайкали турибди мунгли, музаффар.
Бу ҳайкал қошида бўлиб парвона
Излаган кимсасин тополмас башар.
Ҳатто Пискарёвнинг деворида ҳам
Жафокаш қурбонлар номлари йўқдир.
Ва лекин ундаги сўз ила рақам
Миллион юракларга қадалган ўқдир.
Қамал кунларининг қурбонларини
Қучоқлаб ётибди она-Ер нолон.
Унутмай бомбалар суронларини,
Сукунат қўйнига чўмган қабристон
Бу вазмин сукунат кўксин поралаб,
Бир маромда урар манометр занг.
Мунгли мусиқаси дилни яралаб,
Бир лаҳза тинмайди ситамкор оҳанг.

Манометр бонги — минг-минглаб қурбон
Юрагин мангулик тинмас нидоси.
Бу нидо қалбларда кўтариб сурон,
Сукутга чўмади башар дунёси.
Сокин Пискарёвдан чиқаман хомуш,
Мунгли бир сукунат синиқ руҳимда.
Агар сен бўлмасанг, эй қонли уруш,
Фарёд қилмас эди қалбим кўксимда.

1975

ҲАЁТ ЙЎЛИ

Танага юракдан югурмаса қон,
Томирларда тўхтар ногаҳон ҳаёт.
Ҳужайралар ичра муздай қотар жон,
Умр саройида бўлар қиёмат.

Ленинградни душман қилганда қамал,
Кунига яради Ладога кўли.
Бошига ёққанда уруғин ажал,
Қалбига қон берди шу Ҳаёт йўли!

*Ленинград,
1975*

ЗАЛДАН БЕРИЛГАН МАКТУБГА ЖАВОБ

(Р. Рождественскийдан)

Хатнинг бошланиши жидди-ю,
Лекин охирида дадил айтилган бир гап:
«Мен ҳавас қиламан Сизга жудаям
Ва сизнинг рафиқангизга ҳам».

«Бауманлик студентка» деб

Чекилган имзо.

Унга қандай берайин жавоб?—

Залда тумонат одам.

Регламентдан вақт топиб бир оз,

Бергали жавоб,

Кўрмоқчиман ўзимни синаб,

Сиз танишсиз,

Шеър оқшишлар билан.

Анвойи афишани кўргансиз ўқиб.

Кўринишича,

Аванс билан ҳисоблаб,

Шунақа деб,

Қолган умримизни ҳам,

Мушакбозликдай!

Парад ариясидай

Юксак услубда деб,

Уйлагандирсиз.

Лекин,

Қилинг тасаввур.

Армияга агар

Парад билан чиқарса ҳукм!

Қўлларин силтаб агар,
Юрса аскар,

Келишган,
қадди бастли эр.

Агарчанд бўлмаса,
ер қазувчи у,
ё юк ташувчи,

Ким дерди уни:
Қўриқчи?!

Бизда ҳам ўзимизга яраша,
Йўлимиз ҳам паст-баланд.

Дард ва меҳнат
вазминдир жуда

Ва шунга яраша
ташвишли шараф,

Унча бахтли эмасдир
рафиқамиз ҳам...

- Илҳом!—
Сигмагандай ўзингга—ўзинг,

Илҳом!—
Байрамда ҳам
чеккандай озор.

Бу, ёниб чўғ бўлган юрак
Муздай идрок олдида.
Бу — бола туғилгандай гап,
Бу — ўзинг туғилмоқ демак.
Вазмин ишдир жуда
ҳамда покиза.

Унда асло кўринмас ором,
Поёнсизликда доим
Қолдирар ҳайрон.

Унда ўзинг-ўзингга халқсан,
ҳам ўзинг ҳукмрон.

Мумкин эмас,
оз бўлса-да,

Қалбакилик!

Қозон Кремлининг чўнг қопқасида
Тиканли симлар-ла бўлиб занжирбанд,
Мардлик чўққисининг шоҳсупасида
Қафасдан отилган арслон монанд,

Ўт нигоҳи қилиб қуёшни ишғол,
Қўллари орқага боғланиб маҳкам,
Каҳкашон сайрини қўмсаб безавол,
Қозон тупроғига қўйганча қадам,

Буюк Мусо Жалил турибди мағрур
Башарий жасорат силсиласида.
Қараши самони тешгудек ёвқур,
Гўё уриб турар қалби кўксида.

Бу қалбнинг исёнкор ўтли нидоси
Маобит турмасин ларзага солди.
Манфур фашизмнинг чўнг аждаҳоси
Заҳрини сочолмай, тўлғаниб қолди.

Аждаҳо бошини мажақлаб, янчиб,
Кўзларини ўйиб олди дўстлари.
Ғалаба қиличин ғанимга санчиб,
Афсуским, Мусосиз қолди дўстлари.

Ва лекин мангуга бўлмади унут,
Мусо ҳам жанг қилди дўстлар сафида.
Шеърлари бахш этди юракларга ўт,
Зафарга чорлади ҳар нафасида.

Дўстлари сингари голиб, музаффар
Мусо ҳам шон билан қайтди Қозонга.
Миллионлаб қалбларда яшаб мўътабар,
Қўшиқдай янгради номи жаҳонга.

Мангу тимсол бўлиб мардликка Мусо,
Мармар қоя узра турибди бугун.
Унга ҳавас билан жилмаяр дунё,
Ватан деб фидойи бўлгани учун!

Пойида тўлғаниб ётибди Эдил,
Фарзанди ҳажрида куйган онадай.
Ва дейди: «Мусожон, қучоғимга кел,
Бир лаҳза бўлса ҳам меҳрингга қонай!»

Қирларда бағри қон бўлиб лозазор,
Қўлини узатар висол жомига.
Чучмома, бўтакўз термулганча зор,
Чанг солар айрилиқ истеҳкомига.

Эдил эпкинида гуллаган боғлар
Илҳом париси-ла сайрга чорлар.
Гавҳар шодасидай оппоқ булоқлар
Эгилиб, қўлига узатар торлар.

Булбуллар боғ аро бўлиб яқо чок
Мусо севган гулни излар чамандан.
Муҳаббат ғазалин куйлашар чаҳ-чаҳ,
Ҳижрон гулханида мисли самандар.

Турна кўзларидек зилол булоқлар
Унга сув узатар тонг кўзасида.

Тоғлардан пиёда чопган ирмоқлар
Мусони ёд этар апуласида.

Шоирни миннатдор этгали осмон
Қуёш, ой, юлдузин этади нисор
Ва уни ардоқлаб ҳур Татаристон
Кафтида кўтариб турибди бедор!

Қозон,
1974

ТОШ ОДАМЛАР

Абаканнинг бир пучмоғида
Тириклардай хаёлга ботиб,
Ҳаёт сўниб кўз қароғида
Тош одамлар турибди қотиб.

Миллион йиллик ғорни тарк этиб
Келишибди шаҳарга бугун.
Зулматдаги умридан кечиб,
Отилибди ёруғлик учун.

Совуқ танга бериб қарорат
Бошларини силабди қуёш.
Қалбларида битиб жароқат,
Сўқир кўздан тирқирабди ёш.

Томирига югурибди қон
Сочларига тегибди шамол.
Оёғига кирибди дармон
Бошларига қўнибди иқбол.

Авлодларин оёқларига
Йиқилибди шўрликлар охир.
Шивирлашиб қулоқларига
Дардларини қилибди зоҳир.

Кўнгли юмшоқ, ҳотам хакаслар
Топинишиб аждодларига,
Шарафига чалишиб созлар,
Ёдгор этиб авлодларига,

Қўйишибди кўркам боғ аро
Тош одамлар ҳайкалларини.
Қилишибди гўёки бажо
Аждодларин айтганларини.

Истиқболдан бўлсанг умидвор,
Аждодларинг руҳин қилма хор!

Абакан,
1973

ҚОЗОҒИСТОН — БУ!¹

Қасида

Кўркам Чимкент деҳқонидай метин кўкракли,
Қарағанда ишчисидай толмас билакли,
Олма ота тонгларидай сокин, мусаффо,
Иссиқ кўлнинг сувларидай дардларга даво,
Туркистоннинг боғларидай дилафрўз гулшан,
Обой оқин юрагида жўш урган ўлан,
Қозоғистон — бу!
Бахтга ошён — бу!

Пахтаорол водийсидай серфайз ва тўкин,
Тянь-Шаннинг бургутидай ўктам ва дуркун,
Олатовнинг чўққисидай кўкраги баланд,
Етти сувнинг баҳоридай жаннатга монанд,
Олмос туёқ отлар чопса ҳайқирган диёр,
Сирдарёнинг тўлқинидай айқирган диёр,
Қозоғистон — бу!
Ёруғ жаҳон — бу!

Миллиард пудлаб чўл донидан тикланган хирмон,
Кўкрагига олтин юлдуз таққан қаҳрамон,
Ўзбекларнинг тўйидаги энг азиз меҳмон,
Ғафур Ғулом уйидаги Собит ал Муқон,
Жамбул бобо қалбидаги қўшиқ ва алёр,

¹ Олмаотада Қозоғистон комсомолининг 50 йиллигига бағишланган тантанада ўқиб берилган.

Мухтор билан Туманбойни улгайтган диёр,
Қозоғистон — бу!
Бағри осмон — бу!

Космонавтлар бешигини тебратган диёр,
Фазо сари учишга ҳам ўргатган диёр,
Қозоқ элин донғин ёйиб жумла жаҳонга,
Заковатдан машғал ёқиб нилий осмонга,
Байканурдан парвоз этса қайси фазокор,
Оғушига қўнмагунча термилган бедор,
Қозоғистон — бу!
Қутлуғ макон — бу!

Фарзандларин камолига боқиб умидвор,
Синовларда бўлсин, дея, голиб, устивор,
Оламшумул зафарини олқишлаб дилдан,
Гулдасталар ҳадя этиб миннатдор элдан,
Қардошларин тўйга чорлаб, тузаб дастурхон,
Кўкрагига қўлин қўйиб кутгувчи меҳмон,
Қозоғистон — бу!
Азиз мезбон — бу!

Олмаота
1971

МЕҲРОМА

(Тоҷик халқига)

Жаҳон ичра қурдинг бир
муҳташам бино, тожигим,
Кўрку жамолин кўриб,
лол қолди дунё, тожигим,
Айлаб мулки тожикка
жонингни фидо, тожигим,
Илми меъморга чекдинг
бебаҳо имло, тожигим,

Бу иморат завқидан
қалбада тугён қўзғалиб,
Кишвари олам ичра
мен сайри боғ этсам ғолиб,
Турди оёққа мозий
минбари кўшкдан сўз олиб,
Мушкул экан қисматинг,
кўзимга зиё, тожигим.

Мен башар кўзгусига
сени излаб солдим назар,
Қуёш билан тенгдош деб,
кўҳи Помир берди хабар,
Вошинг узра ғанимлар
тутмиш вале, қонли ханжар,
Манглайингга отмиш тош
чархи бевафо, тожигим.

Кезиб боғи жаҳонни
дардингга ахтардинг даво,
Малҳам топмай жонингга,
андуҳга бўлдинг мубтало,
Жигару бағринг тузлаб,
бошингга ёғди минг бало,
Илми табобат ичра
эрсанг-да Сино, тожигим.

Сен тарих саҳнасида
мағрур бошингни эгмадинг,
Искандару Дорога
бир қатра кўз ёш тўкмадинг,
Қутайбаю Чингизга
ҳаргиз тизингни букмадинг,
Жанг аро балогардон,
эй Сўғдиёна, тожигим.

Ҳаёт-мамот жангидан
неча бор чиқсанг-да омон,
Мурувват қилмай дунё,
қалбингдан оқди лахта қон,
Шоҳу беклар дастидан
шому саҳар этдинг фиғон,
Бу фалакдин бошингга
тушди минг савдо, тожигим.

Ҳасратинг учқунидан
учди кўкдан не ситора,
Ой юзига қўнди доғ —
бўлмагин деб бахти қаро,
Абр эрса зор йиғлаб,
боқди сенга мотамсаро,
Оҳингдан куйиб офтоб,
ўртанди само, тожигим.
Кова бирлан Суҳробдек
элда чиқардинг яхши от,

Темурмалик исёни
журъатингга берди қанот,
Воседек сарбон билан
қўйдинг мулки рўшнога от,
Эрк тупрогин кўзингга
айлаб тўтиё, тожигим.

Гўшан зулмат ичра
ёқиб маърифат машъалин,
Сочдинг оламга ёғду,
кўз-кўзлаб қалблар сайқалин,
Нур олди шуурингдан
Юнону Араб, Ҳинду Чин,
Урта Осиё ичра
умри Осиё, тожигим.

Мулки ғазалга бўлиб
Ҳофиз янглиғ шоҳу хоқон,
Сен Шарқдан қилсанг нидо
аксу садо берди жаҳон,
Фирдавсий бирла Хайём,
Саъдийдан баҳра топди жон,
Бешиги назм узра
Рудакий бобо, тожигим.

Шамшод қаддинг дол айлаб,
пахта эккан деҳқон ўзинг,
Лойдан ясаб пиёла,
кўк чойга зор бир жон ўзинг,
Қаҳқашон тилсимини
фош айлаган инсон ўзинг,
Пахтақору ҳунарманд,
олиму доно, тожигим.

Икки юртни пиёда
сайр этса кимки масрур,

Вир қишлоғи тожигу
бир қишлоғи Ғабек эрур,
Ёхуд битта қишлоқдан
икки тил ҳам янграб турур,
Тўйбошию тобуткаш,
дўсту ҳамсоя, тожигим.

Бу дўстликнинг томири
теран чинор илдиизидек,
Жомий бирла Навоий —
икки халқнинг юлдузидек
Балқар мозий кўкида,
бир кимса икки кўзидек —
Боқдинг мулки борлиққа,
мўътабар сиймо, тожигим.

Бу икки халқ доимо
бир-бирига парвонадир,
Самарқанду Душанбе,
Хўжанду Фарғонадир,
Панжакент, Вухородек
битта дарёдан қонадир,
Жони жонимга туташ,
эй меҳригиё, тожигим.

Сен толе офтобининг
шуъласига ювдинг юзинг,
Инқилоб неъматидан
мўл-кўл бўлди нону тузинг,
Саодат осмонида
Зухродек балқди юлдузинг,
Қўнди Ленин туфайли
бошингга ҳумо, тожигим.

Сен бугун боқсанг агар
нур ёғилар юзларингдан,
Меҳр чашмаси оқар
юракларга кўзларингдан,

Қай уйга қўйсанг қадам
 гуллар унар изларингда
Қадамингга ҳасанот,
 эй, кўнгли дарё, тожигим.

Қалбингга қулоқ солсам —
 Помир каби аҳдинг баланд,
Аҳдингдан ўйга толсам —
 Помир каби бахтинг баланд,
Бахтингдан қалам олсам —
 Помир каби тахтинг баланд,
Бу жаҳоннинг боғида
 эй, тахти тилло, тожигим.

Маяковский шеърияти
 қалбим ичра чақди чақмоқ,
Исёнкор Ҳамза менга
 Инқилобдан берди сабоқ,
Бузурги замон Айний
 отам бирлан эрди иноқ,
Самарқанднинг сайқали —
 Айний аллома, тожигим.

Менга берди қўшқанот
 икки тупроғу икки эл,
Кўнглимни этди рўшно
 икки чароғу икки дил,
Шеъримга берди маъно
 икки қароғу икки тил,
ЗуллISONАЙН ўғлингман,
 сўзлари наво, тожигим.

Ҳамид Олимжон бирлан
 Айний менга устод эрур,
Назм гулшани ичра
 кўнглим маним обод эрур,

Мирзо Турсунзоданинг
 ҳар шеъри менга ёд эрур,
Ғафур Ғулом ғурури —
 шоири Мирзо, тожигим.

Шаънингга минг «Шоҳнома»
 ёзса бугун, оз, деб сенга,
Ўзбекистон халқининг
 қалби мумтоз соз, деб сенга,
Даъват этди ўзбегим,
 бир қасида ёз, деб сенга,
Помирдек қадди баланд,
 эй чашми сиё, тожигим!

Бу қасидам сенга бир
 содиқ дўстнинг саломидир,
Меҳринг билан мунаввар
 қалбининг ўт каломидир,
Қондош ўғлинг Баротнинг
 таъзиму эҳтиромидир,
Офтоб каби омон бўл,
 тургунча дунё, тожигим!

1976

ҚОРАҚАЛПОҚ ҚҰШИҒИ

Аму ёқасида муаззам шаҳар
Боғларга чулғаниб боқар орзуманд.
Меҳнаткаш ўлкага меҳрибон сарвар,
Бунёдкор эл ишқи жонига пайванд.

Саодат тожини кийиб хушхиром
Янги Шарқ ҳуснига боқар музаффар.
Тонг билан қуёшга айлаб эҳтиром
Ватан шавкатига бўлур муяссар.

Мармар либос кийган кошонлари
Антиқа товланар кун ёғдусида.
Ўз бахтини кўради Нукус шаҳари
Аму тўлқинидек эл туйғусида.

Кўркам хиёбонда Ленин ҳайкали
Кўрк қўшиб турибди шаҳар кўркига.
Истиқбол қасрининг бўлиб сайқали
Боқийлик тилайди халқин эркига.

Гулларга бурканиб боғу хиёбон
Баҳор қучоғида олмоқда нафас.
Табиат сеҳрини бунда беармон
Кўрмоқнинг ўзи ҳам эзгу бир ҳавас.
Кўчалар қалбини янградиб шолоң
Дорилфунун сари ошиқар ёшлар.

Меҳнату ижодга бўлиб чароғбон
Қўшиқча ошнодур қалби оташлар.

Қизилқумга кўкдан тушгандек гавҳар
Кўзимни сеҳрлар Нукус жамоли.
Аму зилолими ё оби кавсар,
Ё унинг нафаси — дарё шамоли!

Ҳайрат наҳри ичра қалбим бўлур ғарқ,
Бир шаҳар гуркирар қумликлар аро.
Инқилоб бўлмаса, айт-чи, кўҳна Шарқ,
Ким ахир пойтахт, деб берарди оро?

Мадойин қасридек Нукус қалъаси
Бу олам саҳнидан ўчарди мангу.
Юзини ўпмасдан офтоб шуъласи
Оқидан ўт олиб ёнарди Аму.

Ташаккур, Лениннинг заковатига!
Рўшнолик кўролди нурга чанқоқлар.
Эркислар етолди саодатига,
Қаддини ростлади қорақалпоқлар.

Қаҳрамон диёрнинг пойтахт бўлиб,
Беором юракдай Нукус урар занг.
Қизкетган сувидан ҳуснга тўлиб,
Қалбидан янграйди қўшиқ ва оҳанг.

Бу жаҳон боғида омон бўл, Нукус,
Чаманзор боғларинг кўрмасин хавон.
Азиз меҳмонингга тутиб нону туз,
Тонг билан бир қўшиқ этдинг армуғон.

1977

НУКУС ТЕАТРИ ХУСУСИДА

Бу — на ажиб саодатким,
Нукуснинг нақ ўртасида,
Амунинг ёлдор елкасида,
Олам ҳайрон қолғулик
яралмиш бир кошона.
Бердақнинг қадимий қалъасида,
Ибройим Юсуф ўғлининг
ғазалхон ўлкасида,
Дунёга бергусиз
қорақалпоқ республикасида,
Бу — Қоратор мармарин
сеҳридан бир нишона!
Мен ишонмай кўзимга,
тишлаб ҳайрат бармогин,
Кезиб Аму қирғоғин,
Савол бериб ўзимга,
тополмай қолдим жавоб.
Қалбим кирмай сўзимга
кўксим ичра қўяр от,
Довруғ солиб Қизилқумга,
жарчи бўл, дер, эй офтоб!
Бу кошона сеҳридан
лолмисан ё коинот?
Қоратор мармарида,
мармарлар сарварида
Бўлса шунча мўъжиза,

Тоғ бағрида не учун
шунча йиллар ётди тинч?
Қизакетган тупроғидан,
кўзларин қароғидан
Қилса ҳам олтин кўза,
Оламга жар солмаган
Қорақалпоқ бағрин букун
Амудек чулғар севиңч.
Бу оқ мрамар кошона
қуёшга айтиб розин,
Янгротиб санъат созин,
ўпиб турибди осмон.
Қаҳқашон юлдузлари
бўлиб унга парвона,
Тошқин Аму қиргоғидан
тинглаб дилбар овозин,
Олқиш айтур сенга минг-минг,
қорақалпоқ қадрдон.
Оқ мрамар зиналарини
ўпади қадамларим,
Ойнабанд эшикларин
очур менга тилсимот.
Бошим узра бир лаҳзада
ёқиб минглаб шамларин
Гўё санъат ёғдусини
сочур менга тилсимот.
Афсонавий қаср ичра
қирқ қиз айлар хиромон,
Гўё Аму қучоғида
сузиб юрар оққушлар.
Диловар куй-қўшиқдан
қўрғошиндай эрир жон,
Бошлардан учар ҳушлар.
Бунда «Чорёр» куйланади
минг бир мақомда,
Дилафрўз оқшомда.

Бунда «Қирқ қиз» суйланади
то тонгга қадар,
Кўнгиллар чорбоғига
сочиб сийму зар.

Бу — Бердақнинг ушалмаган армонлари,
Йиғлаган зор-зор.

Ажиниёз исёнлари

Ва узилган тор,
Дил оҳидан қизарган бир лолазор.
Хаёл отин тизгинидан тутаман маҳкам
Ва боқаман саҳна узра

учган ёшларга,
Қўшиқ ва рақс оғушида чайқалар олам,
Қалбимни ҳам ташлаб маним
ўт-оташларга!

Сайёҳ гўё Қизилқумда

йўл излагандай,
Ақлим маним қолар адашиб.
Бўзтўрғай кенг чўлга сиғмай бўзлагандай,
Қалбим кетар дарёдек тошиб...

Бу — на мўъжизаким,

Нукуснинг нақ ўртасида,
Амунинг ёлдор елкасида
Олам ҳайрон қолғулик
яралмиш бир кошона.

Бердақнинг қадимий қалъасида,

Ибройим Юсуф ўглининг
ғазалхон ўлкасида,

Дунёга бергусиз

қорақалпоқ республикасида,
Бу — меъмору муҳандис
илмидан бир нишона,
Қорақалпоқда—яғона!

Нукус
1975

Сарҳади йўқ бу дунёнинг
 бахтли пучмоғида,
 Қулочкашлаб сузиб ётибди Аму.
 Қорақалпоқ тупроғининг
 иссиқ қучоғида,
 Вазмин бир хаёлга ботибди Аму.
 Ошиб шунча тоғу тошни,
 кезиб дала — қирни,
 Асов отдай тутқазмади ёлидан.
 Елкасига эгар солган
 қанча чапдаст шерни
 Йиқитиб,
 қаҳқаҳлаб кулди ҳолидан.
 Тахиатош тўғонига
 боши тегиб бирдан,
 Ёлвориб,
 қорақалпоқ пойига йиқилди.
 Мени маҳрум этдинг дея
 асовбахш ғурурдан,
 Чўлларга
 «оқ олтин» бўлиб тўкилди.

1975

ҚОРАТОҒ МАРМАРИ

Ўзоқлардан қорайиб
 кўринади Қоратоғ,
Силсиласи ханжар мисол
 кўк тоқига қадалган.
Қизилқумнинг этагида
 тўлганган бу сара тоғ
Дарасига оҳу янглиғ
 менинг қалбим қамалган.
Тутқунликдан чиқай деса,
 чор атрофи баланд тоғ,
Кўкка боқса, кўзларига
 ёлғиз осмон кўринур.
Пойин ўпиб, оғушига
 олур уни бир чорбоғ
Чорбоғ ичра Қоратоғдан
 ноёб бир кон кўринур.
Қоратоғга сиғмай қалбим
 талпинар мисли жайрон,
Шодлигини айтай дейди
 мушфиқ Амударёга.
Қорақалпоқ тонги каби
 бәрлиқ бўлиб дурахшон,
Амударё тўлқин отиб,
 жар солсин, дер дунёга,
Бугун ноёб бир кон топдим
 Қоратоғнинг қўйнидан,

Чўққиларга сакраб чиқиб
 бола каби қийқирдим.
 Кўзларимни узмай бир дам
 Қизилқум қуюнидан,
 Қоратоғга карвон бўлиб
 йўл олган элни кўрдим.
 Қувончимдан сизмай кетдим
 Қоратоғ дарасига,
 Ва беадад мармар конин
 тонг чоғи пармаладим.
 Олтин лавҳа чекканимдай
 конлар шажарасига,
 Қоратоққа кўз-кўз қилиб,
 мармар тоғин қаладим.
 Кончи дўстлар Аму каби
 тошиб келди қошимга!
 Ва даст урди паҳлавондек
 Қоратоғ сийнасига.
 Берунийнинг хазинасин
 сочган каби бошимга,
 Қалб қўрини тўкди кундек
 мармар дафинасига.
 Нукус билан пайванд этиб
 Қоратоғ йўлларини,
 Ганжинани кўҳистонга
 ноёб деб чекди рақам.
 Сайлаб олиб меъморларнинг
 энг қўли гулларини,
 Қалъаи Эрк чиройига
 мармардан берди ҳашам.
 Бу хушхабар яшиндай тез
 элга бўлгач овоза,
 Қорақалпоқ мармарига
 борлиқ тилади ривож.
 Осмонўлар кошоналар
 ундан олгач андоза,

Қадим Шош ҳам шу мрамардан
кийсам деди бошга тож.
Шош истагин бажо айлаб,
мунаввар метросига
Меъмор билан муҳандислар
кийдирар бугун либос.
Ва Шарқ қойил қолсин, дея
Нукус ихтиросига,
Қоратоғнинг жон риштасин,
Тошкентга этди пайваст.
Кошки энди қалблар ичра
қамалса қалбим маним,
Ва ҳеч кимса тополмаган
Кашф этса эди бир кон,
Майли эди тутқунликда
ўтказса умрин қалбим,
Қоратоғдай яшар эдим
бир умрга беармон.

1975

БИЗНИНГ ТОШЛАР ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

(С. Капутикяндан)

О, тошлар!
Аянчли тарих элчиси!
Сиздай умр кўрдик яланғоч, ғамгин,
Бизлар қурган бино зулмат белгиси,
Зулмат ёдгори, деб саналди қадим.
Ижодкор одамлар кўзи зим-зиё!
Пешонадан артди қонли терини.
Девор тошлари ҳам эди сим-сиё,
Сиздай қора эди арман тақдири.
Ғам билан мудрарди қора эҳромлар,
Кўҳна масжидлар ҳам эди қоп-қора.
Уларда ситамкор бахтсиз арманлар —
Юрти кўринарди — кўкраги яра.
О, мотам тошлари!
О, кўкси пора!
Сиздан олган эди ҳар уй андоза.
Пол қора,
Шифт қора,
Девор ҳам қора,
Қазилган қабрдай тутарди аза.
Қайдадир, хаёлдан унутилгандай,
Гўшада ётарди шодлик тошлари.
Худди кул тагида лаҳча ётгандай,
Кўзларни тортарди чўғ қарашлари.
О, тошлар!
Асрлар мудраган тошлар!

Замона даҳшатин судраган тошлар!
О, тошлар,
Гул ранг тошлар!
Сирен, ранг,
Бинафша ранг тошлар!
Сиз ёриб чиқдингиз ер қафасини,
Қафасда яшамоқ Сизга эди ёт.
Кўк сари,
Ер сари,
Одамзод сари
Сапчишингиз билан кулди эрк, ҳаёт!
Янги деворларнинг рангида баҳор,
Баҳор чиройида кунимиз ҳозир.
Тошларин тақдири билан баробар,
Кўркам Арманистон тақдири нодир.
Ўзининг нажоткор қўллари билан
Янги замон уни уйғотган, тутган.
О, тошлар,
Гул ранг тошлар
Сирен ранг,
Бинафша ранг тошлар!

САЛОМ, ЛАТВИЯ

Эй, Латвия — Болтиқ эркаси,
Даугава ошиғи, салом!
Салом сенга Јацис ўлкаси,
Ја Райниснинг қўшиғи, салом!

Сенга боқиб, хаёлим қуши
Осмонингда солди аргимчоқ.
Олиб кетди мени оқ тўшли
Илҳом деган учқур аргумоқ.

Узангига қўйиб оёғим
Боғлар аро от қўйиб кетдим.
Қонатмасин дея туёғин
Гауядан бир сакраб ўтдим.

Сигулдада тўхтаб бир нафас
Ўпиб қўйдим кумуш ёлини.
Ўрмонзорлар чорлаб басма-бас,
Очди гўё йўлим фолини.

Элга машҳур Турайд қалъаси
Ўқиб берди қиссаи ноёб.
Сигулданинг бир дилрабоси
Қўйиб берди менга майи ноб.

Саласпилсда йиғлади қалбим,
Манометр мунгли бонгидан.

Руҳим сениб, хаёлга толдим,
Яраланди кўнглим янгидан.

Қутлаганда Юрмала хушқол,
Болтиқ берган завқу сурудан
Астробод ҳавоси мисол
Фасли кўнгил ўзгарди бирдан.

Қай даргоҳга қўймайин қадам,
Меҳмон бўлмай қайси боғларда,
Излагандай дардимга малҳам,
Кулиб турди гул қучоқларда.

Қуёш бўлиб очиқ чеҳралар
Ёғду сочи хонаи дилга.
Қардошликнинг меҳри эркалар
Олиб маним қалбимни қўлга.

Сенда кезиб мулки қаҳрабо,
Мовий рангдан тинди кўзаларим.
Юрагимни чулғаб минг наво,
Дарё бўлиб оқди ҳисларим.

Эй, Латвия — Болтиқ эркаси,
Даугава ошиғи, салом!
Салом сенга Лацис ўлкаси,
Ян Райниснинг қўшиғи, салом!

Рига,
1975

ДАУГАВА

Даугава,
Вир қўшиқ айтгил,
Кўнглимда заррача губор қолмасин.
Орфей каби бир жўшиб айтгил,
Ҳеч кимса ғафлатда зинҳор қолмасин.
Шодлигингни дур қилиб сочгил,
Сен билан бу олам кулсин беармон.
Қалблар кўзин сеҳринг-ла очгил,
Зим-зиё гўшаси бўлсин нурафшон.
Дардларини тут каби тўккил,
Кулфатдан эгилган бошин кўтарсин.
Қўлларига гулдаста тутгил,
Шодлиги вулқондек тоғни қўпорсин.
Даугава,
Қўшиқчи дарё,
Қаҳрабо диёрин норғул ўғлони,
Кўзларингда бўлмасин гиря,
Шодлик қўшиғига кўмгил жаҳонни.
Сен куйласанг,
Қуёш чарақлар,
Қувғунга учрайди қора булутлар.
Ой ғамзаваш сочин тароқлар,
Юлдузлар базмини коинот қутлар.
Сен куйласанг,
Шамол эсар шўх,
Самода чарх урар чинни кабутар.

Оламни чулғайди дилрабо шукуҳ,
Болтиқ ҳам қирғоққа сочар сийму зар.
Сен куйласанг,
Жўр бўлар олам,
Тоғу тошдан ошар Тинчлик қўшиғи.
Лаънат ёзар урушга қалам,
Осойиш топади башар бешиги.
Даугава,
Куйла, жонгинам,
Мен эриб кетаман сен куйлаганда.
Қўшиқ билан тўлади сийнам,
Субҳидам сен куйлаб,
Сен ўйлаганда.
Даугава,
Эй, қалби сайроқ —
Латвиянинг мушфиқ дарёси!
Сен куйласанг,
Яшнар бу тупроқ,
Хазон бўлмас қўшиқ дунёси!

1975

Гауя тўлқинида
Хаёлим оқиб кетди.
Тўлқинлар эпкинида
Юрагим қалқиб кетди.

Мижжамдан севинч ёши
Тўкилди юлдуз бўлиб.
Юлдузлар теккан тоши
Порлади кўзгу бўлиб.

Борлигимда туйғулар
Ўти олди аланга,
Ҳар ён сочиб шуълалар,
Сигмай қолди жон танга.

Ўйларим оловланиб,
Руҳимга берди қанот.
Сигулда минг товланиб,
Кўзларимни этди мот.

Пўртана ҳаяжоним
Завқ булоғин қайнатди,
Қуш каби яйраб жоним
Тилларимни сайратди.

Бу навога ҳамоҳанг
Дарё оқди тўлғаниб.

Латвияга бериб ранг,
Боқди нурга чулғаниб.

Ёзиб дил хуморини
Бир умр қолгин дея,
Илҳомим тулпорини
Олиб кетди Гауя!

Сигулда,
1975

БОЛТИҚ ДЕНГИЗИ

Эй, Болтиқ!

Эй буюк, қудратли диёр!

Нечун оғушингда мунча ғалаён?

Нечун юзларингда асабий ғубор,

Тўлқинлар қилдими ёки қўзғолон?

Ушқириб, қирғоққа этасан ҳамла,

Қалбингда сизмайди нечун туғёнинг?

Солмоқчи бўласан заминга ларза,

Нечун томирингда пўртана жонинг?

Сенинг мақомингда беролмасдан дош

Писта пўчоғидек ўйнар кемалар.

Жонини ҳовучлаб сайёҳлар мунгдош,

Дарғага илтижо қилиб термилар.

Сен эса бепарво соласан уввос,

Қуёш ҳам музлайди чўкса бағрингда.

Қаърингдан дур излар қай жўмард ғаввос,

Жонини гаровга қўйиб қаҳрингда?

Сенга зўр ҳавас-ку, заминий ҳаёт,

Руҳингни яйратар оби ҳавоси.

Не учун сен ундан кутмайсан нажот,

Даҳшатли қалбингинг не муддаоси?

Қайга ҳам борардинг қилиб қўзғолон,
Тўнтарай десанг гар йўқдир давлатинг.
Сен учун тожу тахт соҳиби инсон,
Қалбида мавж урар сенинг санъатинг.

Сен ҳаддингдан ошган чоғингда, Болтиқ,
Қаърингга чўккандир қанча тирик жон.
Қанчалаб кемалар сенда еган ўқ,
Ва бағринг этгандир мангулик макон.

Сен қанча мардларни олиб комингга,
Умр дарахтини тубдан қўпординг.
Худди доғ тушмаган каби номингга
Айбингни сув билан ювиб юбординг.

Қаърингда яширин мардлар мазорин
Ҳали инсон кўз-ла кўрганича йўқ.
Сен эса тингламай ўликлар зорин,
Ўкириб ётибсан, эй ғамсиз Болтиқ

1975

САЛАСПИЛС БОНГИ

Мовий ўрмондаги осудаликни,
Осудалик оғушида ётган сукунатни,
Сукунатли ўрмондаги маъсумаликни,
Бир юрак нидоси,

Ун,

юз,

минг

Ва миллион юрак нидоси
Худди темирчининг болғаси
Залворли зарб билан
Гурс,

гурс,

гурс ургандай,

Улмас жони ўт бўлиб,
Ловиллаб тургандай.

Огоҳ этар:

Оғир жудоликдан,

айрилиқ ва ҳижрондан,

Миллионлаб узилган жондан,

Саласпилсдаги

минг-минглаб қаҳрамондан!

Даугаванинг шовуллаган тўлқинларини,

Кумуш мавжлар сийнасини ўпган

эпкиларини,

Ва долғали бугунларини

Мунгли ва ҳазин,

Маъюс ва вазмин,

Қудратли ва улуғвор,
вилзиладай ларзакор

Зарб ва оҳанг.

Бонг ва занг билан

Бир юрак нидоси,

Ун,

юз,

минг

Ва миллион юрак нидоси

Еру кўкни титратгандай,

Эриган қўрғошинни ютгандай,

Келажак авлодларга

қўлларин узатгандай,

Ениб турган қуёш парчасини

Кафтлари узра тутгандай,

Огоҳ этар:

Беаёв қийноқдан,

Бошни ёрган ўтли чақмоқдан,

Ток остида,

Дор остида қилинган

Энг сўнгги сўроқдан,

Минг-минглаб қуролдош ўртоқдан,

балою офатлардан,

дўзахий даҳшатлардан,

Ва мардона ўлимдан!

Саласпилсиниг тиниқ ва

нил ранг осмонларини!

Ой ва қуёшини,

юксак юлдузларини,

Оппоқ булутларини,

Сарин шабадаларини,

аёзли шамолларини,

Сарҳадсиз денгизларини,

арғимчоқ турналари

Ва беозор оққушларини

Бир юрак нидоси,

Уи,

юв,

МИНГ

Ва миллион юрак нидоси
Забт этиб борлиқни,
Кўкда чақмоқ чақиб,
Саргашта айлаб қуёшни,
Пирпиратиб
Юлдузлар кўзини,
Йиғлатиб булутларини,
Шамолларни этиб бемакон,
Огоҳ этар:
Қуёш куйишидан,
Ой тутилишидан,
Юлдузлар учишидан,
Булутларнинг ёнишидан,
Шамоллар қутуришидан,
Денгизлар тўфонидан,
Турналар йиғлашидан,
Оққушлар ўлимидан!

Тупроқни кафан этган ўликларни,
Ўликларни унутмаган тирикларни,
Тириклар кўандаги киприкларини,
Уруш қурбонларини:
Қабри йўқ қаҳрамонларни,
Ўтда хоки кул жонларни,
Уммонда бенишон чўккан
Мард инсонларни,
Фарзандлар қабр тошини
ўпган онажонларни,
Қурбонлар ҳайкалига таъзим этган
қизу ўғлонларни,
Бешикдаги полапонларни
Бир юрак нидоси,

Ун,
 юз,
 минг
 Ва миллион юрак нидоси
 Огоҳ этар:
 Гафлат уйқусидан,
 Дўст қайгусидан,
 Ва душман оғусидан!
 Осмон тиниқлиги ва софлиги,
 Ҳавонинг оқ мрамардек
 мусаффолиги,
 Урмонлар ва
 уммонлар сокинлиги,
 Далалар яшиллиги,
 боғларнинг яхшилиги
 Дарёлар серёлқинлиги,
 Йўлларнинг ёрқинлиги,
 Дунёнинг тинчлиги,
 одамлар тенглиги,
 Феълининг кенглиги
 ва қудратининг чўнглигидан
 Огоҳ этар бизларни,
 ердаги юлдузларни,
 Миллион-миллион қора кўзларни,
 юраги денгизларни,
 Навқирон ўғил-қизларни!
 Мунчалар мусибатли бу нидо,
 Мунчалар ҳам гурбатли!
 Бу нидодан
 Ором бияноси бузилар,
 тош юрак ҳам эзилар,
 Киприклар торига
 ҳалқа-ҳалқа ёш тизилар,
 Бу нидодан
 Маъюслик наҳрига чўкар жисми жаҳонинг,
 Оташларда ловиллар жонинг,

Пўртана қилади томирда қонинг,
 Пок бўлса гар имонинг!
 Бу нидодан
 Чинор қадинг дол бўлур,
 Эгилар мағрур бошинг.
 Ёноқларинг ол бўлур,
 Ҳртанар ичу тошинг,
 Бу нидодан
 Дарё тошар қирғоқдан,
 Баланд тоғлар паст бўлур.
 Боши чиқмай қийноқдан,
 Ғаним хору хас бўлур.
 Бу нидодан
 Ҳушёр тортар одамлар,
 вазминлашар қадамлар,
 Титрар қўлда қаламлар,
 Уйғонади аламлар,
 юракни ўртар ғамлар,
 Алангаланар дилдаги шамлар!
 Мунчалар қудратли бу нидо,
 Мунчалар ҳам улуғвор,
 Бу нидо оғушида қолдими дунё,
 Оҳанги бунча тигдор?
 Бир юрак нидоси,
 Ун,
 юз,
 минг
 Ва миллион юрак нидоси!
 Узи бу қандай нидо?
 Жавоб бер, дунё?
 Сўйла, эй замин,
 Сўзла, эй само?
 Бу қандай нидо?

 — Метроном бонги бу —
 Кул бўлган юраклар мангу нидоси!

Кўкрагини ўқ ғалвир этган,
 Боши дорда ҳандалакдай осилган,
 Крематорийда —
 жаҳаннам печига ем бўлган,
 Силласи қуриб,
 очлик гирдобига танини тутган,
 Улқонга
 саксовулдай босилган,
 Чалажон ўлган
 Эркаклар,
 аёллар,
 гўдаклар
 Юрак нидоси бу!
 Ғаним қошида тиз чўкмаган,
 Бўйин эгмаган,
 Улим билан келиб юзма-юз
 кўз ёш тўкмаган,
 Қаддин букмаган,
 Қасоскор,
 қалбида интиқом ўти ўчмаган,
 Ғанимнинг ҳавойи ваъдасига учмаган,
 Бўтана сойида кечмаган,
 ҳатто этигини ечмаган
 Рус,
 украин,
 белорус,
 латинш ва эстон,
 Поляк,
 чех,
 словак,
 болгар ва голланд
 Антифашистларин
 юрак нидоси бу!
 юрак нидоси бу!!!

1975

ЮРМАЛА

Юрмаланинг сўлим қучоғи
Жаннат эрур айна саратон.
Мовий денгиз олтин қирғоғи
Сайёҳларга топилмас макон.

Чумолидай кезар сайёҳлар,
Қирғоқ ўшар Шарқ бозорига.
Арғамчидай толғин нигоҳлар
Қулоқ тутар денгиз зорига.

Адиблар ҳам денгиз ёқалаб
Юрмалада оворай жон.
Роман юкин зўрға орқалаб,
Тўлқинларга боқар беармон.

Умрида ҳеч денгиз кўрмаган
Шоир келса жанубдан агар,
Болтиқнинг бир томчисига ҳам
Битиб ташлар бир туркум ашъор.

Юрмаланинг оромгоҳида
Аҳли сайёҳ чиқарса ҳордиқ,
Шоир халқи шеър жангоҳида,
Тунлар отар ўз қалбига ўқ.

Бири ўқдан бўлса ярадор
Ундан голиб чиқади бири.
Бири териб Болтиқдан гавҳар
Шеър парисин қучади бири.

Бири териб Болтиқдан гавҳар
Ўз юртига қайтса пиёда,
Бири эса ўйнатиб тулпор
Олиб қайтар сувин кўзада.

1975

ҚАҲРАБО ДИЁРИ

Болтиққа ёнбошлаб хуш хиром,
Урмонга узатиб оёгин,
Қуёшга термилиб субҳидам
Шафақдан қизариб ёноғи,
Қаҳрабо диёри уйғонар
Фараҳли баҳорий уйғудан.
Пойида тўлқинлар тўлғанар
Маст бўлиб, нашъали туйғудан.
Кўзларин уқалаб, қулочин
Ёзади зангори кенгликка.
Ёғдулар иситиб қучоғин
Орзусин учирар у кўкка,
Мовий кўл — умидбахш кўзлари,
Сочлари бошоғи буғдойнинг.
Ғаллазор — олтин ранг юзлари,
Рамзими ерда у ё ойнинг.
Дарёлар — қўллари, узатса,
Тошлоқ ер ранг очар, бўлар боғ.
Шу боғда дастурхон тузатса,
Дунёнинг бўлгуси кўнгли чоғ.
Калев ва Линданинг қиссасин
Сўзлайди ғамгузор башарга,
Фоже бир муҳаббат қисматин
Гул билан нақш этиб ханжарга.
Қуёш-ла ўрнидан қўзғалиб,
У билан тер тўкар ёнма-ён.

Муқаддас тупроқдан дур олиб,
Халқига этади армуғон.
Фаровон ҳаётнинг нашьаси
Қон бўлиб югурар қалбида.
Ёнида ўн тўртта ошнаси,
Шодумон Коммуна қасрида.
Юраги — Таллиндай уйғоқдир,
Куну тун оламга урар бонг.
Меҳри ҳам қуёшдай қайноқдир,
Бошини силайди оппоқ тонг.
Дўстларинг бахтига кўрмай дард,
Саодат мулкида шодмон бўл.
Мижжага қўймасин зарра гард,
Шу жаҳон тургунча омон бўл!

Таллин,
1975

КАЛЕВ ВА ЛИНДА

1

Бизнинг бахтли замонда,
Эстония томонда,
Таллиннинг четроғида,
Болтиқнинг қирроғида
Кундай қулиб балқиган,
Ойдай тўлиб олқаган,
Қайнар булоқдай тоза,
Номи элга овоза,
Юлиместе кўли бор,
Мовий кўллар гули бор.

2

Тоомпеага¹ субҳидам
Сеҳр-ла қўйгач қадам,
Шафақ қизарганида,
Қуёш бўзарганида,
Тўлқинлар туш кўрганда,
Оққушлар тўш урганда,
Денгиз юзида шамол
Суриб қолганда хаёл,
Кўз илғамас уфқда,
Дил чулғамас уфқда
Қолиб кетганда нигоҳ,

¹ Тоомпеа — эски Таллин.

Толиб кетганда нигоҳ,
Харсанг тошга ўлтириб,
Денгиз-ла суҳбат қуриб,
Руҳим енгил бўлганда,
Кўнглим булбул бўлганда,
Тўлқинлар — салт арғумоқ,
Ташлаб гўё арғимчоқ,
Мен билан Фаррухжонни —
Икки шарқлик меҳмонни,
Эгарсиз тулпорига,
Эгасиз тулпорига
Имлаб, чорлаганида,
Кўзи порлаганида,
Болтиқ бобо чайқалиб,
Бир пиёла чой олиб,
Қултум-қултум сипқориб,
Аста кўнглини ёриб,
Силаб ошпоқ соқолин,
Тилаб ўғлим иқболин,
Кўздан артиб ёшини,
Эгиб мағрур бошини,
Бу кўлнинг афсонасин,
Афсона дурдонасин,
Менга қилди ҳикоя,
Ҳикояга — эл доя.

3

Бу ҳаётнинг боғида,
Денгизнинг қирғоғида
Жуда-жуда қадимда,
Бизнинг ушбу заминда
Балиқчи чол яшаркан,
Яшаб, ошин ошаркан.
Чолга эса бир кампир
Қўшни экан беназир.

Кампиридан ажраб чол,
Бўлиб қопти қадди дол.
Кампир эса чолидан
Уйин оқсоқолидан
Айрилиб, мункайибди,
Етимдек мунғайибди.
Ва лекин чолу кампир
Ёнида мисли шамшир
Уғил-қизи бор экан,
Бахт ва толе ёр экан.
Балиқчи чол ўғлини,
Қалби кундай чўғлини,
Денгизга ўргатибди,
Йўлини кўрсатибди.
Калев бўлиб паҳлавон
Денгизга сопти сурон.
Довул билан рўбарў
Келса, енгар экан у.
Тутиб наҳанг бўғзидан,
Дур оларкан оғзидан.
Дельфин-ла бўлиб иноқ
Умри ўтаркан қувноқ.
Чевар аёл қизини,
Элнинг кўрар кўзини
Жондек асраб жонида,
Паноҳ бўлиб ёнида,
Тунлари эртак айтмиш,
Ювиб-тараб, улғайтмиш.
Чеварлик ҳунарини,
Ҳунарининг барини
Қорачиғидай асраб,
Етти туманга мақтаб,
Линда деган қизига,
Бахтининг юлдузига
Ўргатди онаизор,
Бўлмасин деб хору зор.

Денгиз бўйида айраб,
 Булбул сингари сайраб,
 Икки дил арзандаси —
 Калев билан Линдаси
 Бўлиб қолибди сирдош,
 Мисли ой билан қуёш.
 Пайваста икки кўнгил
 Худди гул билан булбул.
 Бири — ер, бири осмон,
 Ишқи экан бир дoston.
 Қизанинг қоши камони
 Экан ҳилол фиғони.
 Йигитнинг бўй-бастидан
 Офтоб тушмиш тахтидан.
 Калев билан Линда гар
 Денгизга солса назар
 Довул ҳам тўхтар экан,
 Парилар йўқлар экан.
 Икки ошиқ ишқидан,
 Ишқ яратган кўшқидан
 Олам олиб андоза,
 Этар экан овоза.
 Чол билан кампир эса
 Икки қудагай бўлса,
 Тўйга ҳам жазм қилиб
 Ва катта базм қилиб,
 Элни тонгда кузатиб,
 Оёғини узатиб,
 Ешлар бахтини тилаб,
 Тожу тахтини тилаб,
 Ўтирган маҳалида,
 Шаҳарнинг шимолида
 Элни қилиб ҳангу манг
 Бошланибди катта жанг.

Ғаним хуруж қилибди,
Юртга ҳужум қилибди.

5

Калев ғазаби ошиб,
Асов денгиздай тошиб,
Қиндан олиб қиличин,
Ғазаб ёндириб ичин
Ўзи бош бўлиб элга,
Қамчи босиб дулдулга
От қўйибди ёв томон,
Ўлим сочган дев томон.
Калев сардор оломон
Бўлишиб туман-туман,
Бошда ўйнаб қуролин,
Танг қилиб ғаним ҳолин
Етти кечаю кундуз
Жанг қилибди тинимсиз.
Ғаним ер тишлаб қопти,
Кўксига муштлаб қопти.
Омон-эсон қолгани,
Жангда ҳориб-толгани,
Қочибди тумтарақай,
Ўзинг асра, деб ҳай-ҳай!
Ва лекин бир ёсуман
Пистирмада сақлаб жон,
Калевнинг кўкрагига,
Ўт ёнган юрагига
Шамшир санчибди бирдан,
Сакраб чиқиб зовурдан.
Зафар майини ичмай
Калев Линдасин қучмай,
«Оҳ!» — деб кўксин ушлабди,
Оти йиғлаб, кишнабди.

Эшитиб от товушин,
 Киймасдан ҳам кавушин,
 Яланг оёқ, яланг бош,
 Кўзида тирқираб ёш,
 Сочи тўзғиб шамолда,
 Қолдими, деб қамалда,
 Калевни излаб Линда,
 Бўтадай бўзлаб Линда
 Жангтоғга келган замон
 Ёрини кўрди бежон.
 «Дод!» — деб ўзин ташлади
 Ва кўксига муштлади.
 Танида қуриб дармон,
 Ҳушидан кетди шу он.

Ёвни яксон этган эл
 Кўз ёшидан оқди сел.
 Ҳамма мотамда қолди,
 Мотаму ғамда қолди.
 Дардга беролмай бардош
 Линда кўкси бўлди тош.
 Бечора кийиб қаро
 Дайдиди мотамсаро.
 Жигар-бағри эзилгач,
 Ишқ биноси бузилгач,
 Оҳак тошли тепага,
 Баланд Тоомпеага
 Линда ўз қўли билан
 Ишқидан ясаб кафан
 Калевни дафн этди,
 Дарди оламни тутди.
 Қабри баланд бўлсин деб.

Калев кўнгли тўлсин деб,
Ташлаб минг-минглаб тошни,
Тошларга уриб бошни,
Тоғ қилганда қабрида,
Бўйин эгмай амрига
Юмалаб кетди бир тош,
Линда эса тўкиб ёш,
Тошга йиглаб осилди,
Вағрин тиглаб осилди.
Қанча кўз ёш тўкса ҳам,
Умид кўзин тикса ҳам,
Уйдай тошни тепага,
Баланд Тоомпеага
Судраб чиқа олмади,
Танда мадор қолмади.
Линдага раҳми келиб,
Оппоқ кўксини тилиб,
Оққайинлар йиғлади,
Оғайнилар йиғлади.
Денгиз кўтарди сурон,
Урмонга қочди бўрон.
Булутлар чақмоқ чақди,
Кўз ёш тўкиб, тутақди.
Линда тошни қучоқлаб,
Куйган жигарин доғлаб,
Аччиқ-аччиқ тўкди ёш,
Кўз ёшига букди тош.
Линда охир кул бўлди,
Кўз ёшлари кўл бўлди.

8

Кўзларин қароғидан,
Умрининг чароғидан,
Қатордаги норидан
Ва умид чиноридан,
Орзу-истак боғидан

Ва суянган тоғидан
Бемаҳалда айрилган,
Қанотлари қайрилган
Балиқчи чол фарёди,
Чевар кампир оҳ-доди,
Еру кўкни титратди,
Қайинларни қулатди.
Қирғоқдан тошди денгиз,
Ҳаддидан ошди денгиз.
Булутлар кийиб қаро
Йиғлади мотамсаро,
Чақмоқ чақиб осмонда,
Бўрон қурди ўрмонда.
Моҳтоб мунғайиб қолди,
Офтоб сарғайиб қолди.
Фарзанд доғи кўп ёмон,
Ранглари бўлиб сомон,
Чолу кампир бечора,
Оқибат топди чора.
Ўз она тупроғига,
Хазон билмас боғига
Денгиз ортидан яна
Ёв қилмасин деб ҳамла,
Тақиб Калев қиличин,
Олмоқчи бўлиб ўчин,
Олис уфқни кўзлаб,
Жигар-бағрини тузлаб,
Бир қайиққа ўлтириб,
Дарди селдай қутуриб,
Сарҳадга отланибди,
Юрт ишқида ёнибди.
Шундан буён икки жон
Денгизни этмиш макон.
Оққушлар учиб келса,
Тўлқинни қучиб келса,
Балиқчи чол руҳи деб,

Чевар кампир оқи деб,
Эстонлар сийлар экан,
Дардларин сўйлар экан.
Шунинг учун эстонлар,
Осуда, ширин жонлар,
Калевдай санаб ўзни
Севар эмиш денгизни.

9

Юлиместе — зумрад кўл,
Чиндан ҳам серқудрат кўл.
У — Линда кўз ёшидан,
Кўз ёшин оташидан
Пайдо бўлганмиш қадим,
Ободмиш шундан замин.
Ҳануз кўл ўртасида,
Савлат тўкиб, осуда,
Оҳак тошли тепадан,
Баланд Тоомпеадан
Тушган харсанг тош турур,
Сувлар унга бош урур.
Уни «Линда тоши», дер,
Кўлни — кўзин ёши, дер.
Денгизга монанд бу кўл,
Ҳар дилга пайванд бу кўл,
Таллин учун ҳаётдир,
Ҳаёт учун нажотдир.
Мен унинг қирғоғида,
Бир дўстим қўноғида
Эшитган афсонани,
Минг йиллик дурдонани
Бир ишга тизиб шодмон,
Сизга этдим армуғон!

1975

ТАЛЛИН ТАРОНАСИ

Бир қўшиқ тингладим Таллиндан,
Мозийнинг дилафгор оқидек.
Боқди у бахтиёр заминдан
Кўзлари қуралай оқудек.

Ей қилиб қаламдек қошларин
Уқ узди қалбимга беаёв.
Муҳаббат тоғининг тошларин
Бошимга отди у, ёпирай!

Ҳисларим мавжида чўмилиб,
Пўртана қилдирди қонимни.
Кўзларим баҳрида кўмилиб,
Оташга ташлади жонимни.

Мижжамга қўндириб юлдузни,
Моҳтобни бекитди қўйнимга.
Пойимда мавжлатиб денгизни,
Бесўроқ кирди у ўйимга.

Тизгинсиз сурурим отини
Ўйнатди қаҳрабо мулкида.
Таратиб чаманлар тотини,
Лабимни жўр этди кулгига.

Қаноти устига ўтқазиб,
Урмоқлар оралаб учди у.
Дарёю кўллардан ўтказиб,
Қалбимга солди у зўр ғулу.

Эстонлар қалбининг дурини,
Эй меҳмон, тортинмай ол, деди.
Болтиқдан теравроқ меҳрини,
Ўзбекча шеърингга сол, деди.

Мен қўшиқ сеҳридан бўлиб маст
Кўзларим узолмам Таллиндан.
Риштаи жонимга у пайваст,
Бир умр чиқмагай қалбимдан!

Таллин,
1975

НОМАЪЛУМ МАТРОС ҚАВРИДА

Сени ёдлаб, Қора денгиз
Бошин урар қирғоқларга.
Сув остига чўккан юлдуз
Зор бўлгандай чироқларга.

Тўлқинлар ҳам солиб уввос
Еру кўкни зирқиратар.
«Қайдасан!» — деб ботир матрос,
Кўзидан ёш тирқиратар.

Қўшиқ қилиб ноласини
Сўйлайди у тўфонларга.
Урушнинг шум балосини
Дафи қилиб гулханларга.

Оқ кемани қучиб маҳкам
Толиб бер, деб ёлворади.
Лангарига қўйиб қадам
Кўз ёшлари сел бўлади.

Матросларнинг оёғини
Упганича тўлганишар.
Қўпоролмай гам тоғини
Қирғоқларда узанишар.

Тўлқинларнинг садосидан
Қалбга кирар жанговар сас.
Олқишларнинг дарёсидан
Адашади хаёл, хуллас.

Тўлқинлармас, сени матрос,
Ед айлайди ақли башар.
Қалбда зўрдир сенга ихлос,
Инсон умри, олам қадар.

Қабринг узра ёнар машъал,
Бу — қалбингнинг алангаси!
Юлдузларни қучган ҳайкал,—
Ғалабанинг тантанаси.

Манометр нидоси-ку,
Оташ юрак овозидир.
Ва бу овоз тинмас мангу,
Жаҳон узра парвозидир,

Сени фахрий қоровулга
Ишонгандан топширган ул.
Қолган умринг ўраб гулга
Постингдадир қизу ўғил.

Одессанинг юлдузида
Порлаб турар сенинг қонинг.
Мангу порлоқ кундузида
Офтоб эрур сенинг жонинг.

Ким офтобга бўлса муштоқ
Қабринг сари қўяр қадам.
Қутлаганда мунгли қирғоқ
Туғилади қайта одам!

Одесса,
1976

РЕКВИЕМ

(А. Вознесенскийдан)

Қўйингиз денгизга гулчамбар.
Бордир шундай инсоний удум —
Денгизда ҳалок бўлган денгизчилар хотирасига,
Қўйишар денгизга гулчамбар.

Шу ерда, шўнғишиб, топди балиқчилар
Ун минг тик турган скелетларни,
На номларин, на сабабин этмай ошкор,
Орқага энгашган бошларин нурга чўзиб,
Чуқурликдан бизга интилар улар.
Қўйингиз денгизга гулчамбар.

Сал чайқалиб турар умуртқалари,
Кишанлар-ла занжирбанд қабристонга,
Номсиз даҳшатли марварид гуллар.
Қўйингиз денгизга гулчамбар.

Бирининг челақдай этиги,
Бирининг тумори кўксида.
Беваларига таскин беролмас занглар.
Уларни чўктиришди отмоқ ўрнига,
Танасини тарк этган руҳлари
Ясаб кетди сувда доира.

Қўйингиз денгизга гулчамбар
Най, ноғора ва сирень садоси остида.

Атиргулдан, сирендан, ясминдан
Қўйингиз денгизга гулчамбар.

Қўйингиз заминга гулчамбар,
Унда ётар навқирон эрлар.
Сирендан, атиргулдан, ясминдан
Қўйингиз анвои гулчамбар.

Туқиб қўйинг замин гулларин
Ер узра ёнган учувчиларга.
Бирга ичган эдингиз парвоз олдидан,
Қўйингиз осмонга гулчамбар.

Майли, турсин улар кўкда кўриниб,
Нафратланиб тортиш қонунидан,
Сўзласин келган авлодларга:
«Кимки тирик — қўйингиз гулчамбар».

Қўйингиз замонга гулчамбар,
Бу мангу оловда ёндик биз.
Ясминдан, оппоқ сирендан
Оловга қўйингиз гулчамбар.

ҲИЖРОН

ИТАЛИЯДАН МАКТУБЛАР

Сени кўриб, мулки Румо,
Сеҳринг босди... Кўзда ҳайрат!
Бир қалбингда икки дунё,
Дилда ҳайрат, сўзда ҳайрат!

АПЕННИН ТОҒЛАРИ

Денгиз ёқасида ёнбошлаб олиб,
Беҳудуд уфққа вазмин кўз солиб,
Кўнглида тўлқиндай армон қўзғолиб,
Ўртанар, куну тун хаёлга толиб,
Апеннин тоғлари.

Балиқчи овига бергин деб барор,
Халойиқни қўйма деб очу наҳор,
Ғаввосга марварид қилгин, деб нисор,
Эрта-кеч денгизга маҳзун ёлворар,
Апеннин тоғлари.

Денгизда қутурса ваҳший тўфонлар,
Ер-кўкни титратса довул, бўронлар,
Бағрида нажотсиз қолса инсонлар,
Мунғайиб, зор қақшаб ютади қонлар,
Апеннин тоғлари.

Сайёҳлар сафардан қайтса бехатар,
Кемалар портига ташласа лангар,
Римга ошиқишса меҳмонлар агар,
Боши кўкка етиб, сочар сийму зар,
Апеннин тоғлари.

НАТО кемаларин кўrsa уммонда,
Самолётлар чарх уrsa осмонда,

Танклари ваҳима қўзғатса жонда,
Дод солиб, сочини юлар армонда,
Апеннин тоғлари.

Денгизда сайр этса сокин бир ҳаёт,
Тўлқинлар мавжига қувлик бўлса ёт,
Оққушлар уришса кемага қанот,
Мусаффо бўлди, деб ўйлар коинот,
Апеннин тоғлари.

Булутлар бошига солишса туман,
Ер ризқи — ёмғирдан қурса анжуман,
Кўнглида қулф уриб армони чаман,
Тибр ва Арнодан сув тутар шўх-шан,
Апеннин тоғлари.

Қўйнида нозланар тўрт ажиб фасл,
Тўрт фасл айш-ишрат қураб муттасил.
Ким келса, муродин этади ҳосил,
Менга ҳам узатди шароби асил,
Апеннин тоғлари.

Сархуш боқдим сенга Рим қучоғидан,
Сеҳри уммон — Ўрта ер қирғоғидан,
Ашъор майи жўшди дил булоғидан
Ва сенга тош қўйдим Ургут тоғидан,
Апеннин тоғлари!

1978

Етти тепалик узра
 Рим ётибди ёстаниб,
Оёгини узатиб
 минг йиллар даргоҳига.
Мозий шуҳрати билан
 қадди тоғдай ростланиб,
Парво ҳам қилиб қўймас
 инсон чеккан оҳига.
Харобалар бағрини
 тирнамайди қилча ҳам,
Мангу сукутга чўмган
 ҳайкаллар солмас гулу.
Колизейнинг ноласи
 юрак-бағрин тилса ҳам
Черковлар меҳробидан
 бошин кўтармайди у.
Пайғамбарга топиниб,
 сажда қилиб худога,
Роҳибалар рамзида
 икки букилгандир Рим.
Мозийнинг кўзи билан
 боқиб бугун дунёга,
Вайроналар ичида
 тутдай тўкилгандир Рим.
Капитолий устида
 турар буюк обида —

Ромулу Румо эмар
о нам дея бўрини.
Харобалар сурури —
элга суюк обида,
Қуёш қадар кўтарди
бу шаҳар ғурурини.
Римнинг юраги мисол
тўлғанади Ватикан,
Уйғониш санъатини
босганча оғушига.
Сайёҳлар нигоҳига
чулғанади Ватикан,
Олтин занжирли хочни
тақиб олиб тўшига.
Ватиканга эркини
бериб қўйган шўрлик Рим,
У, яқосин чок айлаб,
тутиб олган бўғзидан.
Амрига оғиз очмай,
қулдек бўйин эгиб жим,
Мозийдаги либоси
жулдур бўлиб тўзғиган.
Петрарка ё Дантенинг
овози берса садо,
Яраланган шердай Рим
ўрнидан қўзғалади.
Қулларнинг исёнидан
жонига тушиб ғавго,
Карузодай куйлаган
қалби ҳам музланади.
Қабоҳат ва саодат
бунда олиб борар жанг,
Икки дунё бағрида
аросатда қолган Рим.
Уни домига тортиб
сармой мисли наҳанг,

Тўрга тушган балиқдек
асоратда толган Рим.
Югурик бу асрнинг
темир аравасида
Шовқин-сурон ичра Рим
истиқболга қўяр от.
Қисмат тулпори қолиб
икки ўт орасида,
Эрк ёғдуси балқиган
дунёдан кутар нажот.
Рим қўйнида кўз очиб,
отар бир кун бахт тонги,
Тухумин ёриб чиққан
сорбургут боласидай.
Апеннинни чулғаса
эрк қўшиғин оҳанги,
Қалби тугёнга келар
Тибр шалоласидай.
Асрларнинг оғзини
ўпқондек очтирган Рим,
Сирдош бўлолмайд доғдир
одамлар қайғусига.
Не шаҳарлар уйқусин,
кўзидан қочтирган Рим,
Зулмат ичида зордир
саодат ёғдусига.
Эй, мағрибнинг бешигин
тебратган буюк шаҳар,
Бошингдан дурдай сочдим
Самарқанд тупроғини.
Истиқболнинг субҳини
кўрай дея мунаввар,
Қалбингга ёқиб қайтдим
меҳримнинг чироғини!

Рим

1973

ИТАЛИЯ ҚУШИҚЛАРИ

Италия харитада
 Узатилган қўлга ўхшайди
Ва Урта ер денгизида
 Ул бир даста гулга ўхшайди.
Қўлларини қисган чоғда
 Боқсанг агар гулдай юзига,
Қалбидаги дарду ҳасрат
 Занжирбанд қулга ўхшайди.
Италия манзараси
 Сеҳргардай кўзинг оладир,
Камалакдай ранглар оқиб
 Юрагингга туғён соладир.
Сайёд бўлиб товусига
 Уқ узсанг гар, сенинг изингдан
Апеннин ҳам кўз ёшини
 Дарё қилиб, йиглаб қоладир.
Италия одамлари
 Кўзларимга ўктам кўринди,
Соҳибжамол шўх қизлари
 Сарвқомат, там-там кўринди.
Сармоянинг қон панжаси
 Солиб, лекин бўйнига чангал,
Юзларида дилни ўртар
 Дийдаси хун, ситам кўринди.
Италия ороллари
 Денгиз ичра жаннатмакондир,

Табиб даво тополмаган
Дардларингга даводир, жондир.
Лекин она дийдорига
Тўёлмаган мунгли боладай,
Уммон ичра қолиб кетиб,
Кўнгли ярим, жигари қондир.
Италия шеърияти
Пегас узра миндирди мени,
Апенниннинг чўққисига
Лочин қилиб қўндирди мени.
Петрарканинг музасини
Чал, деб ўзбек оҳангларида
Сонет «темир қонуни»га
бир умрга кўндирди мени.
Италия санъатини
Кўриб менинг ақлим адашди,
Тўққиз муза сеҳргарлари
Жонимга ўт қалашди.
Лек бебаҳо санъатни ҳам
Ватиканда солиб бозорга,
Рафаэлу Боттичелли
Юрагига ханжар қадашди.
Италия қўшиқлари
Ҳамон менинг қалбим эзадир,
Эзилган дил уммонида
Синган қайиқ бўлиб сузадир.
Тўфонларда қолиб кетиб
Етолмасдан олтин қирғоққа,
Нола қилиб, ором олган
Кўнглимни ул яна бузадир.

Рим
1973

БРОНЗА ГУЛЧАМБАР

Пантеон қўйнида буюк мусаввир
Мангулик уйқуга чўмиб ётибди.
Бу олам боғида бўлиб беназир.
Румони шуҳратга кўмиб ётибди.

Қачондир чироғи сўнган қироллар
Қабри бунда савлат тўкиб турибди.
Деворга осифли зангли қуроллар
Гўё қироллардан ўксиб турибди.

Меҳробнинг пинжида мусаввир қабри,
На унда қилич бор ва на мўйқалам.
Ва лекин мангулик тимсоли каби
Қабрида милтиллаб ёниб турар шам.

Чироғи ўчмасин мусаввирнинг, деб
Бу шамни халойиқ ёқиб қўйибди.
Шуҳрат иморатин безатганча хўп,
Бошига лаврни тақиб қўйибди.

Бу лавр япроғи мангу сўлмагай,
Куйиб ҳам кул бўлмас шам ёғдусида.
Шам эса эл меҳри каби сўнмагай
Рафаэль санъатин силсиласида.

Лавр деб чиранган қироллар бугун
Гулга ҳам зор бўлиб, маъюс ётибди.
Мармар қабрларнинг бағриң этиб хун,
Рафаэль қошида, афсус, ётибди.

Мусаввир қабрида, иссиқ жонидай,
Шам бўлиб, эл меҳрин ҳоври турибди.
Ва унинг бошида шуҳрат тожидай,
Бронза гулчамбар — лавр турибди.

1973

КОЛИЗЕЙ ХАРОБАСИ

Жулдур кийган паҳлавонми
 Коллизей харобаси,
Ё симобий титроқ жонми
 Коллизей сардобаси,
Инсон билан йиртқич ҳайвон
 Олишганда беомон,
Ё қалблардан оққан қонми
 Коллизей шарораси?
Рим сурони этмиш бедор
 Уни асрий уйқудан,
Кўзларини очмиш наҳор,
 Гулхан ёқиб оқидан,
Ростлай деса, қаддини гар
 Қалтираб оёқлари,
Замин узра тиз чўкмиш ул
 Бағри хундек қайғудан.
Юрагимга солди ғавғо
 Коллизей манзараси,
Вайронадан берди садо
 Коллизей можароси.
Нигоҳимни тутқун айлаб
 Ситамгар иморатда,
Қуллар наслин қилди бино
 Коллизей шажараси.
Қуллар сабру тоқат ичра
 Филга ўхшаб кўринур,

Армон тоғи кулфат ичра
Зилга ўхшаб кўринур.
Бошида ғам гир айланиб
Тегирмоннинг тошидай,
Кўз ёшлари қисмат ичра
Нилга ўхшаб кўринур.
Тутиб кетди Римни, қаранг,
Колизей машмашаси,
Шовқин-сурон ичра гаранг
Колизей кошонаси.
Гладиатор билан йўлбарс
Жон талашган чоғида,
Тортган эди торин таранг
Колизей томошаси.
Ана, инсон сўнгги бора
Рақибига ташланди,
Қони билан ерни қора
Қила олмай ғашланди.
Тиш-тирногин тиг қилди-ю,
Ҳамла қилди йўлбарс ҳам,
Ҳаёт-мамот жангин, қара,
Сўнг саҳнаси бошланди.
Қийқирганча бор оломон
Оёққа қалқди бирдан,
Гладиатор учун жаҳон
Маҳрум бўлганди нурдан.
Йўлбарс эса олиб уни
Оёқлари остига,
Чавақлади, тирқираб қон
Оқди бағри қон ердан.
Сочларини юлганича
Фарёд қилди бир аёл,
Жинниларча кулганича
Бағрин тилди бир аёл.
Колизейнинг устунларин
Зирқиратди ноласи,

Унутолмас ўлганича
Бу саҳнани шўр аёл.
Колизейга келдинг нечун
Волидан муҳтарам,
Ё адашиб йўлдан бугун
Бежо қўйдингми қадам,
Инсон билан йўлбарсни бир
Майдон ичра ўйнатган
Телба дунё инсон учун
Қачон қилибди карам?
Қачон дунё солмиш қулоқ
Халойиқнинг дардига?
У қулдорга бир ўйинчоқ,
Айланар ўз чархида.
Қуллар ердан топмай омон
Кўкка учди руҳ бўлиб,
Юлдуз бўлиб қолди бироқ
Колизейнинг аршида.
Сенда шаҳид бўлган инсон
Сони борми, Колизей?
Тупроғингда эрса ниҳон
Қони борми Колизей?
Шуҳрат тожи яксон бўлиб
Ётса ҳамки пойингда,
Ё қулларнинг сенда ҳамон
Шони борми, Колизей?
Эй, мардликнинг вайрон бўлган
Хароба кошонаси,
Румо мулкин ҳайрон қилган
Томоша остонаси,
Ўтмишингни қарғаб бунча
Боқмагил мотамсаро,
Қуллар қабрин вайрон бўлган
Сен битта нишонаси.

Рим
1973

РИМЛИК ЁШ РАССОМ

Ватикан музейин пинжида
Мўлтираб турибди ёш рассом.
Бисоти — деворнинг кунжида,
Намойиш қилинар то оқшом.

Санъатга ошиққан чоғида,
Тутганда қўлига мўйқалам,
Куйганда муҳаббат доғида,
Ғамзаваш боққанда бир санам,

Қалбида — дарёлар қўйиб от,
Тошларни тилганда туёғи,
Сеҳргар жилмайиб самовот,
Кўзига чўкканда бўёғи,

Рафаэль руҳига қасамёд
Қилганда Пантеон қўйнида,
Сезмаган эди-ю, гирдибод
Турмушнинг тошини бўйнида,

Санъатдан бошқани олмай тан,
Тушмасди Пегасдек тулпордан.
Сурп узра яратиб бир чаман,
Чиқарди ҳамisha хумордан.

Ҳаётдай сўқмоқли тилсимот
Йулида адашиб қолди у.
Ва мекдак қолсин деб ахши от,
Воматда бир тўхтаб олди у.

Кўчанинг чолдевор сиймаси
Кўринар кўзига серқашам.
Ва Румо ҳаётин ойнаси
Олдидан кетмайди ёш рассом.

Ёнидан аримас харидор,
Бу ерда учрашар тақдирлар.
Суратин олса гар бир синьор,
Бириси шунчаки табриклар.

Ёш рассом ҳолидан ийманар,
Сотмаса, куни ҳам ўтмайди.
Яшамоқ учун у куйманар,
Бировдан садақа кутмайди.

Ёнига йўлатмас Ватикан,
Нечунким, унчалик машҳурмас.
Пайт келиб, гар Румо берса тан,
Ватикан қадрини оширмас.

Ёш рассом, умрингдан ўртанма,
Лек тингла, юрагинг амрини.
Қадрим йўқ, деб ука, кўп ёнма
Бирор кун топарсан қадрингни.

Эҳтимол, эшигин ланг очиб,
Сенга ҳам жой берар Пантеон.
Санъатинг тожидан дур сочиб,
Қабрингга шам ёқар Ватикан!

1975

ТИБР ҚИРҒОҒИДА

Шошма Тибр, жон Тибр,
Саргузаштга кон Тибр,
Сен билан қурай суҳбат
Тўхтагил бир он Тибр.

Юрагингда не дард бор,
Кўзларингда не гард бор?
Мунча ҳам пўртанасан,
Айт, олдингда не шарт бор?

Апеннин оёқ тираб,
Чўққисидан қор нураб,
Не учун термилади
Изларингда мўлтираб?

Боғу роғни оралаб,
Шаҳри Румни қоралаб,
Нечун мунча шошасан,
Қирғоғингни поралаб?

Тўхта, Тибр, ҳой Тибр,
Қалби асов, той Тибр,
Сўзим уқсанг на бўлғай,
Эй, илҳомга бой Тибр?

— Бир дам тўхтасам, меҳмон,
Ҳаёт тинар бегумон.
Дўзахда қолиб Румо,
Кўз очипи даргумон.

Богларга тушиб хазон,
Кимсасиз қолар бўстон.
Қирғоқларга уриб бош,
Зардоблар ютар уммон.

Умримга тилаб ривож,
Менга эса эл муҳтож.
Муҳтож элнинг бошига,
Мен кийгиздим олтин тож.

— Сўзинг уқдим, эй Тибр.
Жонгинанг бўлсин темир.
Элнинг эзгу бахтига,
Тўхтама мангу, Тибр!

1975

ФЛОРЕНЦИЯ

Флоренция, уммон ичра
оқ елканга ўхшайсан,
Румо бирлан Милан ичра
гоҳ улканга ўхшайсан.
Венеция қисматига
бўлиб сен бир қайғудош,
Тунлар бедор, гирён ичра
оҳ урганга ўхшайсан.
Флоренция, туғён ичра
наҳри шўх Арномисан?
Ё мағрибда туман ичра
кўринган дунёмисан,
Тоскана гар сўраб нажот,
кўзларидан тўкса ёш,
Сен бепаноҳ фиғон ичра
ё кўнгли сиёмисан?
Флоренция, даврон ичра
олтин бешик экансан,
Ёр ҳажрида армон ичра
жунун ошиқ экансан.
Тиволида минг фаввора
урганидек тошга бош,
Қалб қаърида афғон ичра
ётган қўшиқ экансан.
Флоренция, бўстон ичра
булбули гўёмисан?

Ё ситамгар жаҳон ичра
 меҳри бир гиёмисан?
 Данте сени тарк этса ҳам
 Байрон келибди мунгдош,
 Ё мозийда тўфон ичра
 порлаган зиёмисан?
 Флоренция, сурон ичра
 ҳаловатсиа шаҳарсан,
 Рутубатли макон ичра
 тонгни кутган саҳарсан.
 Ватиканга тўлаб хирож,
 меҳробига эгиб бош,
 Гард қўнмаган имон ичра
 хурофотга сарварсан.
 Флоренция, чамаи ичра
 наргис ё раъномисан?
 Ё армонли маскаи ичра
 паридек барномисан?
 Сардиния қирғоғидан
 излаб ўзингга сирдош,
 Ё афсунгар уммон ичра
 дур каби танҳомисан?
 Флоренция, жаҳон ичра
 санъат тожин кийибсан,
 Равеннага армон ичра
 Данте хокин қўйибсан.
 Галилей ва Леонардо¹
 қалбида сўнгач оташ,
 Ситам билан ниҳон ичра
 ўз ўтингда куйибсан.
 Флоренция ё қон ичра
 ғавғо қилдими жонинг,
 Жонинг ўртаб ё жон ичра
 савдо қилдими қонинг?

¹ Леонардо да Винчи — буюк итальян олими ва рассоми.

Микеланжело билан руҳ
бўлганида жонталаш,
Ё бедаво ҳижрон ичра
қолдими сўнмас шонинг?
Флоренция, шамдон ичра
мангу ёниқ чароқсан,
Апенниннинг жаҳон ичра
кўзларига қароқсан.
Санто-Крочи соборида¹
кипригингда ўйнаб ёш,
Мурувватсиз фиғон ичра
саргашта, кўнгли доғсан.
Флоренция, осмон ичра
шуҳратинг бермиш садо,
Сен деб Данте дoston ичра
руҳга жон этмиш ато,
Мен эса лек йўлларингни
Шарқ билан этдим туташ,
Қўшиқ излаб, замон ичра
Румони кезиб танҳо.

Флоренция,
1975

¹ Санто-Крочи соборига Италиянинг улуг фарзандлари — Галилей, Леонардо да Винчи, Микеланжело дафи қилинган. Соборда Дантенинг рамзий қабри бор. У Равеннага дафи қилинган.

МИКЕЛАНЖЕЛО

Буюклик тожига дур қадаб,
Юксакда турибди улуғвор.
Нигоҳи шафаққа ўт қалаб,
Қуёшга этибди жон нисор.

Флора диёрин қалбида
Ифтихор дарёси уриб мавж,
Мангулик заковат қасрида
Қурибди унга деб тахти ганж.

Жонининг риштасин Арнога
Улабди сеҳргар қўллари.
Анвои оҳангли органга¹
Пайваста бўлибди диллари.

Заковат шоҳига таъзимкор
Пойида тиз чўкмиш уч аёл:
Сангтарош, шоира ҳам меъмор
Ёд этмиш руҳини безавол.

Бошига кўтариб она-Ер
Ардоқлар шаҳристон кўксида.
Бир фарзанд ўстириб мисли шер,
Балқиди шарафлар кўкида.

¹ Музика асбоби.

Тошга жон бахш этган даҳога
Дафнадан кийгизди гулчамбар.
Қуёшдек улуглаб дунёга,
Бошидан сочди у дур-гавҳар.

Ҳаётлик даврида тушига
Кирмаган шуҳратдан этди лол.
Шоҳ қилиб нафосат кўшқига,
Бош этди қошида қул мисол.

Сукунат мулкининг қироли
Бу бахтдан тушибди ҳайратга.
Тириклик чоғида, зероки,
Сайланган эмасди ҳайъатга.

Қул янглиғ тер тўкиб бир умр
Қироллар амрига этди бош.
Ҳаёти кечса-да, беҳузур,
Заррача тўкмади кўздан ёш.

Қироллар ётибди ер тишлаб,
Шуҳратин унутди асрлар.
Арвоҳи кезса-да, ер мушглаб,
Эслаб ҳам қўймайди насллар.

Румонинг доврўгин таратиб,
У эса турибди юксакда.
Оламни ўзига қаратиб,
Яшайди миллионлаб юракда!

1975

УФФИЦИ ГАЛЕРЕЯСИДА

Тонг чоғи тушиб қолдим
сеҳргар бир оролга,
Ҳаёт деган уммон ичра
сайёҳ каби адашиб.
Узимни қўлга олдим,
эрк бермайин хаёлга,
Қаён боқсам, тугён ичра
кўзим қолди қамашиб.
Бу орол мўъжизаси
ақлим этиб қўйди лол,
Ҳайрат ичра одамлар
турарди менга боқиб:
Қисматнинг мусиқаси
минг кўйга солган аёл,
Бағрин эзиб аламлар,
топинар хочни тақиб.
Денгизнинг ёқасида
бир чол турар мункайиб,
Дарё каби шиддаткор
ёшлик даврини қўмсаб.
Тўлқинлар долғасида
боқар шўрлик мунгайиб,
Ҳаёт боғида ночор
танҳо қолганга ўхшаб.
Аждаҳони бўғзидан
тутиб олган бир йигит,

Ўлкасига қилични
санчмоқ учун шайланган.
Заҳар сочиб оғзидан,
кўзи ёниб мисли ўт,
Йўқотгандек бор кучин,
тимсоҳ кулга айланган.
Тўшак узра тўлганиб,
ётибди бир ёш жувон,
Қўлида қизил олма —
ёқутдай турар яшнаб.
Сочи белга чулганиб,
ҳислари қилиб исён,
Кўзларида таманно,
бўсаларга ташна лаб.
Ўнгимми бу ёки туш,—
хаёлни босди ҳайрат,
Суратлар кўзгусига
кўзлар қолди михланиб.
Завқ шаробин этиб нўш,
ўзга келдим хайрият
Ва лекин бир умрга
қалбим қолди чўгланиб...

1973

ҲАЙКАЛТАРОШ

Оқ мрамрдан ясалган бир болакай,
Бир қарашда кўз олар жозибаси.
Уйламайсан ҳайкал деб сира, ҳай-ҳай,
Бордай унда тириклар насибаси.

Танасида гўёки жони бордай,
Ҳаёт шами порлайди кўзларида.
Томирида гупирган қони бордай,
Балқиб турар табассум юзларида.

Қўлларида — искана бирлан болға,
Бир қизалоқ ҳайкалин у тарошлар:
Толим-толим сочлари мисли долға,
Тиғи паррон этгудек камон қошлар.

Жон бахш этиб қизалоқ ҳайкалига,
Ҳайкал бўлиб қолибди бу болакай.
Ҳамма лолдир бу ҳайкал сайқалига,
Яратибди қайси аканг қарағай!

Бу — Берқини, унинг ўт болалиги,
Тўрт ёшида отаси ҳам қолган лол.
Ё Тициан санъатга шайдолиги,
Мрамрар тошлар ҳуснига берган жамол.

Бу — Канава, сеҳргар олий даҳо,
Ё табиат санъатин мужассами.
Бу — тошдан садо берган Микеланжело,
Моисейни яратган зако шами.

Қизалоқ ким, Дантени этган сарсон —
Беатриче ёки бир умри жаннат?
Ё Рафаэль қалбида қолган армон,
Фаришта ё соҳиби бир муҳаббат!

Ё Жоттани қошида тиз чўқтирган,
Ассизининг кўҳида кезган оҳу?
Вотгичелли кўзидан ёш тўқтирган,
Флоренция рамзими бу моҳирў?

Бу — қалбларни сеҳрлаб турган ҳайкал
Қаршисида лол бўлмаё йўқдир илож.
Соҳибин ул шуҳратга кўмиб тугал,
Мулки Румо бошига кийгизди тож!

1978

ПЕТРАРКА РУҶИГА ҚАСАМ

Сени ўқиб дунё ичра
 лол бўлдим бу оламда,
Кезиб мулки Румо ичра
 ёд этдим ҳар қадамда.
Сўроқладим саболардан,
 тонг чоғи наволардан,
Юлдузлардан само ичра,
 бир дард кўриб қаламда.
Венеция тожин олиб,
 кий деб менга тутқазди,
Юрагимга тугён солиб,
 қайиғига ўтқазди.
Флоренция боқиб қиё,
 хокинг айлаб тўтиё,
Изларимдан йиғлаб қолиб,
 берди сен чалган созни.
Генуядан изларингни
 изладим тонгга қадар,
Юлдузларга кўларингни
 ўхшатди шамсу қамар.
Соррентонинг қучоғида
 ва Апеннин тоғида
Садо берган сўзларингни
 тингладим шому саҳар.
Бошда тутиб сени Милан
 чалар экан торингни,

Палермони қучиб уммон
айтар экан зорингни.
Сонетларинг кабутардай,
Румони безаб зардай,
Ишқинг элга айлаб достон
излар экан ёрингни.
Келмас экан фасли баҳор
мулки Румога сенсиз,
Эмас экан сабо наҳор
Тибру Арнога сенсиз.
Сенсиз Пегас учмас экан,
оламини қучмас экан,
Янграмаскан қўшиқ бисёр
ёруғ дунёга сенсиз.
Христофор Колумб надир
сен бор жойда, Петрарка.
Ким борлиқни кашф этадир,
доғ бор ойда, Петрарка.
Сени қутлаб мулки ашъор,
сонетга этди сардор,
Вале севги қилди жабр,
ёринг қайда, Петрарка?
Самарқандда қўлинг ўлиб,
богингга қўйдим қадам
Ва офтобни бедор кутиб
сен каби сурдим қалам.
Сонет ишқи бўлиб сирдош
қалбимга солди оташ,
Бир умрга мамнун этиб,
руҳингга ичдим қасам.

1975

РОБЕРТИНО КУИЛАГАНДА

Жамайка!
Жамайка!
Жамайка, деб куйлар безавол
Бу маъсум бола.
Карибдаги кичик бир орол
Цилгандай нола...
Жамайка!
Жамайка, деб куйлар безавол
Бу маъсум бола!
Бу маъсум боладан,
Мунгли ноладан
Нил сокин,
Сир сокин,
Ганг сокин,
Сокиндир Амазонка ҳам.
Гўёки бир муддат
Босиб сукунат
Болқон лол,
Атлас лол,
Помир лол,
Лолдир Ҷимолай.
Сукунат қопқасида,
Дунё минтақасида:
Осиё жим,
Африка жим,
Европа жим,

Жимдир Америка ҳам.
Бир ғариб кулбада,
Хору зор кулбада,
Туғилган гўдак.
Сорренто яқинида,
Чақмоқ чақинида
Туғилган гўдак
Ғамнок қўшиғидан
Таралган Италия!
Қўшиқлар ошиғидан
Яралган Италия!
НАТО гирдобида
Ўз умридан ўкинган,
Соборлар меҳробида
Минг букилиб чўқинган,
Данте бешигини
Тебратган Италия!
Карузо қўшиғини
Янграган Италия!

Бомбалар даҳшати
Тиндирмагунча,
Қиличлар сопини
Синдирмагунча
Жамайка,
Жамайка!— деб куйлар безавол
Бу маъсум бола.
Карибдаги кичик бир орол
Қилгандай нола,
Жамайка!
Жамайка, деб куйлар безавол,
Бу маъсум бола!

ВЕНЕЦИЯ

Венеция — тождор шаҳар,
маликан уммондир.
Сочин ювар оби кавсар,
ҳусни моҳитобондир.
Кўзларида сеҳру жоду
ўт қаласа жонингга,
Ғамзалари дилни ўртар
оҳу каби жонондир.
Мен унга бир боқиб қиё,
кириб қолдим боғига,
Қалбга тушиб ўгли виё,
илиндим тузоғига.
Муҳаббатим оққуш бўлиб
сувай деди баҳрида,
Оташ бўлиб оҳим гўё
таралди қирғоғига.
Айлай десам унга ошкор
нола қилган ишқимни,
Кокилини қилиб симдор,
бошдан олди ҳушимни.
Ошиқ бўлсанг тиз чўк, деди,
менинг қошимда, ўғлон,
Юзлаб орол сенга хумор,
қўргин олтин қўшқимни.
Ошиқлигим айлаб баён
ўтдим тўрт юв кўприкдан,

Висолида ўртайдй жой,
 ёшлар оқиб киприқдан,
 Худди писта пўчоғидек
 ўйнатиб қайиғимни,
 Юзлаб канал этди гирён,
 қолма, дея кўриқдан.
 Синовига бериб бардош,
 кездим оролма-орол,
 Кўзларида кўрдиму ёш
 бошимдан учди хаёл.
 Субҳидамдан оқшом қадар
 сув мулкени сайр этиб,
 Мажнунтолдай эгдиму бош,
 сўрадим ундан савол:
 — Венеция, айла карам,
 қалбим қолди қийноқда,
 Куйдиради қалбинг не ғам,
 ўт ёнгандек ўчоқда?
 Занжир солиб оёғингга
 тортарми ёки денгиз,
 Е дардимга бўл, деб малҳам,
 осилдингми қирғоққа?
 — Ҳолим кўриб, қўрқма, меҳмон,
 мен денгиз парисиман,
 Бағрин айлаб оромижон,
 кулган бир наргисиман.
 Тўлқинлари эркаланиб,
 ўпиб ётар пойимни,
 Мен денгизга солиб туғён
 турган эл ворисиман.
 Мени денгиз бешигида
 тебратган онажоним,
 Шўх тўлқинлар эшигида
 улғайган аазиз жоним.
 Неча йилдир, мени уммон
 ётар мағрур қучоқлаб,

Унинг жўшқин қўшиғида
куйланар бор армоним.
Леонардо¹ қўлларига
тутқаздим шоҳ мўйқалам.
Ва Дантенинг йўлларига,
гул сочиб, этдим карам.
Тицианга ҳамроз бўлиб,
мармар тошга бердим жон,
Петрарканинг шўх торига
Жўр бўлсин, дедим олам.
Ошиқ бўлсанг менга агар
бир шарт қўяй олдинга,
Ишқ боғига бўлиб сарвар,
қулоқ солгин қалбинга.
Муҳаббатинг гар бўлса чин,
майли, кетма қошимдан,
Данте каби бир шоҳ асар
инъом айла халқинга!
Венеция, жаннат диёр,
сенга севгим бегумон.
Юрагимда ишқи ашъор,
бағрингда этди меҳмон.
Қучоғингда қолар эдим,
Яшар эдим умрбод,
Сенга эди жоним нисор,
бўлмаса Ўзбекистон!

1973

¹ Леонардо да Винчи.

ҚАЙИҚЧИ

Гранде каналин бекатида
Сарвқомат ёш жувон.
Бир олтин қайиқ бор бисотида,
Кўзлари мисли жайрон.

Елкага сочилган сунбул сочин
Уйнатади шўх шамол.
Оқ мармар кўксини ўпган хочин¹
Занжири олтин мисол.

Бир тутам белини турар қучиб,
Тўрт энликча зар камар.
Сайёҳлар боқишар кўнгли учиб,
Сайрига бўлиб хуштор.

Жувон эса, кимга келса навбат
Ўтқазар қайиғига.
Тилидан томса-да, қанду новвот,
Қулади мийиғида.

Ноз билан қайиғин гуриллатиб,
Сайрга қилар парвоз.

¹ Хоч — крест.

Сайёҳлар қалбини тўлқинлатиб,
Венециядан сўйлар роз.

Бекатда қанчалаб сайёҳ яна
Бу санамга интизор.
Қирғоқда — қалбида шўх пўртана,
Туришар турна қатор.

Қарчиғай келбатли қайиқчилар
Бозори бўлар касод.
Жувонга рашик билан зимдан боқар,
Кулди деб унга омад.

Ва лекин бу ҳолга қилмас парво
Гранде маликаси.
Оламга боққандек сертаманно
Венеция эркаси.

1975

АДРИАТИКА ДЕНГИЗИГА

Эй, денгиз!

Мунча ҳам солмагин сурон,
Даҳшат солиб, мени ўйлатма.
Юрагим, елкандек сени қучган он,
Писта пўчоғидек ўйнатма.

Умримнинг лангари бўлса қўлингда,
Тўлқинларга эш этгин майли.
Жонгинам фидойи бўлсин йўлингда,
Сенга тушган ишқим туфайли.

Қўрқмасдан чўққига қилганман парвоз,
Мен — ургутлик, тоғ боласиман.
Сен эса заминга соласан уввос,
Мен — чўққилар шалоласиман.

Қирғоқни емириб, домга тортсанг сен,
Мен — тоғ бағрин этгум боғу роғ.
Венецияга ташвиш юкин ортсанг сен,
Мен — Ургутга ёқурман чароғ.

Сендан ризқ изласа фарзанди башар,
Мен — ерни ҳам тўйдирган жонман.
Сен — инсонга раҳм қилмасанг агар,
Мен — шафқат тахтида султонман.

Сен пинҳон сақласанг борлиқ мулкингни,
Мен ёзурман элга дастурхон.
Сен — тилсим қулфидан олсанг илқингни,
Мен очурман тоғлар ичра кон.

Сен — тўфон отига бўлсанг чавандоз,
Мен — осойиш кўшқига посбон.
Сен — мулки Румони этсанг сарафроз,
Мен — Ургутга тенгсиз газалхон.

Сен — Рум, Албан, Болқон ичра жонталаш,
Мен — юртимнинг қалбига жонман.
Сен — аросат ичра бағри қонталаш,
Мен — бахтиёр Ўзбекистонман.

Эй, денгиз!

Қўй энди, асов қудратинг,
Борлиқ кул бўлмасин қаҳрингда.
Мени кўриб, мунча қистама отинг,
Сендан зўр денгиз бор қалбимда!

1975

«ҚУЁШ ЙҮЛИ»

«Қуёш йули» чузилгандир
Римдан то Милан қадар,
Қалб ороми бузилгандир
фараҳбахш шому саҳар.
Икки буюк шаҳар сари
узатиб икки қўлин,
Бедор кўзи сузилгандир
ичгандек оби кавсар.
Кипригига бир лаҳза ҳам
қўнмайди уйқу қуши,
Холи қолмас ҳатто бир дам
қора мрамардек тўши.
Томирида қон кўпириб,
туғён қилар танда жон,
Боши узра учар хуррам,
хаёлда кўрган туши.
Апеннинга назар солар,
этигида узаниб,
Туннелларга кириб олар
баъзан ўзин қизганиб.
Яна жаннат водийларни
оралаб дарё каби,
Сайёҳларга қараб қолар,
изларидан бўзланиб.
Машиналар карвонидан
умуртқаси букилмас,

Тақиддаги дарёиқидан
кўндак боши тўкилмас,
Апоенининг вази қадар
юк бўлса ҳам олжада,
Унга ҳамдард сарбондак
боши асло ҳам бўлмас.
Мушкулларни қилиб осон
миннатдордир умридан,
Боши узра кулган осмон —
қалбининг суруридан.
Буюк замин кўкси узра
турар уни ардоқлаб,
Минг чақирим тахтиравон —
эл кўзининг нуридан.
Қадоқ бўлиб инсон қўли
қурибди бир кўркам йўл,
Кимки унга тушса йўли
узатади дўстга қўл.
Бу йўлда ҳеч тўкилмасин
йўл қурган одам қони,
Соврилмасин кўкка кули,
«Қуёш йўли», омон бўл!

1975

НЕАПОЛЛИК ОНА ҲАСРАТИ

«Паноҳгоҳим Неаполь,
Қаддим бўлди мажнунтол.
Сен қилмасанг мурувват,
Ёш умрим топар завол».

Сершовқин кўчанинг муюлишида
Тентирайди ёш она.
Дарёнинг денгизга қуйилишида
Пешонаси тош она,
Қизини бағрига босиб ғамгузор,
Кўзларида ёш она.
Неаполга айлаб дардини ошкор
Изалайди бир бошпана.
Борай деса йўқдир таниш даргоҳи,
Ҳеч ким бўлмас парвона.
Бир дардқаш ахтариб дайдири нигоҳи,
Борми, дея ҳамхона.
Ҳеч кимса шўрликка парво қилмайди,
Ўтиб борар мардона.
Назари тушса ҳам кўзга илмайди,
Кўнглини этиб ғамхона.
Синьорлар эшигин пойин ўпса ҳам
Кел, демас бир остона.
Эртадан-кечгача бошин этиб ҳам,
Дайдир мисли девона.
Бирдан қулаб кетиб суянган тоғи,
Мотам этди сўзона.

Чўп каби қуритди айрилиқ доғи,
Бахт бўлмади дугона.

«Паноҳгоҳим Неаполь,
Қаддим бўлди мажнунтол.
Сен қилмасанг мурувват,
Ёш умрим топар завол».

Неаполь бағрини тирнар ҳасрати,
Уксинади ёш она.
Бошига тушганда ҳаёт кулфати,
Кезар, кўнгли ғаш она.
Бир томчи сут қолмай пок сийнасида,
Шодлик бўлди бегона.
Қоқилиб, ғам тоғин силсиласида
Дўст тополмас ягона.
Умр аравасин тортай деса гар,
Олмайди бир корхона.
Қизинг-ла сен ахир кимга, деб даркор,
Излашади баҳона.
Жонидан ортиқроқ кўрган қизини,
Асраб худди дурдона,
Заъфарон этганча гулдек юзини,
Паноҳ излайди она.
Отасидан ёдгор қолган тирноққа,
Даъво қилмай кошона,
Меҳрини сут билан бериб гўдакка,
Еримдан деб нишона,
Неаполнинг дардманд кўчаларида
Қалби қуёшдай ёна,
Бахт излаб, қоронғи кечаларида
Саргардондир ёш она!..

1974

Ш О И Р

Перужида очиб дўкон
Шоир сотар китобини.
Гўё элга этар эҳсон
Юрагининг офтобини.

Кўзларида мунгли қисмат,
Боқар менга серилтижо.
Сўаларида дурри ҳикмат,
Қалб амрини этар бажо.

Юзларида шўх табассум
Мени кўриб жилваланар,
Олинг, дея сайёҳ дўстим,
Гуноҳкордай боқар мустар.

Тили бурро таржимоним,
Уни жуда аўр шоир, дер.
Шоир ҳолин кўриб жоним,
Томиримда қондай сирқир.

Яна сайраб мисли булбул,
Шоирлигим этар ошкор.
Дўстим эса узатиб қўл,
Қўлларимни қисар бисёр.

Қизиб кетар бирдан суҳбат
Қадим Румо тупроғида.
Йўқолгандай бўлар сарҳад
Шеърятнинг гулбоғида.

Китобига ёзиб дастхат
Дўстим менга этар ҳадя.
Кўриб бизни дўсту улфат
Жилмаяди ёруғ дунё.

Китобини дастхат билан
Беролмайди элга ҳозир.
Кулгунича толеи шан,
Яшамоғи керак шоир.

1975

ТИВОЛИ ФАВВОРАЛАРИ

Тиволи боғининг фавворалари
Ғаройиб кўринар менинг кўзимга.
Юксакдан сакраган шаршаралари
Ҳаловат бахш этар ҳоргин руҳимга.

Ранго-ранг товланган фавворалари
Ўхшайди сафобахш сирли тилсимга.
Ҳавода ўйнаган шароралари
Ўт бўлиб киради менинг кўксимга.

Апеннин тоғининг шалолалари
Тиволи ишқида тинмас бир зумга.
Тибрнинг ўйноқи дилпоралари
Турнақўз булоқдай сингмади қумга.

Тиволи сурурбахш фавворалари
Бошида дарахтлар ўхшайди тимга.
Баргларни сўйлатар шўх зарралари,
Бир лаҳза қулоқ сол, дея мавжимга.

Мармарга чекилган шажаралари
Тиволи доврўгин таратди Румга.
Беш аср қайнаган замзамалари
Боғ ичра завқ-шукуҳ бермади кимга.

Туйғулар завқ берар сархуш кўнглимга.
Мен илҳом наҳрида оққанам сари
Тошкентнинг ҳузурбахш фавворалари
Мавж уриб тургандай кўзим ўнгида.

Боғ ичра чарх урар дил кабутари
Саломим элтгали она элимга.
Тошкентнинг камалак фавворалари,
Мен сизни алишмам етти иқлимга!

1974

КУЛОЛ

Сурмадек тупроққа жон қилмиш ато
Ассизида бир кулол.
Лойини хамирдек пишитгунча то
Ором билмаскан хиёл.

Ешлик кабутарин олис-олисга
Учириб кетмиш шамол.
Энди у чўққида чалинмиш кўзга,
Чўлпон юлдузи мисол.

Йилларни чарх каби йигириб ҳаёт,
Қошида сурмиш хаёл.
Умридан ҳақини чегириб ҳаёт,
Чинор қаддин этмиш дол.

Лайлак қор ёгса ҳам бошига фалак,
Кўзи чашмадек зилол.
Ҳунари этса ҳам уни жон ҳалак,
Кўнглига келмас малол.

Тоғ тўшида қуриб олган маскани
Гўё кўкдаги қилол.
Юлдуздай термилиб унга Тоскана,
Қош устига бўлмиш хол.

Антиқа кўзасин жаҳонга Румо
Кўз-кўз этар бемалол.
Косасин чертганда янграган садо
Кўнгилни айлар хушқол.

Анвои лаганин кўрса камалак,
Эйдай эгилмиш дарқол.
Гулгун пиёласин ўпганда малак,
Лоларухсор бўлмиш лол.

Хунарин асрабон мисли қорачиғ,
Фарзандларга демиш: ол!
Пуштипаноҳимиз мероси янглиғ
Нонингни этгай ҳалол!

Фарзандлар ёнида туришиб қатор,
Чолга бахш этмиш камол.
Ва ота касбидан қилишмасдан ор,
Эл аро топмиш иқбол.

Чол эса лой қориб ва элаб тупроқ,
Боқар худди мажнунтол.
Умр дарахтининг томири бироқ
Зирқирар турса шамол.

Эй кулол, қўли гул инсони аъзам,
Ҳаёт қадар боқий қол.
Тупроқнинг қадрига етса гар одам,
Хор қилмагай истиқбол!

1975

МИЛАН

Ломбардия осмонига
Милан боқар гердайиб,
Эрк гулзори эрур пайхон
оёқларин остида.
Дош бериб ғам тўфонига
турибди ул серрайиб,
Зулм қамчиси мисли илон
тўлғанади дастида.
Қучоғида икки дунё
жон талашар беомон:
Йигит билан бир ўжар чол
беллашгандай курашда.
Йиқилишни кўрмай раво
чол ҳам танда борки жон,
Йигит қаддин этай деб дол,
ўзи эса нурашда.
Кураги ҳеч ер кўрмаган
йигит чолга урар даст,
Қовурғаси зирқирайди
чолнинг ногоҳ ҳужумдан.
Бино бўлиб ҳеч кулмаган
осмон гўё бўлар паст,
Кўздан ёши тирқирайди,
нажот кутгандек Румдан.
Милан эса сукут ичра
бошига хоч қўндириб,

Афтодаҳол кузатади
 бу кураш жараёнин.
 Савлат тўкиб булут ичра,
 само кўзин тиндириб,
 Сомон каби тўзгитади
 асрий орзу-армонин.
 Кўзларига кори зулмат
 ин қуриб ўргимчақдай,
 Ғам арқоғин эшиб аста
 тўрга солар жонини.
 Анор каби эзиб кулфат,
 ўйнатиб аргимчоқдай,
 Борлиғини этар хаста,
 тингламас гирёнини.
 По¹ сувига оёқ солиб,
 ўй сураб Сан-Сатирос!²
 Қисмат тасбеҳин ўгириб,
 бу курашга очар фол.
 Оғир хаёлга толиб,
 қилар унсиз илтижо,
 Йигит жонини суғуриб,
 умрини қилар завол.
 Ла-Скала саҳнасига
 кўчар бу жанг ҳолати,
 Ботир йигит зарбларидан
 титраб кетар қандиллар.
 Қиролларнинг даҳмасига
 дарз солар чол даҳшати,
 Адолатнинг ҳарбларидан
 узилай дер занжирлар.
 Йўқ, саҳнамас! Милан ичра
 бу кураш этар давом,
 Адолат ва разолатнинг
 авжи жанги бошланган.

¹ Дарё.

² Ибодатхона.

Зулумотни гулхан ичра
 ёқмоқ учун бу айём,
Янги дунё саодатнинг
 бағрини оташлаган.
Норгул йигит чол курагин
 бир кун теккизар ерга,
Кураш ахир майдон ичра
 бўлмагай ҳеч мағлубсиз.
Эрк нашъаси эл юрагин
 чулғаса завқ-сурурга,
Дунё дейди: Милан ичра
 энди мангу ғолибсиз!

1975

ЛА-СКАЛА ҚУШИҚЧИСИ

Ла-Скала¹ пинжида,
Хурмо тагида
Анвои шар сотар мункайган бир чол.
Оқ нейлон халтасин олиб эгнидан
Харидор қошига ошиқар дарқол.

Болалар қуршайди мисли болари,
Арзонроқ сотинг, деб қилар илтижо.
Бозори авжига чиққани сари,
Чолнинг омадига йўқдир интижо.

Лабини ушшайтиб шўх синьоралар,
Ёнидан таманно бирла ўтишар.
Сотувчи кўксида дил пораланар,
Ёрилиб кетгандай худди қизил шар.

Синьорлар боқади унга бепарво,
Бурқситиб сигара чекар қошида.
Юлдузни ургандай гўё бенарвон,
Чолнинг қисматидан қилар нашида.

Ла-Скала узра сеп ёяр оқшом,
Неон ёғдусида хаёл сураар чол.

¹ Машҳур Милан опера театри.

Харидор қошига қўймайди қадам,
Ҳеч кимса сўрмайди сотувчидан ҳол.

У эса, ёшлигин кемасида банд,
Сурур дарёсида отади қулоч.
Бир вақтлар куйларди Карузо монанд,
Бошидан тушмасди шуҳрат берган тож.

Ла-Скала ичра кетиб доврўғи,
Қарсақлар мавжида сузар эди у.
Қўлидан тушмасди шон-шуҳрат туғи,
На Милан, Румони безар эди у.

Синьоралар унга боқиб ишвакор,
Уртаниб, дасталаб гул узатарди.
Кошки, бўлсам дея сизга мунис ёр,
Ҳатто уйигача зор кузатарди.

Усиэ ўтмас эди синьорлар базми,
Дилкаш овозидан яйрар эди жон.
Лаврлар тақарди деб ҳурмат рамзи,
Давралар тўрини бериб бегумон.

Ўтиб фасли шуҳрат, қайтмади баҳор,
Хазонрез куз кирди умрин боғига.
Бошига ёғди-ю, қирчиллама қор,
Тутқун бўлиб қолди зорлик тоғига.

Қўшиқ ҳам қилмади умрига вафо,
Палахмон тошидай иргитди замон.
Ва лекин дафнадан ясаб бир асо,
Ла-Скала қошида шар сотар ҳамон.

1975

ДАНТЕ КАБУТАРИ

Беатриче ҳажрида
 ранглари бўлиб сомон,
Шўрлик Данте бошига
 тушди жунун савдоси.
Саҳарлар қон тупуриб,
 мажруҳ руҳга бериб жон,
Қалб қушини учирди
 борми, дея давоси.
Беатриче кўшкига
 қўнгани ошён излаб,
Оқ кабутар чарх урди,
 бўйнида ишқ тумори.
Қанотин қайчи қилиб,
 учди кеча-кундузлаб
Ва лекин парво қилиб
 қўймади ҳеч хуштори.
Муҳаббат дарчасидан
 қиялаб чинни каптар,
Сарви қаднинг оқ мармар
 тўшига қўнди охир.
Ишқ туморин узатиб,
 кўзлари боқиб мустар,
Беатриче пойини
 ўпди гўё мусофир.
Кабутар нолишидан,
 ўртаниб хонишидан

Вафо ниҳолини ул
ўтқазмади боғига.
Ва Данте дардин сўзлаб,
ўт бўлиб ёнишидан,
Парвонадай урмади
ўзин ишқ чирогига.
Оқ қоғоз юзин қаро
қилмади ул нома деб,
Тутундай кўкни тутди
кабутар оқ-фигони.
Муҳаббат маликаси
лек ўзига берди зеб,
Оғзидан оташ бўлиб
чиқди шоир армони.
Ишқномага кабутар
олиб бормаса жавоб,
Шоир умр чинорин
яшин этарди яксон.
Шунинг-чун Беатриче
пойини қилиб тавоф,
Ишқ қасрининг қошида
кабутар урар жавлон.
Данте ҳам ишқ элчисин
кутиб кўзлари толди,
Юлдузларга ёлвориб,
ойга айтди оқини.
Тундай сиё хаёллар
гирдобида йўқолди,
Гадо айлади қисмат
бу муҳаббат шоҳини.
Мулки Румо кўкидан
парвоз қилган кабутар
Муҳаббатдан роз айтиб,
учиб юрибди ҳамон.
У минг-минглаб юракдан
жой топса ҳам мўътабар,

Беатриче қалбидан
қувғинди, борки жаҳон.
Кабутарнинг изидан
қамчи босиб Пегасга,
Данте ҳам мажнунсифат
ташлаб кетди Румони.
Беатриче қўлида
тушдими, деб қафасга,
Узи ҳам билмай қолди
забт этганин дунёни!

1975

СОРРЕНТОЛИК САНАМ ҚУШИҒИ

«Соррентога кел қайтиб,
Кетма мени мунғайтиб.
Чорлаб висол боғига,
Ишқ қўшиғин кел айтиб».

Сорренто осмонин чулғаб овози,
Нола қилар бир санам.
Торлари узилган муҳаббат сози,
Ўксиниб йиғлар оқшом.

Салерно¹ қалбини ханжар сингари
Тилкалар қиз ноласи.
Тиррен тўлқинлари чопар сарсари,
Борми, дея давоси.

Беозор термилиб Неополитан²
Сабоси силар сочин.
Сорренто бағрини эзгандай ситам,
Бўйнига тақар хочин.
«Соррентога кел қайтиб,
Кетма мени мунғайтиб.
Чорлаб висол боғига,
Ишқ қўшиғин кел айтиб».

¹ Италиянинг Салерно водийси.

² Тиррен денгизининг Неополитан қўлтиғи.

Чокидан сўкилиб маъшуқа кўнгли,
Дардин сочар шамолга.
Интизор кўзлари жавдираб мунгли,
Суянар мажнунтолга.

Бошида саргашта ойга ёлворар,
Юлдузларга айтар роз.
Ерига ғойибдан кўнглини ёрар,
Ишқдан солар пояндоз.

Сарин боғлар ичра мудраб ётган тун,
Қўшиғидан тўлғанар.
Мулки борлиқ бағрин қўшиқ этиб хун,
Апеннин ҳам уйғонар.

Сўлим қирғоғидан тошади Тибр
Маъшуқа ноласидан.
Ва дейди: Эй фалак, қизга бер сабр,
Асра ишқ балосидан!

Севги чангалидан чиқолмай санам,
Титратади борлиқни.
Қўшиғин тинглайди боши ҳам олам,
Раво кўриб зорликни.

«Соррентога кел қайтиб,
Кетма мени мунгайтиб.
Чорлаб висол боғига,
Ишқ қўшиғин кел айтиб».

1975

Қайиқ лангарини денгизга ташлаб,
Балиққа тўлдириб тўрини,
Алмисоқ фаранги муштукни тишлаб,
Тутатиб тамаки қўрини,
Ичига ютганча аччиқ тутунни,
Оёғин узатиб қумлоққа,
Денгизнинг ортига узатиб кунни,
Мушфиқ чол ўлтирар қиргоқда.
Чағалайдай чийлаб хаёл қушлари
Тўлқинлар мавжига урар тўш.
Беғам болаликда кўрган тушлари
Қариган чоғида келмас хуш.
Ешлик орзулари хаёлга ўхшаб,
Беозор кўнгилни алдади.
Ҳаёт-ку, умрини тўфонга ташлаб,
Кўксига ханжарни қадади.
Илм даргоҳининг дарвозасини
Очишга етмади қўллари,
Маърифат чироғин парвонасини
Қанотин куйдирди шуъласи.
На қилсин, бўш эди унинг ҳамёни
Ва рўзгор сиртмоғи бўйнида.
Қайнаб турса ҳамки томирда қони,
Турмуш бошин эгиб қўйди-да.
Тирикчилик уни отди денгизга,
Баҳордай яшнаган чоғида.

На юлдуз ва на ой кўринди кўзга,
Бешафқат бу ҳаёт боғида.
Қун бўйи денгизда кезди умрбод,
Тебратай деганча рўзгорни.
Балиқлар мушкулни қилса ҳам кушод,
Қизитиб юрмади бозорни.
Қанча қаттиқчилик кўрса ҳамки ул,
Кўнглига олмади ҳеч малол.
Ёшлик ҳаваслари бўлса ҳамки кул,
Умрини яшади пок, ҳалол.
Тамаки тутунин ичига тортиб
Денгизга хаёлчан боқар чол.
Турмуш ташвишини елкага ортиб,
Тўлқинлар мавжида оқар чол.

1975

РИМ ВОЗОРИДА

Шаҳарга келди деҳқон
Орқалаб ҳосилини.
Бозорда бўлгач меҳмон
Тишлаб қолди қўлини.
Чайқовчилар аридек
Уни ўраб олишди.
Нима керак оғир юк,
Деб минг кўйга солишди.
Деҳқон бўлиб ҳангу манг,
Ушлади ёқасини.
Кўриб, ҳоли бўлди танг,
Чайқовчи чақасини.
Улар эса жўр бўлиб,
Наҳ уришди молини.
Ва деҳқонга қўл бериб,
«Силашди» соқолини.
Олмага қурт тушибди,
Деб «чўқиб» кўрди бири.
Афсус, кечроқ пишибди,
Деб кулиб турди бири.
Бири деди: паст экан
Тиволининг навидан.
Бири деди: рostaкам
Қолибди қаровидан.
Бири дер: яхши олма
Билинади рангидан.

Мол оясанг танлаб ол-да,
Ассизининг мардидан.
Деҳқоннинг қути учиб,
Боши айланиб қолди.
Турса ҳам молин бичиб,
Ипсиз боғланиб қолди.
Тўрга тушган балиқдек
Типирчилар танда жон.
Минг мақомда ташлаб чек,
Чайқовчилар гиргиттон.
Қутулсам бу балодан
Қилай дея садақа,
Деҳқон кечиб олмадан
Деёлди: Бор, барака!
Сотиб арзон-гаровга,
Тезгина қочиб қолди.
Чайқовчилар бу овга
Този каби ташланди.
Бошланиб жанг, можаро,
Бирин бўлди бурни қон.
Бирининг юзи яра,
Бири эса чалажон!
Оёғи етмагани,
Қўлларига ёпишди.
Биқини тегмагани,
Тўши билан топишди.
Чайқовчилар ҳолидан
Бўлиб гўё бағри қон,
Қутулдию молидан
Римни тарк этди деҳқон.

1975

КАПРИ АРМОНИ

Мени кечир, муқаддас орол,
Қилолмадим сени зиёрат.
Рухсат берса синьорлар хиёл
Бўлмас эди ахир қиёмат.

Кўзларимга кўриниб ўтдай,
Хаёлимни этган эдинг банд,
Мен талпиниб сенга бургутдай,
Қилмоқчийдим жонимни пайванд.

Минг афсуским, кўнглим эзилиб,
Теплоходдан термилдим нигун.
Орзуларим ипи узилиб,
Қолди, нетай, кўнглимда тугун.

Ихтиёрим бўлса ўзимда,
Упар эдим сенинг қирғоғинг.
Ёш тирқираб балки кўзимда,
Олар эдим азиз тупроғинг.

Ленин билан Горькийнинг қутлуғ
Уйин кўрмоқ бўлса муяссар,
Сенга Капри, қилиб минг қуллуқ,
Этар эдим сайрим мухтасар.

Улар эккан икки туп хурмо
Хиёбонин этолмай сайр,
Учгандайин бошингдан җумо,
Неаполга кегяпман, хайр!

Хайр сенга, жаннатий орол,
Буюкларнинг шифо макони!
Менга кулиб боқмайин висол,
Қалбда қолди Капри армони!

Капри қирғоқлари.

1976

Эй санам, раҳм қил жонимга,
Вечора кўнглимни қийнама.
Бир лаҳза келсанг бас ёнимга,
Ишқинг-ла майлига сийлама.

Қаро тун қўйнида қирғоқда
Кўзингга термилай беозор.
Изларинг қолсин бу қирғоқда,
Эй, мени ўқситган дилафкор.

Сочларинг силайин бир лаҳза,
Бир лаҳза маст бўлай мушкидан.
Қалбимга солгунча сен ларза,
Кел, жоним, маскан топ кўшкидан.

Қолганман сўзларинг соғиниб,
Ишқинг-ла йўқотдим ўзимни.
Сен берган суратга сиғиниб,
Қалбимга ёр этдим тўзимни.

Бир пулдор синьорнинг тузоғи
Домида бўлмагил овора.
Қолмасин кўнглимнинг ғам-доғи,
Йўқлаб кел, мени ҳам бир бора.

Севгимиз эди бир кабутар,
Ул учиб кетса гар нетайин,
Издан боқаман мен мустар,
Бош олиб қайларга кетайин.

Қафасга ўхшайди Неаполь,
Балки мен жаҳонга сизмасман.
Бошимга солса ҳам ишқ завол,
Кел, жоним, мен сенга тегмасман.

Эй санам, ҳол сўраб кела қол,
Кўнглимнинг қонидан ол шафақ.
Мен билан қирғоқда ором ол,
Денгизга бўлмасин десанг ғарқ.

Неаполь,
1976

ВЕМОРЛИКДА

Тобим қочиб, бўлиб беҳол,
Ётиб қолдим Румода.
Сени эслаб толди хаёл,
Сендан олис дунёда.

Сен бошимда йўқсан, нетай,
Ким тушунгай зоримни.
Сендан бошқа кимга айтай,
Бу дунёда боримни.

Ёлғиз сенга сиғиндиму
Ўйинг билан яшадим,
Сўзларингни соғиндиму
Боқилингни ташнайдим.

Ҳароратим ошиб танда,
Иситма қилди ҳужум.
Менга мангу ёт масканда,
Ёт эди бир табассум.

Топинганим дори-дармон
Ва сен эдинг ягона.
Сен бўлмасанг ёруғ жаҳон
Менга эди бегона.

Сен бўлмасанг ўз дардимни
Енголмасдим ўзим ҳам.

Кўрсанг эди гар рангимни
Чекар эдинг оҳ, ситам.

Сени эслаб беморликда
Овунтирдим ўзимни.
Тонгни кутиб бедорликда,
Мўлтиратдим кўзимни.

Сени эслаб, сени қўмсаб,
Руҳимга ҳам кирди жон.
Сени қўмсаб, сени эслаб,
Югурди танга дармон.

Сенга энди фидо бу жон,
Олқиш сенга чин дилдан!
Сенинг ёдинг мени омон
Олиб чиқди ёт элдан!

Сицилия,
1976

ҲИССИЁТНИНГ БЕМОР ҚУШЛАРИ

Беш кундирким, руҳимда кезар
Ҳиссиётнинг бемор қушлари.
Қалбимга ҳам ўзин ёт сезар,
Ётдир менга кўрган тушлари.
Қанотлари жароҳатланган,
Яра бўлиб қолган тўшлари,
Кўзларини қоплаган туман,
Ҳеч нарсага йўқдир хушлари!
Мен уларни даволай десам,
Ҳақимликдан йўқдир ҳунарим.
Тўлқин ичра қолгандай кемам
Сўзларимга кирмас лангарим.
Кўкрагимни қилиб қатағон,
Туғилганча жажжи муштлари,
Даво излаб, ютишади қон
Ҳиссиётнинг бемор қушлари.
Мана, бугун денгиз ҳавоси
Руҳимга ҳам бағишлади жон
Ва топилди, қушлар давоси,
Бормисан, эй шифобахш уммон!
Соғайгандай ростлади қанот,
Ва тўлқинга тегиб тўшлари,
Ана, учди уфққа, Барот,
Ҳиссиётнинг олов қушлари!

Сиракуза,
1976

СТАНСЛАР

Беринининг «Умринг уч фасли»
ҳайкали қошида...

I

Румонинг дунё лол ҳайкалтароши
Мени ҳам сеҳрлаб қўйди Рим ичра.
Қалбимга нур сочди бу тилсим ичра
Боргезе қасрининг порлоқ қуёши!

Жон топди дер гўё қалб кўксим ичра,
Бернини қўлида Апеннин тоши,
Уч фасл умрнинг дея йўлдоши,
Бир ҳайкал яратмиш қадим Рим ичра.

2

Мармар шоҳсупада болакай маъсум,
Жилмайиб турибди кундек беғубор,
Юзида навбаҳор таровати бор,
Балқийди кўзида ёрқин табассум.

Дард нима, ғам нима билмай, бахтиёр,
Беғуноҳ умрини айлаб тараннум,
Шодлигин оламга қилгандек маълум,
Ҳаётга боқади қувноқ, беозор.

3

Йигитлик фаслига ул қўйди қадам,
Куч тўлди навқирон билакларига,

Қалби торлик қилди тилакларига,
Яна ҳам гўзалроқ кўринди олам.

Субҳи сабо тегди кўкракларига,
Таниди ким яхши, ким ёмон одам,
Дунёда ҳам кўпу шодлик экан кам,
Ишқ тикани кирди юракларига.

4

Йигитлик кифтида турар кексалик,
Серғавго умрининг сўнги фасли бу,
Одам устун бўлмас дунёда мангу,
Зийрак кўзи билан кўрар кексалик!

Тандан дармон кетиб, мункайганча у
Ҳаётга боқади дилга кек солиб,
Кошки, умр оти бир оз кеч қолиб,
Яна болаликка келса рўбарў.

5

Бир ҳайкал рамзида топмишдир қарор
Инсон камолотин уч фасли аён,
Болакай кифтида йигит бегумон,
Йигит елкасида бир чол — беозор.

Умр бу — уч инсон минган бир тулпор,
Бу тулпор кифтида асли бир инсон,
Жиловин тутолмай, чекади фиғон,
Ул чопар энг сўнги манзилга бедор!

Рим,
1976

ҚИРҒОҚДА

Бир санам куйлайди қирғоқда мунгли,
Паришон сочларин тўзгитар шамол.
Ларзакор тўлқиндай безовта кўнгли,
Дардини тинглашга ожиз Неаполь.

Денгиз ҳам англамай қизнинг оҳини
Тўлганиб ётибди мисоли аждар.
Тун эса оламга ёйиб сочини
Кўнглини ваҳмага солади баттар.

Самовот саҳнида ёнган гулханлар
Милтиллаб таратмас зар шуъласини.
Ошиқлар изига муштоқ гулшанлар
Эшитмас гўё қиз ашуласини.

Мулки Рум тушунмас унинг кўнглини,
Дардига бу жаҳон торлик қилажак.
Тўлқинлар ололмас комига уни,
Ул ахир вафога тимсол бўлажак.

Қизни мажнун этган, эй олов йигит,
Мунчалик бўлмасанг ахир бағритош.
Борми сенинг ўзи юрагингда ўт,
Ё нажот қўлини чўзсинми қуёш!

Қайларда юрибсан, кела қол тезроқ,
Сендан бошқа қизнинг дардин англамас.
Келар, деб йўлингга мунтазир қирғоқ,
Биласан, ишқ ахир маскан танламас.

Унга керак эмас сендан бўлаги,
Толей кўкида сен бўлсанг басдир.
Сени деб ўт бўлиб куйлар юраги,
Қиз учун муҳаббат олий ҳавасдир.

Неаполь,
1976

СИЦИЛИЯ

Сицилия — жаннатий орол,
Палермонинг сўлим диёри,
Қўлларингни менга бера қол,
Юрагимнинг чиқсин хумори.
Қайиғимни олиб қўйнингга,
Лангарини тўлқинингга сол.
Меҳмон келди бугун уйингга,
Боғларингга сургали хаёл.
Пелоритан тоғлари оша
Мессинига¹ солайин қулоқ.
Денгизингни қилиб томоша,
Ле Маденьеда² бўлайин қўноқ.
Лимонингдан кесиб бир тилим,
Солиб қўйгин чойимга, майли.
Небродига³ тушибди йўлим.
Сенга бўлган ишқим туфайли.
Сермавж Тунис қўлтиғида ё
Ғаввос бўлиб терай дурингдан.
Дардларингга излаб мўмиё,
Рози қилай сени умрингдан.
Юрагингнинг оташими ё,
Ловиллаган Этна вулқони?

¹ Тиррен денгизининг кўрфази.

² Ғузад шаҳарча.

³ Куркам водий.

Пелоритан қуёшими ё,
Олов сочган тубсиз ўпқони?
Жаннат эрсанг, нечун деҳқонинг
Неъматингда эмас баҳраманд?
Нечун ўтда ўртанар жонинг,
Ёруғ кунга бўлиб орзуманд?
Дунёда бор ҳаёт неъмат
Қучоғингда эрур муҳайё.
Ёки сенда, денгиз жаннати,
Кўрмак бору емак йўқми ё?
Тупроғинг-ку, бўлиқ ва семиз,
Дарёларинг сувга-ку, сероб.
Эру хотин бўлиб қўшқўкиз,
Ишласа-да, рўзғори хароб.
Синьорларнинг дастидан нолон
Отилдингни вулқон бўлиб ё?
Юз лир турса сенда бурда нон,
Кимнинг бағри бўлмайди сиё?
Хуснинг жуда бўлса ҳам кўркам,
Юрагингда дардинг кўп экан.
Сармоянинг панжаси, эркам,
Кўзларингга кирган чўп экан.
Ҳамма нарса бор экан сенда,
Етмас экан бир нарса хиёл.
Қолган каби қайиқ тўфонда,
Зор экансан Эркка, эй орол.
Сицилия, эй рангпар диёр,
Денгиз ичра йиғлаган она.
Кўз ёшингни этма шашқатор,
Кулги бўлмас сенга бегона.
Қайтмоқдаман уйга беармон,
Қўлларингни очгил дуога,
Кўришармиз сен билан омон,
Эсон бўлсак ушбу дунёда!

ТУТАШ ДЕНГИЗЛАР

Қалбимда орзую дардлар бешумор,
Анор донасидек ётибди пинҳон.
Уқмоқни истасанг, эй дўсти дилдор,
Мен билан дунёни сайр эт шодон.

ЎҒЛИМГА

Ўрта ер денгизин саёҳатига
Мени кузатгани чиқибсан, ўғлим.
Роз айтиб умримнинг саодатига,
Бугун ота бўлиб қайта туғилдим.

Кўнглимда чайқалди шодлик дарёси,
Фурур чўққисига қадалди кўзим.
Эй, порлоқ умримнинг меҳригиёси,
Бахтим осмонида кулган юлдузим,

Ота учун бундан ортиқ бахт қайда,
Кузатгани келса изидан ўғли.
Унга ясатилган тожу тахт қайда,
Фарзандин юраги бўлмаса чўғли.

Жилмайиб турибсан қошимда камтар,
Саёҳат завқи-ла кўзларинг ёниб.
Мен эса ичимдан ўртаниб баттар,
Хайр, дейишга ҳам қолдим қийналиб.

Тўйиб-тўйиб ўпиб юзу кўзингдан,
Сочларингни силаб, босдим бағримга.
Бошим кўкка етиб ширин сўзингдан,
Бир лаҳза шўнғидим хаёл наҳрига.

Ой бориб, қайтгунча қошингга омон,
Қандай бахт, сен чироқ бўлсанг уйимга.
Сенинг ҳам қўлингда бугун бу жаҳон,
Бўйинг етиб қолмиш менинг бўйимга.

Сен ҳам отанг каби эрта ё индин
Таниб қолажаксан дунёни, ўғлим.
Дунё ҳам фахр этар сен билан бугун,
Менинг ҳам қисматим қўлингда балким.

Дунёни танисанг, танисанг одам,
Шу эрур, эй ўғлим, одам бўлганинг.
Шодлик ёр бўлсину сира билма ғам,
Менга буюк бахтдир ҳамдам бўлганинг.

«Яхши боринг!» — дея тилак тиладинг,
Тишларинг бутундир, айтганинг келгай!
Эзгу ният билан мени қўлладинг,
Отанг дуоси шу — толеинг кулгай!

Яхши қол, Фаррухжон, кўзим қораси,
Умримнинг таянчи, ўғлим, яхши қол.
Мунис меҳрибоним, жигарпораси,
Умримнинг қувончи, ўғлим, яхши қол!

1976

Учинчи ошёна,
Бешинчи хона
Менинг бир кечалик азия масканим,
Шаҳарга боқаман мен ошиқона
Ва лекин хаёлда яшар Тошканим.
Миллионлаб чироқлар ёғдуларида
Парпираб қаҳрамон шаҳар кўринар.
Денгиз тўлқинларин ёҳуларида,
Жанубни дол этган саҳар кўринар.
Потёмкин винасин қадамлаб залвар,
Матрослар гул қўяр Пушкин пойига.
Чинорлар тагида термилишар зор
Севикли маъшуқа гул чиройига.
Интизор кўзларда соғинч айёми,
Қалблари денгиздек қилар ғалаён.
Севги шаробига тўла дил жоми,
Унга лаб қўяркан қайси бир жонон.
Матрослар не ойлаб сузиб денгизда,
Она тупроғини соғиниб қолди!
Ва қиргоқ намоён бўлганда кўзга,
Висол суруридан тинчи йўқолди.
Уларни зориқиб кутишган қизлар
Ошиқди денгизнинг бандаргоҳига.
Ҳар ким палубадан ёрнини излар,
Ким ахир тушунмас қизлар оҳига!

Бахтиёр ёшларни кузатиб хумор
Едимга тушади таниш хиёбон.
Матрослардек мен ҳам чеккандим озор,
Васлингга етгунча, эй моҳито бон!

Одесса.
1976

ҚОРА ДЕНГИЗДА

Қора денгиз, бугун мани
Эркаладинг оғушингда.
Ҳарир каби тонг тумани
Ором олар оқ тўшингда.

Йўлга чиқдим сайёҳ бўлиб,
Тингла, эркам, дил розимни.
Дардларимдан огоҳ бўлиб,
Сенинг ўзинг чал созимни.

Шеърларимга боғла қанот,
Парвоз қилсин осмонингда.
Пегасда чарх уриб Барот,
Мангу қолсин достонингда.

Иўлим маним жуда узоқ,
Саёҳатим ғаройибдир.
Қачон келар дея муштоқ
Шарқ жамоли сарғайибдир.

Мени кутар мулки Араб,
Юнон эса интизордир.
Италия йўлга қараб,
Туркиядай менга зордир.

Ўрта денгиз ичра Мальта
Тўлганадир ҳаяжондан.
Сайёҳингга олқиш айта,
Шод қил мени бу жаҳондан.

«Минг бир кеча» янглиғ узун
Сенга айтар қўшиқларим.
Юрагингни ул этмас хун,
Мамнун этар ошиқларинг.

Сокинликда сендай денгиз
Кўрмагандим кезиб жаҳон.
Бўлиб қолдинг менга азия;
Эй, кўнгли пок, сирли уммон.

Ёки менга қилиб шафқат
Этмадингни бугун исён.
Тўлқинларинг сирли хилқат
Оғушида топдими жон.

Денгизларнинг хислатида
Менга аён даҳшатли ҳол.
Ва сайёҳлар қисматида
Хавфу хатар бордир азал.

Шу балодан асраб мани,
Тебратасан бешигингда.
Мен ҳам мамнун этгум сани,
Қолажаксан қўшиғимда.

Қора денгиз, оқ йўл тила,
Садқа бўлсин сенга бу жон.
Сафаримда ўзинг қўлла,
Қўлла мени, эй онажон!

1976

БОСФОР КЕЧАСИ

Сендан ўтдим тунда, Босфор,
Тўёлмадим жамолингга.
Қилмасам-да кўнглим ошкор,
Кўксим очдим шамолингга.

Оғушингга қўниб туман
Ҳарир тортмиш юзларингга.
Оқ кемадан бўлиб хурсанд
Мен тикилдим кўзларингга.

Нозаниндай нигоҳ ташлаб,
Илинтирдинг тузоғингга.
Мен бу бахтдан кўзим ёшлаб,
Тушолмадим қирғоғингга.

Ўтиб кетдим, хаёл ипи
Чуваланди йўлларингда.
Камалакнинг илҳом сепи
Ял-ял ёнди қўлларингда.

Осиёю Оврупога
Қўл узатган янги кўприк,
Ўхшаб худди роҳибага
Қоқиб қолди менга киприк.

Истамбулнинг чироқлари
Мултирашди изларимдан.
Енди Мармар қиргоқлари
Юракдаги ҳисларимдан.

Эртакдаги сирли тундай
Сен яшайсан хаёлимда.
Ошиқ бўлдим мен Мажнундай
Шу бор экан иқболимда.

Учрашгунча хайр, Босфор,
Кўришармиз чиқса қуёш.
Шунда қалбим қилгум ошкор,
Оёғимга урурсан бош!

Босфор кўрфази,
1976

МАМАР ДЕНГИЗИ МОНОЛОГИ

Мен мрамман денгизлар аро
Кўрк олганман само рангидан.
Ой сузганда юлдузлар аро
Туғилганман қуёш, ер билан.

Шундан буён ҳаёт тўлқини
Бериб турар танимга дармон.
Атагунча Мрамм деб мени
Миллион йиллар яшади инсон.

Икки қитъа тупроғин ўпиб,
Бино қилдим мрамм қасрлар.
Жангу жадал уруғин сепиб,
Нола қилди менга асрлар.

Эгей билан Қора денгизга
Дардим сўйлар Дарданель, Босфор.
Қанча яқин бўлмайин кўзга,
Юрагимда маним ҳам дард бор.

Асар қолмай мраммлигимдан
Бўлмакдадир юзларим қаро.
Бир вақтдаги гавҳарлигимдан,
Бугун маним кўкрагим яро.

Истаганда кўтариб тўфон
Кемаларни яксон этурман.
Гар мен билан олишса инсон
Наҳангларга эҳсон этурман.

Тоғу тошни тубдан қўпориб,
Зирқиратиб қўйгум заминни.
Керак бўлса, ер мағзин ёриб,
Олов билан сийлайман сени.

Лек қудратли бўлмай нақадар
Инсон олди шохимни эгиб.
Тошларимдан қурган бинолар
Туришибди савлатин тўкиб.

Шунинг учун, эй азиз сайёҳ,
Мен топиндим пойингга бугун.
Тинчлигимга ўзингсан гувоҳ
Мармар денгиз бўлганим учун.

1976

ДАРДАНЕЛДАГИ УИЛАР

Бир-бирига келди яқин
Икки қирғоқ, икки тоғ.
Боқишади, кўзда ёлқин
Икки чаман, икки бор.

Берай деса қўлни-қўлга,
Дарданель бор ўртада.
Қўшай деса гулни-гулга
Тўлқин-аждар ўртада.

Кўзим қувнар кўриб ерни,
Кутгандай ундан нажот.
Сабза урган икки қирни
Безаб турар икки от.

Икки чашма сувин ичиб,
Арғумоқлар кишнашар.
Икки деҳқон ёлин қучиб,
Жиловини ушлашар.

Икки тоғдан қулоч отиб,
Оқиб ётар икки сой.
Уммон эса пастда ётиб,
Сирларини бермас бой.

Бир тупроқни икки бўлиб,
Чайқалади Дарданель.

Кипригини кўприк қилиб,
Термилади икки эл.

Дарди бордир икки элнинг
Бу ҳаёт саҳнасида.
Бирдир ризқи икки дилнинг
Дарданель хазнасида.

Икки от ҳам пойга қуриб,
Бир майдонда чополмас.
Чавандози даврон суриб,
Ўз тенгини тополмас.

Учрашолмас икки тоғ ҳам,
Боғлар айри тушгандир.
Икки сойнинг кўзлари нам,
Бошдан ҳуши учгандир.

Лекин бизнинг оқ кемамиз
Кўприк бўлиб ўртада
Бир соатга бўлса ҳам биз
Ойдаи кулиб ўртада,

Икки қирғоқ, икки тоғни
Яқин этдик қош мисол.
Икки чаман, икки боғни
Кўкида чиқди ҳиллол.

1976

ЭГЕЙ ДЕНГИЗИГА

Тўлқинланма мунча, Эгей,
Ҳовурингдан туша қолгин.
Қамчилама отингни, ҳей,
Сен ҳам бир оз ором олгин.

Боғлиқ бўлса қозиққа гар
Ер теинар бедов от ҳам.
Қўй, солмагин оламга жар,
Сен ҳам ердан узмай қадам,

Қисматим гар бўлса сенда,
Мушкулимни қилма осон.
Қасдинг бўлса ёки менда,
Қўнсин, майли, бошга осмон.

Лек кемамни қилиб эрмак
Уйнатмагин тўлқинингда.
Сени айлаб элга эртак,
Мен ярарман бир кунингда.

Минг йилларким, қирғоқдаги
Қояларга етмас кучинг.
Бугун бўлса узоқдаги
Меҳмонингда борми ўчинг?

Нима бўлди, сенга ахир,
Тўлғанасан мисли аждар.
Ё табиат қилса қаҳр,
Бўласанми мулки тождор.

Бир озгина қайт шаҳдингдан,
Вайрон қилма ўйларимни.
Кел, азизим, туш тахтингдан,
Тингла, маним куйларимни.

Бу куйларим ҳаловатнинг
Боғидан бир гулдастадир,
Сайёҳ топган саодатнинг
Мулкига жон пайвастадир.

1976

УРТА ЕР ДЕНГИЗИДА

Сукунат қўйнида бугун бу денгиз,
Тўлқинлар бешикдай чайқалар аста.
Балки у ғавго ҳам қиларди менсиз,
Менсиз кўнгли балки бўларди хаста!

Мен билан чеҳраси кетди чарақлаб
Ва бўлди хонаи хуршиди обод.
Ложувард осмони боқди ярақлаб,
Сеҳрга тўладир бутун коинот.

Мени у елкага миндириб олиб,
Сурия сайридан сўйлайди ашъор.
Узоқдан кўринар қалбга ўт солиб,
Туркия тоғларин чўққисида қор.

Бағрида ёстаниб ётар булутлар,
Туманга чўмгандай кўринар жаҳон.
Қорли чўққилардан учган бургутлар
Чағалай зотига келтирар қирон.

Денгизда чайқалган олма мисоли
Кипр ороли ҳам мунғайиб қолди,
Кема байроғига мафтун хаёли
Долғалар бағрига кириб йўқолди.

Шамол ҳам денгизда кезар дарбадар,
Табиат яратган уни бемакон.
Тўлқинлар кўксига ургани ханжар,
Гувиллаб бошлади яна тўполон.

Кемамиз чайқалиб сузмакда ҳамон,
Денгизу осмондан яралган дунё.
Кўзингга кўринмас бирорта инсон,
Хаёлинг ўғирлар сароб ё рўё!

Денгиз ўхшар қайнаб ётган қозонга
Ва лекин тубида кўринмас олов.
Қудратли тўлқинлар чиқса майдонга,
Олишувга баъзан юрак бермас дов.

Қорайиб ётибди ҳудудсиз уммон,
Омонат уй каби кемамиз унда.
Олқиш бўлсин сенга, ўртоқ Капитан,
Тобланганинг учун буюк тўлқинда!

1976

ЛАТАКИЯ

Латакия, сени кўриб,
Кўзларимга ишонмадим.
Қирғоғингда хаёл суриб,
Завқ отидан тушолмадим.

Шаҳри жонон бўлиб менга
Тонг пайтида қучоқ очдинг.
Яширмасдан айтсам сенга
Бошларимдан дурлар сочдинг.

Мен бу иззат-икромингдан
Йўқотгандай сездим ўзни.
Қалбга солган илҳомингдан
Унутиб ҳам қўйдим сўзни.

Кўзга айлаб борлигимни
Чиройингга боқиб қолдим,
Дўстларинг-ла борлигимни
Айтай дея ёнди қалбим.

Мен биламан, бино бўлиб
Не савдони кўрди бошинг.
Жигар-бағринг қонга тўлиб,
Кўз ёш тўкди ҳатто тошинг.

Румо билан сени Юнон
Қўкрагингга санчди пичоқ.
Тариқ каби қилиб талқон,
Ўзи яксон бўлди бироқ.

Бугун улар қурган қаср
Қулаб ётар оёғингда.
Ўтса ҳамки минглаб аср
Нидоси бор қулоғингда.

Угаритинг бунга гувоҳ,
Гувоҳ эрур тош устунлар.
Йўқлигидан сенда гуноҳ
Рўшно бўлди қаро тунлар.

Бугун эса ёруғ юз-ла
Боқмоқдасан истиқболга.
Бахт чўққисин мағрур кўзла,
Барҳам бердинг истибдодга.

Латакия, нон-туз тутиб,
Қарздор ҳам этдинг мени.
Олам аро дoston этиб,
Унутмайман мангу сени!

Сурия,
1976

УГАРИТ

Эй, Угарит¹ толеингга
Яхшиям бор аҳли дониш.
Йўқса, шўрлик манглайингга
Ёзиларди мангу қарғиш.

Не-не олим қалб қўрини
Муз қалбингга бағишлади.
Йиллаб тўкиб кўз нуруни,
Охир сени олқишлади.

Сангин уйлар остонасин
Супуришиб киприк билан,
Ёзувларнинг намунасин
Топиб, элни этди хурсанд.

Ҳарфма-ҳарфу ҳижо-ҳижо
Уқиб берди жангиомани.
Тошда пинҳон илк алифбо
Ҳайрон этиб қўйди мани.

Мелодгача икки минг йил
Муқаддамроқ бўлмиш бино,

¹ Суриянинг Угарит шаҳарчасида илк алифбо намунаси топилган.

Финикийлар унда буткул
Кашфиётин этмиш иншо.

Ҳеч ким билмас бу алифбо
Қай бир даҳо муъжизаси.
Ким бўлса ҳам минг тасанно,
Омон бўлсин қалб музаси!

Эй, Угарит, бўлмаса гар
Толенинга ўша Инсон,
Остонагни қилиб тавоф,
Бош урмасди бугун жаҳон!

Латакия,
1976

Т У Н

Зулмат қучоғида ҳансирар денгиз,
Ёввойи тўлқинлар ётар тўлғаниб.
Даҳшатли қудрати беаёв, тенгсиз,
Дарбадар сукунат йиғлайди ёниб.

Ваҳима босади хаёлни оғир,
Юрак эса кетар орқага тортиб.
Бир чироқ кўринса ўт олар бағир,
Тўлқинлар исёнин елкага ортиб.

Юлдузлар илтижо қилгандек унга
Кўкдан термилади ғамгин ва беҳол.
Ой эса кўрк бериб турса-да тунга,
Денгизни ёритиш келади малол.

Қирғоқдан узоқда, денгиз қўйнида
Кемамиз зулматда порлаган нурдир.
Тун бизни денгизга ташлаб қўйди-да,
Энди топай деса кўзлари кўрдир.

Биз туннинг қўлидан етаклаб олиб,
Кун билан қилгали уни юзма-юз,
Тўлқинлар бағрига нурдан из солиб,
Тонготар қошига еламиз ҳануз.

Денгизда чўмилиб, тонгдай пок бўлиб,
Қуёш сочларини тараган чоқда,
Тун ғойиб бўлади бағри доғ бўлиб,
Уни тополмайсан ҳатто қирғоқда.

Шу хаёл мавжида оқади юрак
Денгиз кечасидан ларзага келиб.
Сайёҳ бўлмоқ учун мард юрак керак,
Шунда сенга қуёш боқади кулиб.

Зулмат қучоғида ҳансирар денгиз
Ёввойи тўлқинлар ётар тўлғаниб.
Даҳшатли қудрати беаёв, тенгсиз,
Дарбадар сукунат йиғлайди ёниб.

1976

БАНДАРГОҲДАГИ БОЛАКАЙ

Бандаргоҳда дайдир бир бола,
Усти боши юпун ва жулдур.
Муҳтожликка бўлиб мубтало,
Орзулари оташсиз кулдир.

Мўлтирайди кўзлари мунгли,
Чеҳралари сўлғин, заъфарон.
Лабларига бегона кулги,
Қолмагандай танида дармон.

Сайёҳларга қилиб илтижо
Мунғайгажча сўрайди бахшиш.
Қим жилмайиб бахшиш берса, о,
«Шукрона», деб боқар бояқиш.

Бу болакай аҳволин кўриб,
Бандаргоҳда ўйланиб қолдим.
Искандарияга юзма-юз туриб,
Илк учрашувдан хаёлга толдим.

Бу бола ҳам умрининг ахир
Турибди-ку, бандаргоҳида.
Қолган умри бўлмасин тахир
Бу ҳаётнинг қарорғаҳида.

Вилсам, шўрлик қолиб дарбадар,
Тополмабди бошига паноҳ.
Бахшиш билан кунин ўтказар,
Тунлаб оч ҳам қолар экан гоҳ.

Бу болага ўхшаганларни
Кўп учратдим шаҳарда, нетай!
Бир бошпана қўмсаганларни,
Очлар ҳолин кимга ҳам айтай!

Эй, бағритош, раҳмсиз ҳаёт,
Фарзандингга ўтказма ситам.
Шодлигингни унга этма ёт,
Бошларини қила кўрма ҳам.

Искандария,
1976

ҒАВВОС БИЛАН МУДОҚОТ

Сўйла, ғаввос, денгиз тагида
Кўздан пинҳон қанча дур, гавҳар?
Эшитганим Шарқ эртагида
Сен ўшами ғаввоси абгор?

Бу ҳунарни ўргандинг кимдан,
Тақдирингга ким босди муҳр?
Дарс олгансан қай муаллимдан,
Кўзларингга мунчалар сеҳр?

Ярим умринг ўтиб қолибди,
Не бахт топдинг денгиз остидан?
Умрингга ғам чангал солибди,
Қутулгайсан қачон дастидан?

Қанча дурни этиб бемакон
Чиганоқлар бағрини тилдинг?
Соҳибингга қилгани эҳсон
Қай гўшага икки букилдинг?

Не жононлар бўйинини безаб,
Не қўлларни этдинг ҳусндор?
Сени ким ҳам ғаввос дер, ажаб,
Донасига ўзинг бўлсанг зор?

Қолибсан-ку, ярим-яланғоч,
Дур излаган қўлларинг титрар.
Танинг қотиб мисоли оғоч
Илтижоли кўзинг мўлтирар.

Шу эдими умидинг санинг,
Қўйганигда ҳаётга қадам?
Ёруғ кунни борми кўрганинг
Бу дунёда сен бўлиб одам?

Сув остида ўтган умрингдан
Қилдингни ҳеч, айтгил, пушаймон?
Айрилсанг-да, бор ҳузурингдан,
Нима топдинг ҳаётдан, инсон?

Дурларингдан безанган жонон
Сенга бир бор боқдимиз қиё?
Ё қўнганча бурнига осмон
Толеингни этдимиз сиё?

Қилдимиз ё соҳибинг қарам,
Силадимиз айтгил бошингни?
Ё қул янглиғ этганча қарам,
Тер, дедимиз сенга тошингни?

Бошларингни кўтар бир нафас,
Ердан узгил мунгли кўзингни.
Дунё сенга бўлса-да қафас,
Эшитайин, ғаввос, сўзингни.

— Мен умримни совурдим кўкка,
Тутунидан йиғлайди осмон.
Гўримда ҳам турурман тикка,
Соҳибимга келмаса қирон.

Иигит эдим, бургутдай ёвқур,
Қўтарарди эҳромни елкам.
Порлагандай кулбамизда нур,
Менга кулиб боқди бир одам.

Уша кундан мен бўлдим ғаввос,
Умрим ўтди денгиз остида.
Ва яшадим одамларга хос,
Бу ҳаётнинг баланд-пастиди,

Чиганоқдан терган дуримни
Ҳисобига ақлим адашар,
Жавоҳирга кетган умримни
Англаганлар сароб аташар.

Энди толдай қолдим мункайиб,
Синган шохдай қўлим шалвирар.
Оёқларим бўлгандай майиб,
Тўлқинларни кўрса қалтирар.

Болалигим ширин орзуси
Учиб кетди ҳавога қушдай.
Чил-чил синиб кўнгиш кўзгуси,
Умрим ўтди гўёки тушдай.

— Эй бечора, ғаввоси абгор,
Тешса ҳамки оҳинг осмонни,
Яшадингму ҳаётда бир бор,
Безаб кетдинг қанча жононни!

МУҲАММАД АЛИ КУЧАСИДА

Бу кўчада бошим қотди,
растаси экан бозор.
Юришмасди олди-сотди,
харидорга экан зор.
Дўконлар ланг оғзин очиб,
турар эди анқайиб,
Остонага ўзин отди
бизни кўриб савдогар.
Тўти каби жавради у,
кўз-кўз қилиб молини,
Булбул бўлиб сайради у,
баён этиб ҳолини.
Харидорлар ҳамёини
токи қоқиб олгунча,
Лўли каби авради у,
кўзлаб ўз иқболини.
Сотаман деб арзон-гаров
минг мақомга кирди у,
Ола қолинг, дея дарров
шолғом бўлиб турди у.
Сайёҳлар йўқ дейишса ҳам
қўймади қол-жонига,
Қуруқ кетманг биздан бирров,
совға олинг, дерди у.
Бу дўконга кирган одам
қолар эди адашиб,

Сигарету совун, қалам
ётар эди қалашиб,
Соат, мато, туфли, камар
бозори бўлиб касод,
Сайёҳ менга қил, деб карам,
боқар эди талашиб.
Турса ҳамки моллар ерда,
нархи эди осмонда,
Фаллоҳ бунга кирар зўрға,
пул бўлса ҳам ҳамёнда.
Савдогар-чи, чирмовуқдай
сайёҳларга ёпишиб,
Оёғини тираб ерга,
олинг, дерди эҳсонга.
Моллар эди турли элдан —
Фарангу Рум, Япондан,
Келган эди узоқ йўлдан —
Эрону Чин, Олмондан.
Сайёҳларнинг боши қотиб,
қисиб қўяр елкасин,
Бирор совға олмай Нилдан
чиқар экан дўкондан —
Гўё таъна тошин отди
остонада савдогар,
Касод бўлиб ғамга ботди,
бу нима деб харидор.
Молин мақтаб орқасидан
чоңди ярим йўлгача,
Бор оромин дил йўқотди,
«ол-ол»дан бўлди безор.
Яна бири тутиб олди
қутулганда биридан,
Меникини ол, деб қолди,
қўймай турган еридан.
Оқибат бир сигаретни
ҳадя қилиб «бахшиш»га,

Бу савдодан ўйга толди,
кечди шаҳар сайридан.
Теплоходга келганида
жонлари топди ҳузур,
Кўнгли яйраб кулганида,
кўзларида балқди нур.
Савдогарлар тузоғидан
хайрият чиқди омон,
Бундай ҳолни билганида
сайр этмасди бир умр.

Искандария,
1976

Нилга боқиб сурдим хаёл,
 шуҳрат тожи бошимда,
 Сфинксдан сўрдим савол,
 эхром турди қошимда.
 Ва Хеопс¹ қудрат билан
 тилга кирди, во ажаб,
 Буюк қисмат айлади лол
 мени йигит ёшимда.
 Мени ҳаёт ибтидоси
 ўз қасрида қолдирди,
 Юнону Рум истилоси
 дилга ғавғо солдирди.
 Ғам дарёси бўлиб гўё
 Нил тўлғанди пойимда,
 Эркинликнинг интиҳоси
 хаёлимни толдирди.
 Зилол сувмас, оқди Нилдан
 қулларнинг оқ-фарёди,
 Оташ бўлиб чиқди дилдан
 кўкни титратган доди.
 Ғазабидан осмон тутаб,
 юлдузлар кийиб қаро,
 Яланг оёқ боқди чўлдан
 қул наслининг аждоди.
 Қўрғошиндай кўзларидан
 ҳасрат бўлиб оқди Нил,

¹ Хеопс ахроми.

Сомон каби юзларидан
шафқат бўлиб боқди Нил.
Супра каби заминига
сув ташиса кўзалаб,
Бахти қаро изларидан
рағбат гулин ёқди Нил.
Нил бош уриб қирғоғига:
— кеч, — деди, — гуноҳимдан,
Нурман ҳаёт чирғоғига,
ер рўшно нигоҳимдан.
Вале қуллар қисматидан
жигаримдан томиб қон,
Жон берсам-да, тупроғига,
қуёш куяр оҳимдан.
Мен кўрган жанг балосидан
кўзларим кўр бўлгандир,
Дашти Гиза ноласидан
паймонам лиқ тўлгандир.
Фиръавнлар салтанати
бўлгандай кунпаякун,
Истиқболнинг садосидан
бахтимга кун кулгандир.
Болаликдан таниш тарих
кўз ўнгимда жонланди,
Китобларга сиғмас таъриф
Нил бўйида қонланди.
Етти минг йил орқага мен
кешиб қолибман отлиқ,
Олқиш бўлсин, эй муаррих,
сен-ла мозий шонланди.
— Муаррихмас, Нил берди шон, —
садо келди заминдан,
Мен билан Нил бир парча нон
бердик элга қадимдан.
Мозий эса бошимизга
отди бало тошини,

Ғаним келди гоҳо Юнон,
гоҳ Фарангу, гоҳ Румдан.
Қиёматдай даҳшатлардан
омон чиққан — Сен, эй Нил!
Ғолиб келиб офатлардан,
гўрга тикқан — Сен, эй Нил!
Асвон ичра жон талашиб
шамол билан, қум билан
Боқиб янги равоатлардан,
хўп чиниққан — Сен, эй Нил!
Тупурибди тузлигинга
бир касофат! Чекма ғам,
Ҳатто эгри сўзалигига
ишонибди ўзи ҳам,
Дўст юзига қўйиб оёқ
ким ёлчибди ҳаётдан,
Сен содиқсан ўзлигинга,
буни билар ҳар одам.
Сен мангусан ҳаёт қадар,
эл бошига омон бўл!
Ва белига боғлаб камар,
оёғига дармон бўл!
Сен борган ер гул-гул яшнаб,
тўкин бўлсин дастурхон,
Бир умрга бериб самар,
сахийликда жаҳон бўл!
Нилга боқиб сурдим хаёл,
шуҳрат тожи бошимда,
Сфинксдан сўрдим савол,
аҳром турди қошимда.
Ва Хеопс қудрат билан
тилга кирди, во ажаб,
Буюк қисмат айлади лол,
мени йигит ёшимда!

Қоҳира,
1976

ЕҒДУ ВА САДО

Тун чўкди Гизанинг гуниг саҳросига,
Сукунат қўйнидан чопиб, шамоллар
От қўйди Мисрнинг Қоҳирасига,
Нилнинг ёқасида тебраниди толлар.

Юлдузлар мунғайди кўкда заъфарон,
Шамолга кўксини тутди эҳромлар.
Эҳромлар кифтидан ой боқди нолон,
Гизага келганда минглаб одамлар.

Беш қитъа бу ерда бўлди жамулжам,
Учрашди бир йўла турли қисматлар.
Вале бир-бирига қилмасдан карам,
Авж олди бир лаҳза баҳсу исботлар.

Сўнг эса бошланди «Еғду ва садо»¹,
Сфинкс кўксига михланди кўзлар.
Саҳнада жонланди олис бир дунё,
Гиза юрагидан портлади сўзлар.

Машъаллар парпираб ёнди дафъатан,
Эҳромни ёритди сирли ёғдулар.

¹ Миср эҳромлари қошида тунда намоён қилинадиган «Еғду ва садо» томошасига ишора.

Ҳилол ҳам жилмайди гўё бериб тан,
Ёғдудай сел бўлиб оқди қайғулар.

Кумуш кошонадай зулматлар аро
Сўзлади Сфинкс ҳамда эҳромлар.
Қуллар юрагидай бўлиб садпора,
Чил-чил синди гўё дур кўзли жомлар.

Ёғду ва садонинг маҳзуи оҳанги
Комида сирқиди қалблардан қонлар.
Гўёки оламни титратиб бонги
Мунгли нидо берди кул бўлган жонлар.

Қуллар фарёдидан тўлғанди замин,
Япроқдай узилди бандидан қалблар.
Шаробдек сипқориб ҳаётнинг захрин,
Тош бўлиб ёлворди эҳромдан алплар.

Инсон қиёфали, вале тани шер —
Сфинкс бу ҳолдан чекади оҳлар.
Муסיқа паридек титрайди зир-зир,
Ёғдуни домига тортади чоҳлар.

Фиръавилар эса мангулик қасрин
Қўйнида миқ этмай ётибди — хоклар.
Дунёга бонг уриб, шуҳратли наслин
Авлодлар қошида гўёки оқлар.

Эҳромлар бағридан топмай бир газ ер,
Руҳ бўлиб учибди кўкка меъморлар.
Муҳандис бечора пешонам деб шўр,
Нилни макон айлаб, чекибди зорлар.

Таҳқир кемасида бўлганича ғарқ,
Сочини юлибди шўрлик аёллар.

Тишини-тишига қўйганича Шарқ
Эҳромдай тош бўлиб сурди хаёллар.

Егду ва садонинг томошасидан
Ҳайрат ичра қолди бу тун одамлар.
Мангулик салтанат кошонасидан
Минг йилларни кўзалар беун эҳромлар!

1976

ФАЛЛОҲЛАР

(станслар)

1

Умид кўзин ерга тикиб,
Ердан излаб ризқу рўз,
Мажнунтолдай қаддин букиб,
Хоҳи кеча, хоҳ кундуз,
Дунёнинг бир пучмоғида
Жони келиб ҳалқумга,
Тирикчилик сиртмоғида
Умри ўхшаб заққумга,
Судраб турмуш аравасин,
Қирчанғидай чираниб,
Тополмайин калавасин,
Тойғоқ йўлда сирганиб,
Ўз умридан ўкингандай,
Оворадир фаллоҳлар.
Тутдай пишиб тўкилгандай,
Дилпорадир фаллоҳлар!

2

Белга тугиб қора нонин,
Чориқ билан қўш ҳайдаб,
Аямасдан ҳатто жонин,
Дилда армони қайнаб,
Қуриганда танда дармон,
Омочига суяниб,

Ҳўкизига босиб гаврон,
Ризқи учун куйманиб,
Ўзи емай, сепиб ерга
Топган-гутган уруғин,
Топингандай дала, қирга,
Қидириб иш йўригин,
Экин экиб кечга қадар,
Ҳориб қайтар фаллоҳлар.
Яна эса туриб саҳар,
Ерни ўпар фаллоҳлар!

3

Ниш отганда ердан уруғ,
Кўзларига ёш келиб
Ва заминга қилиб қуллуқ,
Оилага бош бўлиб,
Чархпалакдан ҳўкиз билан
Ерига сув чиқариб,
Тақдирига бергандай тан,
Ғам бўзасин сипқариб,
Ҳазирама саратонда
Экинга солиб ўроқ,
Янчилганда дон хирмонда,
Бағри гирён яқо чок!
Заминдорлар ҳийласидан
Боши эгик фаллоҳлар.
Деҳқончилик қисматида
Қадди букик фаллоҳлар!

4

Бор ҳосилнинг учдан бирин
Зўрға олиб ўзига,
Тирикчилик эзиб умрин,
Ғусса тўлиб кўзига,

Қозонида ҳафтада бир
Еғлик шўрва қайнамай,
Ҳинамасдан қўлда капгир,
Думба палов дамламай,
Суюқ ошни кўриб баҳам
Бола-чақаси билан,
Қаро тунда ёқишиб шам,
Бағрин эзиб дард-ситам,
Яна тонгни кутиб дардманд
Барвақт турар фаллоҳлар.
Нилга этиб жонин пайванд,
Ризқин сўрар фаллоҳлар!

1976

С Ф И Н К С

Миср эҳромларин остонасида
Сфинкс ётибди буюк, улуғвор.
Илоҳий қудратли тош танасида
Инсон билан шернинг гўё қони бор.

Эҳромларнинг мангу қўриқчисидай,
Узаниб ётибди Сфинкс содиқ.
Фиръавн Хеопс йўриқчисидай,
Кўзида олмосу кипригида ўқ.

Инсон шамоили, ақлу закоти,
Шернинг куч-қудрати унда мужассам.
Мозийнинг офтобдек ёрқин даҳоти
Сфинкс қошида ичгандир қасам.

Юзига тик боқсанг, ўхшар инсонга,
Енидан қарасанг, шер дейсан гўё.
Инсон билан шерни солиб хумдонга
Сфинксни гўё яратган дунё.

Тани пайванд бўлиб икки мавжудот
Сфинкс рамзида кўрсатган жамол.
Унга ном қўйганда балки Геродот,
Музаффар юнон деб қилгандир хаёл.

Йўқ, асло! Юнонмас, бу — сеҳри қудрат,
Кўрки ҳам ўшамас фарзанди Нилга.
Вале ҳайкалтарош этгану журъат
Сфинкс сиймосин кашф этган элга.

Шундан буён тинглаб инсонлар оҳин,
Дардини кўнглига қулфлар Сфинкс.
Кунчиқар томонга тикиб нигоҳин
Нил билан офтобни қутлар Сфинкс.

Ортида — эҳромлар анқайган беун,
Кимсасиз ҳувиллар Гиза саҳроси.
Қошида — дарёи Нилгадир мафтун
Мисрнинг серғавғо ал-Қоҳираси.

Мен эса Сфинкс қошида танҳо
Кўзларим узолмам сеҳри эҳромдан.
Буюк меъмор қулдай нола қилар, о,
Гўё май сипқориб дарз кетган жомдан.

Ҳайкалтарош бўлса ўзи яратган
Сфинкс руҳига этганда қасам,
Эҳромлар бошида кун бўлиб ётган
Мангулик тахтига қўйгандир қадам.

Қулларнинг кўзгудай шаффоф армони
Эҳромлар тошидан синганда чил-чил,
Фигони қуюндай босган саҳрони —
Тарк этиб, аждардек тўлғангандир Нил.

Миср эҳромларин остонасида
Сфинкс ётибди буюк, улуғвор.
Илоҳий қудратли тош танасида
Инсон билан шернинг гўё қони бор!

1976

ҚОҲИРА МИНОРАСИДА

Мени этди сайри Нил
 Қоҳира минораси,
Офтоб билан топди тил
 минора ситораси.
Мен осмони фалакдан
 ташладим ерга назар,
Жон риштасин этди қил
 меъморлар ихтироси.
Шаҳри азим ёстаниб
 ётар қирғоғи Нилда,
Баҳор каби ясаниб
 боқар гулбоғи Нилда.
Мен битта ўзбек эса
 Нил бошидан тўксам зар,
Ул ҳуснини қизғаниб,
 яйрар қароғи Нилда.
Қоҳирага мафтун Нил
 ўз кўркидан сархушдай,
Африкага фусун Нил
 кўринади бир тушдай.
Мен хаёл тулпориди
 мозийга қилсам сафар,
Уз дардидан мажнун Нил,
 қаноти куйган қушдай.
Фиръавнлар мақбараси
 посбондай Нил қошида,

Дунё дол шажараси
акс этар Нил тошида.
Менга саҳройи Гиза
васли бўлса муяссар,
Эҳромлар манзараси
балқар Нил қарашида.
Асвонга бош уриб Нил
ўпди фаллоҳ пойини,
Саҳрода тахт қуриб Нил
узатди кўк чойини.
Мен ватандош дўстгинам,
сенга ўқидим ашъор,
Ўз бахтини кўриб Нил,
гул қилгач, чиройини.
Кўкка бериб нилий ранг,
кўвгу бўлди кунга Нил,
Кунни чил-чил этгач санг,
йиғлаб боқди тунга Нил.
Мен кун билан Нил васлини
куватдим оқшом қадар,
Вале Гиза солгач, чанг
сингди гўё қумга Нил.
Мени этди сайри Нил
Қоҳира минораси,
Офтоб билан топди тил
минора ситораси.
Мен осмони фалакдан
ташладим ерга навар,
Жон риптасин этди қил
меъморлар ихтироси!

1976

ФАЛАСТИНЛАР

(станслар)

1

Яқин Шарқда бағри хун бўлиб,
Ҳасратидан ловиллаб осмон,
Муҳтожликда дийдаси тўлиб,
Ёт элларда кезиб саргардон,
Ўз юртидан қувгин ва гадо,
Она тупроқ висолига зор,
Ранги рўйи сўлгин, қаҳрабо,
Дашту чўлда чекиб ғам, озор,
Элдан-элга дайдиб бемакон,
Юзларига санчилиб қумлар,
Юрагидан чак-чак томиб қон,
Нажот нзлар фаластинлар.

2

Чорак аср чекар оҳ-фиғон,
Ватанидан жудо бўлган эл,
Сионистлар макридан гирён
Сабр косаси лим-лим тўлган эл.
Қасос ўти ўртаб бағрини
Муштларини туйганча маҳкам,
Ғанимига сочиб қаҳрини,
Фаластинга қўйғали қадам,
Нафрат билан қалқиб оёққа,
Ев кўзидан оқизиб хунлар,

Қасам ичиб, она тупроққа
Даво излар фаластинлар.

3

Шарқ қалбига солиб ғалаён,
Кўзларида ғазаб вулқони,
Нафратлари тошиб беомон,
Томирида кўпириб қони,
Бир зарб билан тепкини босиб,
Ёв бошига солиб маломат,
Қўлларини дор қилиб осиб,
Ўз тупроғин этгали озод,
Юрагида ўч ва интиқом
Алангаси гуриллаб тунлар,
Бунёд этиб метин истеҳком
Сафланадир фаластинлар.

4

Пўлат занжир сингари сафлар
Бирлашади ҳалқама-ҳалқа.
Сафга туриб оташнафаслар
Гурас-гурас ошиқар олға.
Одимлари шаҳдам, залворли,
Елкаларда музаффар қурол.
Қарашлари бургут виқорли,
Бир-бирига дейди: «Қурол ол!
Жангга киргил, адолат учун,
Зое кетмас қувгинди кунлар».
Башарий бахт-саодат учун
Отланадир фаластинлар!

5

Қозонажак адолат зафар,
Тутилса ҳам қораймас қуёш.

Ғаним бошда тутса ҳам ханжар
Эгилмайди сира мағрур бош.
Мағрур бошлар кўпдир бу элда,
Арафатдай ботир, довюрак.
Уфқларга туташган йўлда
Арафадан хабар берарак,
Кўк тоқига чирмашиб борар
Яқин Шарқда олов тўлқинлар.
Отажак деб тонги музаффар
Мағрур боқар фаластинлар!

6

Фаластинга нажоткор қўлин
Узатганча эркпарвар башар,
Осон қилмоқ учун мушкулин
Жафокаш эл дарди-ла яшар.
Сионистлар мисоли чаён
Сўнгги дамда чақмоқда ўзин.
Манфурлиги бўлган-чун аён
Чўқимоқда бир-бирин кўзин.
Қайраганча қасос қиличин
Евқур боқар кўкси метинлар.
Душманидан олгали ўчин
Қўзғаладир фаластинлар!

1976

ЎЗБЕКИСТОННИ СОҒИНИБ

Қайда қолдинг, Ўзбекистон,
 ўзлигингдан бер хабар,
Сўзинг уқса, балки уммон
 бехатар бўлгай сафар.
Кўк ҳам унга бергай садо
 сен агар қилсанг нидо,
Йўқса, соғинч қилиб туғён
 қалбдан ханжар ўтказар.
Сенинг бирлан боди сабо
 тоғ ошиб берса сафо,
Бошим маним ўпиб осмон,
 кун сочар йўлимга зар.
Мулки Араб айлаб наво,
 боқди менга Нил қиё,
Мальта бирлан зордир Юнон,
 дафнаи Рум тожи сар.
Гар сайри Турк бир мўддао
 орзуинг айлаб бажо,
Билсанг, Барот, Ўзбекистон,
 Сен билан бирга кезар!

Искандария — Триполи,
1976

ЧИРОҚЛАР

Каҳкашон тоқидан тушган юлдуздай,
Денгизда милтиллаб қолар чироқлар.
Қирғоқни излаган умидвор кўздай,
Қора тун қўйнида порлар чироқлар.

Кемалар тўшини уриб тўлқинга,
Чироқ-ла бир-бирин дардин сўроқлар.
Нажот уруғини сочгандек тунга,
Тўлқинлар уфқидан боқар қирғоқлар,

Фалокат рўй берса денгизда агар,
Бир-бирига кўмак берар чироқлар.
Турли мамлакатлар бунда учрашар,
Учрашар денгизчи дўсту ўртоқлар.

Барча денгизчининг қисмати бирдир,
Бирдир васли айём, бирдир фироқлар.
Бирдир шодлик дами, кулфати бирдир,
Бирдир кутиб ётган яқин-йироқлар.

Бирдир борадиган бандаргоҳи ҳам,
Бирдир сайр этажак нотаниш боғлар.
Бирдир денгиздаги қудратли олам,
Бирдир ўз юртида учрашув чоғлар.

Сайёҳ қисмати ҳам чироқлардадир,
Чироқлар, ёт бўлсин, сизга фироқлар.
Ёғдунгиз миллионлаб юраклардадир,
Сизларга интизор боқар нигоҳлар.

Денгиз чироқлари, сўнмаган ҳеч қачон,
Ёр бўлсин сизларга бахтиёр чоғлар.
Дунёни қуёшдай сайр этинг омон,
Сизларни қутласин доим қирғоқлар!

1976

Табиат уйғонди уйқудан,
Эсди шўх, денгизнинг шамоли.
Далалар тўлғанди туйғудан,
Еришди офтобнинг жамоли.

Чопишди булутлар бар уриб,
Тоғларга урилди бошлари.
Чақмоғин чақди-да, барқ уриб,
Даштларга тўкилди ёшлари.

Сабзалар танига жон олиб,
Қуёшга узатди найзасин.
Яйловлар бағрига завқ солиб,
Чўпонлар янградди най сасин.

Дарахтлар уйғонди тонг билан,
Япроқни туш кўрди куртаклар.
Тўрғайлар сайради шўху шан,
Соф ҳаво симирди кўкраклар.

Одамлар унутди мунгини,
Юзида барқ урди табассум.
Завқу шавқ чулғади кўнглини,
Бахтини этгандек тараннум.

Далаю дастгоҳга отланди,
Англади ўзининг кимлигин.
Инқилоб бонгидаш шодланди,
Бузгандек борлиқнинг жимлигин.

Шодлиги дарёдай жўш уриб,
Қуёшга айтганча шўх алёр,
Ливия қалбида ниш уриб,
Жилмаяр сурурли навбаҳор!

Триполи,
1976

СОБРАТ ХАРОБАСИ

Денгиз бўйи, боқар жулдур
Қадим Собрат¹ харобаси.
Утиб кетди гулгун умр,
Сўнди кўзда шарораси.

Фақат эслаш кайфи қолди,
Тўлқинларга боқиб маҳзун.
Сувга қараб кўзи толди,
Қирғоқларда кўриб афсун.

Румо билан баҳс, рақобат
Қилганлари тушга ўхшар.
Шарққа садо берган Собрат
Ёшлигини ёниб қўмсар.

Мулки Юнон оғзин боғлаб
Қўйган кунлар энди армон.
Мангуликка ўзин чоғлаб,
Юрган тунлар унга дармон.

Собратнинг тош иморати
Кўрди юнон томошасин.
Румонинг бир ишорати
Бузди умр кошонасин.

¹ Триполи шаҳридаги қадимий хароба

Боқийликка қўл узатиб,
Яшагани бўлди сароб.
Шарқ мулкига гул тузатиб,
Турган Собрат энди хароб.

Дунё боқий, вале унда
Бор нарсаки, омонатдир.
Умр эса зўр тўлқинда
Қалқиган бир иморатдир.

Укинмагин мунча, Собрат,
Кўзларингга чўкмасин ғам.
Қилмоқ учун бир зиёрат,
Бахтдир сенга қўймоқ қадам!

1976

НОТАНИШ ҚИРҒОҚЛАР

Нотаниш қирғоқлар менга олисдан
Ҳаётнинг бешиги бўлиб кўринди.
Қалбим тўлқинланиб қувончли ҳисдан
Минглаб деразалар кулиб кўринди.

Ул олтин бешикни тебратиб турган
Одамлар пойига топингим келди.
Мендек сайёҳларни қанчалаб кўрган
Қирғоқлар қошида бошим эгилди.

Нотаниш қирғоқлар танишдай гўё
Менга қучоқ очди уммон сайрида
Қаршимда жонланиб ўзга бир дунё,
Менга кулиб боқди жаҳон сайрида.

Туйғу тулпорига босолмай эгар,
Жиловин тутолмай қолдим армонда.
Чавандоз бўлсам-да, дўстлар, бу сафар
От сурмай, лол қолдим ўзга майдонда.

Ва лекин кўксимда дукирлаб бир от,
Томирда қонимни қилди пўртана.
Ҳаяжон чашмасин сипқарди-да, бот,
Нотаниш қирғоқда қурди тантана.

Истамбул завқидан сархуш бу тулпор,
Мармар денгизга тўшин ургандир.

Издан мунгайиб қолганда Босфор,
Дардакель қўйнида баэм қургандир.

Урта ер денгизин тўлқинларида
Сурия қирғоғин кўзлагани рост.
Машҳур Латакия оқ тунларида,
Мисрнинг дардидан сўзлагани рост.

Искандар шаҳрида туёқларидан
Ут чақнаб, отланган ал-Қоҳирага.
Ёғду ва самонинг чироқларидан
Кўзлари қамашган сал Қоҳирада.

Триполида қўним топди-да бир дам
Ла-Валетта сари йўлга тушди у,
Неаполь кўксига қўйгали қадам
Мальтани тарк этди мисоли оҳу.

Рим билан Афина бўлиб интизор,
Унинг йўлларида боқади тунлар,
Помпей эса тўқиб мунгли бир ашъор
Сени кутар, дейди кумуш тўлқинлар.

Сицилия қўйиб пойига бошин
Туёғин гардини қилар тўтиё.
Ва яна Истамбул тўқиб кўз ёшин
(Бу тулпор изида) қилади дарё.

Она юрт қирғоғи қайтгин деб омон,
Термилиб ётибди Қора денгизга.
Бошим омон бўлса, Ватан — онажон!
Нотаниш қирғоқдан қайтурман Сизга.

1976

Ўрта ер денгизин қучоқларида
Бир гўзал ётибди қилиб таманно.
Тўлқинлар шов-шуви қулоқларида
Куну тун жаранглаб дейди тасанно.

Ғаввослар денгиздан марварид излаб,
Маржон подасини тақар бўйнига.
Ва битта бўсанинг дардида бўзлаб,
Умид билан келар қирғоқ бўйига.

Кемалар денгизга лангарин ташлаб,
Ҳусни камолини қилар томоша.
Сайёҳлар севинчдан кўзларин ёшлаб,
Васлига ошиқар тоғлардан оша.

Савдогар келади молин сотгали,
Мальта бозорини қизитайин деб.
Рассомлар келади нигоҳ отгали,
Ва яна ҳуснига бермоқ учун зеб.

Дилбар овозини тинглаб бастакор,
Кипригидан ясар танбур торини.
Ишқида шоирлар бўлиб беқарор
Илҳом парисига айтар зорини.

Меъморлар эса-чи, кўнгил мулкидан
Бир қаср қурай, дер ўша санамга.
Олимлар тутганча оппоқ қўлидан,
Тонггача бош эгар қаҳрабо шамга.

Ҳарбий кемаларнинг аждаҳо тўпи
Тортмоқчи бўлади уни домига.
НАТО самолёти титратиб кўкни,
Заҳар солай дейди олтин жомига.

Ғаними милтиғин турибди ўқлаб,
Гулзорни пошнаси қилмоқчи пайҳон.
Менга қучоғингни оч, дейди дўқлаб,
Йўқ эса қилурман ер билан яксон.

Денгиз маликасин ранг-қути учиб,
Сочлари паришон, тўзғир шамолда.
Ўз она халқига у қасам ичиб,
Қиличин суғуриб турар оролда.

Сайри уммон ичра мени, эй Мальта,
Тонгда кутиб олдинг қизил гул билан.
Ёв келса, бошини кесардинг шартга,
Қиличнинг сопини тутган қўл билан.

Мальта, майли, сенга келсин сайёҳлар,
Келсин рассом, шоир, бастакор, меъмор.
Лек маъсум қалбингда қўзғатиб оҳлар,
Қилич кўтарганлар келмасин зинҳор!

Ла-Валетта,
1976

РАДИОГРАММА

Мальтани тарк этиб кетар онимда,
Менга келиб тегди ёрнинг муждаси.
Севинч ёши сузиб кўз уммонимда,
Маржон териб олди унинг мижжаси.

Руҳимга югурди ажиб бир сурур
Ҳам висол боғидан тутди гулдаста.
Айрилиқ қалбимга қулдек яливуру,
Жигархун бағримни этма, деб хаста.

«Болалар саломат, ҳаммаси аъло,
Яхши ҳордиқ тилаб, сизнинг Сурайё!»
Бу илиқ сўзларда бир дунё маъно,
Самимий муҳаббат, меҳр ва вафо!

Бу сўзлар мен учун қанчалик зарур,
Қанчалик мадордир юртдан йироқда.
Зулматни тилкалаб ташлагандек нур,
Жонимга жон бўлди мужданг фироқда.

Мен билмас эканман, сенга суяниб,
Сенга ҳам тоғ бўлиб қолганлигимни.
Ишқинг оташида ёниб, ўртаниб,
Сенинг ҳам қалбингга ўт солганимни.

Мен эса зор бўлиб ширин сўзингга
Нотаниш юртларда оворадирман.
Бир лаҳза боқолмай ўтли кўзингга
Соғинч гулханига парвонадирман.

Болалар ўзига ипсиз боғлашиб,
Оёғим тушовлаб қўйишган экан.
Мен эса бу ҳисси сөздем эл ошиб,
Вегона диёрни этганда маскан.

Сенинг муждангдаги тўққиз илиқ сўз,
Тўққиз диёрнимас, боғлаб нур қанот,
Тўққиз қават осмон ва минглаб юлдуз
Сайрига чорлайди мени умрбод.

Мужданг учун раҳмат, азизим, сенга.
Раҳмат, сен бахтимга борлигинг учун!
Бу — бир дунё шодлик бахш этди менга,
Фироқда меҳрингга зорлигим учун!

1976

ДЕНГИЗ ТОМОШАСИ

Тўлқин билан шамол жангин денгизда
Биринчи саҳнаси боғланган.
Ваҳима чашмаси ғилтиллаб кўзда,
Игнадек киприклар ёшланган.

Палубага тўлқин солади чангал,
Қорайиб кетгандир юзлари.
Шамол билан бунда кўтариб жанжал
Кумушга айланган излари.

Сайёҳлар юрагин ҳовучлаб олган,
Кемамиз — пистанинг пўчоғи.
Анордек юзларнинг ранги йўқолган,
Даҳшатдир — денгизнинг қучоғи.

Чайқалиб, чайқалиб бешиктебратдай,
Неаполь қўйнига сузиб боради.
Долғага дош берган буюк қудратдай,
Тўлқинлар жангини бузиб боради.

Сайёҳлар мўлтирар каютасидан
Кўзларда илтижо, раҳм ва шафқат,
Денгиз саҳнасининг энг ўртасидан
Оқариб кўринар саробдек хилқат.

Узининг ҳоли танг ва лекин улар
Уйлайди уйини, бола-чақасин.
Кўнгли йиғласа ҳам лаблари кулар,
Мунғайиб жилмаяр, ушлаб ёқасин.

Аския ё ҳазил тоғдай юк бўлиб,
Елкасини эзиб қўйиши мумкин.
Ё кўнгил чокидан дарди тўкилиб,
Денгиз ҳам бир зумда куйиши мумкин.

Ҳол сўраб борсангиз, майин жилмайиб,
Қачон тинар, дея мунгли боқади.
Яқинроқ қолдими Неаполга, деб,
Кўзидан ҳасратнинг наҳри оқади.

Денгиз томошасин сўнгги саҳнаси —
Ҳаёт-мамоғ жанги бошлангани йўқ.
Сукунат — денгизнинг зўр кушандаси
Ҳали уммон ичра топмаган ҳуқуқ.

Эй денгиз! Тўхтатгин бор томошангни,
Биринчи саҳнаси етарли бизга.
Тўлқинда титратган чўнг кошонангни
Кўргани чиқмовдик билсанг денгизга.

Қўйгил, бу томоша этмасин давом,
Тўфоннинг бир лаҳза тинсин нафаси.
Қисматини сенга топширган одам,
Мангу бўлмасин, дер сўнгги саҳнаси.

Ла-Валетта — Неаполь,
1976

ЮНОНИСТОНГА

Салом сенга, Юнонистон,
Аристотель макони!
Келди ошиб бешта уммон
Навойининг ўғлони!

Эй, илму фан бешигини
Тебратган қадим макон,
Эй, тарихнинг эшигини
Ланг очган дарвозабон!

Сафоклининг уйин кўрсат,
Шоҳ Эдипдан сўрай ҳол!
Гераклининг тилин ўргат,
Иштиёқим бор хиёл.

Эсхил менга Акрополда
Ўқиб берсин бир асар,
Орфей билан бир тулпорда
Коринфга айлай сафар.

Эпикурнинг қўлин ўпиб,
Сўйлаб берай Гомердан.
«Илиада» мадҳин кўриб,
Шод бўлсин Миртемирдан.

Гомер руҳи қайда яшар,
Қайдадир «Одиссея».
Бугун унга гулдан чамбар
Олиб келди Осие.

Борган эди қилич тутиб,
Самарқандга Искандар,
Қайтди, лекин шароб ютиб,
Афросиеб солгач, жар.

Лек мен эса, Юнонистон,
Сенга келдим бўлиб сайёҳ.
Қиличимдан томмайди қон,
Юрагингда инграмас оҳ,

Акрополдан боқдим сенга,
Тоғдай тутиб кўкрагимни.
Дарё бўлиб оқдим сенга,
Машғал айлаб юрагимни.

Сочиб турса қалбим ёғду
Сени ётгум гўзал достон,
Билма сира ғам ва қайғу,
Гомер юрти — Юнонистон!

Афина,
1976

АГАМЕННОН ТОҒИ ҚАРШИСИДА

Рўбарўда турар бир тоғ
 лол айлаган дostonларни,
Кўкрагида қолган бир доғ —
 ўртар ҳамон инсонларни.

Агаменон тоғидир бу,
 мулки Юнон бошига тож,
Елкасида мисли чароқ,
 тутиб турар осмонларни.

Бу тоғ эмас, гўё боқар
 Агаменон юлдузларга,
Нигоҳ ташлаб қўяр кумор
 кун чўмилган денгизларга.

Ул чалқанча ётур, ана,
 тоғ бошида паҳлавондек,
Табиатга бермай озор,
 мафтун боқар кундузларга.

Кўз олдидан ўтар оқиб
 хотиротнинг дарёлари,
Трояда чамбар тақиб
 қутлаган эл даҳолари.

Касандра висолига
етган базм оқшомлари,
Шухратидан замин қалқиб,
Юнон ҳам лол дунёлари.

Троядан қайтарди шод
афсонавий Аргос шоҳи,
Ғалабадан кўнгли обод,
йўқди зарра дилда оҳи.

Клитемнесра билан Эгисф
қилди ногоҳ жонига қасд.
Умр уйи бўлиб барбод,
мангу сўнди ўт нигоҳи.

Рафиқаси топиб жазман,
яна қилса эрига қасд,
Нечун қулаб кетмас осмон,
нечун тоғлар бўлмагай паст!

Элни тутган шухратингни
айлагали ер-ла яксон,
Тош отди-я сенга, Юнон,
фитна қилиб икки нокас.

Эл йиғлади кийиб қаро
тоғ бағрини ватан айлаб,
Юраклари бўлиб яра
оқ шоҳини кафан айлаб.

Касандра сочин юлиб
Агамемнон қабри узра,
Бағрин тилди мотамсаро
ўлгунича қасам айлаб.

Агамемнон топди макон
баланд тоғнинг ёнбағридан,

Шухрат тожи бўлиб яқсон
боқди Юнон ғам баҳридан.

Алаמידан ўксиб Гомер
олганида қўлга қалам,
«Илиада» ургандай бонг,
садо келди ер қаъридан

Минг йилларким, янграр ҳамон
жаҳонда бу юксак садо,
Бу садога бахш этди жон
Гомердай энг буюк даҳо.

Агамемнон тоғи абад
турса Юнон тупроғида,
Мангу яшар Агамемнон,
боқий эрур «Илиада!»

Пирей,
1976

АФИНА МАНЗАРЛАРИ

Уч томони баланд тоғ,
Бир-бирига пайванд тоғ,
Афинага роз айтар
Уч ботирга монанд тоғ.

Тоғлар аро Афина
Қўлига қўйиб хина,
Чўққиларга ёлворар,
Тош отма, деб кўксима.

Чўққилардан жилғалар
Чулдирашиб, жилвагар,
Афина қулоғига
Тақар кумуш сирғалар.

Тоғ бағридан ўрмонлар,
Тошга битиб дostonлар.
Қуламангиз зинҳор деб,
Кўксин этар қалқонлар.

Қоя узра Акрополь
Қуёшдан кутиб иқбол,
Оёғига бош урган
Афинадан сўрар ҳол.

Афина дер: шуҳратинг,
Тоғдай собит қудратинг,
Менмас, бутун дунёни
Лол айлади санъатинг.

Сенинг қошингда қадим
Ҳайкалим борди маним.
Мендай маъбуда бирлан
Фахр этарди ватаним.

Шуниг учун Юнонга,
Кўҳистонли бўстонга,
Эл қўйди маним отим,
Довруғ сол, деб жаҳонга!

Уч томони баланд тоғ,
Бир-бирига пайванд тоғ,
Афинага роз айтар
Уч ботирга монанд тоғ!

1976

ПАРФЕНОН

Аттиканинг тоғларига
бахш этиб кўрку қашам,
Афинанинг боғларига
афсунгар қўйиб қадам,
Харобазор қоя узра.
мозийдан сўзлаб дoston,
Боқар гулгун чоғларига
Парфенон¹ ҳар субҳидам.
Олқиш айтиб ҳайкалтарoш
Фидийнинг даҳосига,
Эгиб гўё таъзимга бош
Иқтининг закосига,
Калликрат², Перикл³
руҳига айлаб қасам,
Бағридан жой олмиш қуёш,
манзур эл баҳосига.
Қуллар тоғда қуриб бино,
дол бўлди Парфенондан,
Яқосини ушлаб дунё,
лол бўлди Парфеноидан.

¹ Парфенон — қоядаги хароба шаҳар.

² Калликрат — Парфенон архитектори.

³ Перикл — Парфенонни бунёд қилдирган давлат бошлиғи.

Мулки Юнон солди довруг,
 қирғоқдан тошди Эгей,
От сурдию унга Румо,
 шол бўлди Парфенондан!
Зевснинг қизи — санъат-ҳунар
 маъбудаси Афина,
Уруш билан шонли зафар
 маҳлиқоси Афина
Ҳайкалини Парфенонга
 қўйгунча токи Фидий,
Илҳом берди унга шаҳар
 маликаси Афина.
Аҳли юнон севинчидан
 кўкни ўпди Парфенон,
Етти иқлим ўкинчидан
 тизин букди Парфенон,
Бу кажрафтор дунё ичра
 манглайига тегиб тош,
Дўсту душман қиличидан
 ерга чўкди Парфенон.
Бор савдога бўлиб гувоҳ
 қулади тош устунлар,
Чанг-тўзонга тўлиб нигоҳ,
 кўкка чиқди тутунлар.
Харобада сайраб бойқуш,
 дилни эзди ноласи,
Парфенонда недир гуноҳ
 тоғ бўлди-ку, куқунлар.
Чангал солди унга калхат,
 тумшуғидан оқиб қон,
Бу — фашизм деган офат,
 Юнонда сурди даврон.
Зулмат ичра оташланиб
 бонг урганда Акрополь,
Қалқди бирдан янги авлод,
 довюрак ботир инсон

Тикди унинг пештоғига
Мулки Юнон байроғин,
Қўл чўғиб дўст-ўртоғига,
қўлга олди яроғин.
Тонг отганда порлар эди
Акрополда ол байроқ,
Афинанинг қароғига
бериб эркинг чароғин.
Аттиканинг тоғларига
бахш этиб кўрку ҳашам,
Афинанинг боғларига
афсунгар қўйиб қадам,
Харобазор қоя узра
мозийдан сўзлаб дoston,
Боқар гулгун чоғларига
Парфеон ҳар субҳидам!

Афина,
1976

СЕНИ ИЗЛАБ...

Сен томонга учди бир қуш
Афина қучоғидан.
Кўрган бўлсанг ширин бир туш,
Уп, шу қуш дудоғидан.

У боғлардан учиб ўтар,
Тўш урар уммонларга.
Қояларни қучиб ўтар,
Кўрк берур бўстонларга.

Бу бир қушким, соғинчларим,
Митти қалбин ўртаган.
Нилдай тошқин севинчларим
Тоғлар оша йўллаган.

Унинг қора кўзларида
Дардларим ифодаси.
Мезон қолган изларида
Севгимнинг ҳикояси.

Бу қуш учди билсанг, жоним,
Навбаҳор субҳидами.
Томиримда қайнаб қоним,
Ёнганда кўзда шами.

Етти диёр дардларини
Юрагига этиб жо,
Паст-баланд йўл гардларини
Жонга этиб мўмиё,

Ишқ қўшиғин куйлаб нолон,
Учади сени излаб,
Йўлга чиққил тезроқ, жонон,
Сен ҳам тўрғайдек бўзалаб,

Кел, кафтингга қўнсин бир бор,
Бўйнидан ол хатимни.
Кўзларига боқиб хумор,
Уқи муҳаббатимни.

Сен томонга учди бир қуш,
Афина қучоғидан.
Кўрган бўлсанг ширин бир туш,
Уп, шу қуш дудоғидан!

Афина — Истамбул,
1976

БОСФОРГА

Яна келдим сенга, Босфор,
Очгил, жоним, қучоғингни.
Табиатга бермай озор,
Тутгил менга дудоғингни.

Қучай сени ошиқона,
Қўлларимни айлаб камар.
Бўса олай қона-қона,
Бошларингдан сочиб гавҳар.

Биласанми, маним, Босфор,
Бир дард қийнар юрагимни.
Сенга қилмай уни ошкор,
Истамбулдан излай кимни?

Сендан ўзга ҳеч ким маним
Тушунмагай дардларимга.
Кул бўлса ҳам ўтда таним,
Қулоқ солмас оҳ-зоримга.

Бир ой бўлди кетганимга
Ватанимдан узоқларга,
Сендан илк бор ўтганимга,
Мафтун боқиб қирғоқларга.

Шундан бери соғинч қуши
Юрагимда чекар фиғон.
Бир санамдир кўрган туши,
Ҳажрида мен тупурдим қон.

Ул яшайди сендан йироқ,
Бағри тоза қайғу-ғамдан.
Эслармикан мени бироқ,
Шод бўлса ҳам бу оламдан.

Насимингга айтгил, Босфор,
Кўнглин сўраб, қайтсин тезроқ,
Гар соғинган бўлса дилдор,
Берсин, майли, бир сиқим хок.

Кўзга суртиб, жон деб ўпай,
Озор бермай хаёлига.
Йўлларига дурдай сепай,
Етказгин, деб висолига.

Тошкентда ул кезар хандон,
Мен ёт элда мусофирман.
Сен бўлма кўп фидойижон,
Барибир мен муҳожирман.

Бир кун қолди, топар поён
Жаҳонгашта муҳожирлик.
Ўз элимда бермас нишон
Ғавғоли бу мусофирлик.

Бир кун қолди, сен руҳимга
Қанот бергил, қилсин парвоз,
Шавқ бўлгину шукуҳимга,
Соғинчимни қил сарафроз.

Қанча ишва, ғамзаларга
Қул бўлмасдан қайтаяпман.
Ботмай ғаму ғуссаларга,
Сенга дардим айтаяпман.

Мушкулимни қилиб осон,
Ёримга айт, борлигимни.
Билиб қўйсин ҳатто уммон,
Висолига зорлигимни.

Билсанг, ундан гўзал санам
Топилмагай бу дунёдан.
Ҳатто осмон мендек бир дам
Ажралмагай Сурайёдан.

*Истамбул,
1976*

ИСТАМБУЛ СТАНСЛАРИ

1

Икки қитъа қароргоҳида
Тотиб ҳаёт аччиқ-чучугин,
Олтин Босфор бандаргоҳида
Сувга тушин айтолмай нигун,
Сармоядан бағри тилиниб,
Ўтли оқи қизартиб кунни,
Бир юраги икки бўлиниб,
Ажратолмай кун билан тунни,
Арсатда қолиб беором,
Ҳайрон бўлиб умр тарзидан,
Ҳаёт қилмай шафқат ва карам,
Осмон тутар мунгли арзидан.

2

Кўк мачитнинг олти минори
Қўлларини чўзиб самога,
Дини ислом бўлиб шиори
Сажда қилиб олис Каъбага,
Канда қилмай бешвақт намозин
Муаззинни тинглаб азондан,
Арши аъло тингламай розин,
Насибаси тушмай осмондан,
Шамшод қадди ёйдай эгилиб,
Тош меҳробга қўйиб бошини,

Дард-ҳасрати тутдай тўкилиб,
Қучиб ётар Босфор тошини.

3

Етти тепа кифтига миниб,
Термилганча дардкаш мозийга,
Сочларига оппоқ қор қўниб,
Бармоқ уриб мунгли созига,
Олтин тоғнинг канорасида
Асраб Миср ёдгорлигини,
Византия харобасида
Кўриб Румо меъморлигини,
Тўп қалъанинг хазиначини
Пинҳон айлаб қорачиғига,
Бекитганча қон сийчасини
Қалқон излар ғаним тиғига.

4

Мармар билан Қора денгизга
Ҳасрат билан ташлаб нигоҳин,
Кўзларига чўккан юлдузга
Излатганча иқбол даргоҳин,
Разолатнинг манфур қалбига
Киприкларин ўқ қилиб отиб,
Ханжар қадаб зулм қабрига,
Нафрат билан ғамларга ботиб,
Кемаларни чорлаб Босфорга,
Пок ният-ла ташла деб лангар,
(Дардларини этмай ошкора)
Мачтасига боқиб, мунғаяр.

5

Тирикчилик аравасини
Кўчаларда судраса башар,

Йўқотгандай калавасини
Боши қотиб, ақли адашар.
Мушкулини қилгали осон
Истиқболга термилар муҳтож,
Ер қаттиғу узоқдир осмон,
Силласини қуритган хирож
Кишан солиб тортар оёқдан,
Жигар-бағрин хун этар буткул,
Ой тамғали нил ранг байроқдан
Нажот кутар бугун Истамбул.

6

Босфордаги кўприги ноёб
Тилла бошга кийгизгандай бўрк.
Орзулари бўлмасдан сароб
Боқар унга Камол Отатурк.
Нозим Ҳикмат шеъриятининг
Садосидан тўлганса шаҳар,
У излаган ҳурриятининг
Офтобидан нурланар башар.
Одимларда оҳанги сарбаст,
Юракларда залворли зарби.
Эрк деганнинг жонига пайваст
(Истамбулда) Нозим ашъори!

Истамбул — Тошкент,
1976

БОСФОР КУПРИГИДАН УТГАНДА...

Утдим Босфор кўпригидан
Қуёш кулиб боққанида.
Икки қитъа кипригидан
Висол ёши оққанида.

Қўлни-қўлга бериб маҳкам
Икки ботир турар гўё.
Ҳижрон дарди топиб барҳам
Учрашганди икки дунё.

Бошларидан ўтган савдо
Бўлган каби мангу унут.
Пайванд этиб қалбин гўё
Боқар эди икки бургут.

Кўприк турар тордай таранг,
Оёғида — икки қирғоқ.
Юрагида сирли оҳанг,
Босфор узра кўзи муштоқ.

Икки қитъа тақдирини
Гўё боғлаб турибди у.
Айрилиқнинг занжирини
Узганидан, дилда гулу.

Бу кўприкдан ўтаётиб,
Босолмадим ҳаяжоним.
Туйғуларим қулоч отиб,
Чайқаларди қалб уммоним.

Икки қитъа — икки ёнда,
Лек пойимда битта тупроқ.
Шеърый бир завқ қайнар жонда
(Кўприк узра) мисли булоқ.

Мен одамзод орзусига
Қаноатни қилдим пайдо.
Бир боқдим кўзгусига
Оромимдан бўлдим жудо.

Ахир инсон қилиб бино
Ўзи лолдир бу санъатдан.
Машиналар қурса пойга,
Кўзи лолдир бу шиддатдан.

Бу кўприкда буюк зако,
Ғолиб идрок мужассамдир.
Вале, Башар, сендай даҳо
Санъатига бу ҳам камдир.

Сен денгизда қуриб шаҳар,
Космосни забт этган зотсан.
Васли ой ҳам бўп муяссар
Зухрога жом тутган зотсан.

Вале сенким, икки қитъа
Йўлларини боғлаб қўйиб,
Осойишни кута-кута,
Оқибатда қолма қуйиб.

Дўстлик учун кошки, Босфор,
Бу кўпригинг қилса хизмат,
Аҳли дунё сенга зиндор
Қилмас эди сира миннат.

Тинчлик учун боғлаю бел,
Элда чиқар сен яхши от.
Дўст ахтариб, узатгин қўл,
Йўқлаб келсин десанг Барот!

1976

ОНА ЮРТ ҚИРҒОҒИ

Она юрт қирғоғи — нажот қирғоғи,
Кўзимга чалинар сирли хилқатдай.
Мен учун ягона ҳаёт қирғоғи,
Хаёлим банд этар нурли хилқатдай.

Бутун борлигимда ёниб ақтирос,
Кўзимда тирқираб севинч ёшлари,
Қийқиргим келади болаларга хос,
Қорайиб кўринса қирғоқ тошлари.

Мендек бир сайёҳга силкингандек қўл,
Дарахтлар шохини ўйнатар шамол.
Қирғоқдан хуш бўйин узатади гул,
Она юрт меҳридан эрийди хаёл.

Қалбим торин айлаб Ватанга пайванд,
Қадрдон қирғоққа сузар «Латвия».
Тупроғин ўлмоққа кўнглим орзуманд,
Тезроқ суз, мен каби, эй муштоқ кема.

Одамлар севинчи юзидан аён,
Палуба ўхшайди Шарқ баҳорига.
Қирғоққа термилар ҳамма нигорон,
Ҳамма ошиқади интизорига.

Ҳижронда менинг ҳам кўнглимнинг тори
Нозик бўлиб қолди жон риштасидай.
Висол айёми-ла битур озори,
Сен боқсанг, эй ёр, ишқ фариштасидай!

Она юрт қирғоғин кўрки бўлиб сен,
Тургандай туюлдинг хаёлан менга.
Ва лекин йўқлигинг билар эдим мен,
Яна қанча йўл бор етгунча сенга.

Қаерда бўлсанг ҳам мени кутасан,
Кутасан, кўзларинг йўлга интизор.
Сен деган чоғда мен ўтдан ўтаман,
Сувга ҳам кираман, эй мунис дилдор.

Шунчалик соғиниб қолдимки сени,
Кўа ёшим киприкда турар омонат.
О, синаб кўрмоқчи бўлсанг гар мени,
Сели олиб кетса, қилма маломат.

Сенинг ёдинг билан она қирғоққа
Яқин қолганимни сезмабман, эй ёр,
Сен ахир яшайсан ўша тупроқда,
Бундан ортиқ менга қандайин бахт бор!

Қора денгиз,
1976

Кузак эди, серфайз ва тўкин,
Толиқарди йўлларда карвон.
Очган эди бозорлар кўркин
Сеҳри билан қўли гул деҳқон.

Далаларда пахта хирмони
Борар эди юлдузни кўзлаб.
Безарди ишқ хиёбонини
Ошиқлар ҳам пахтадан сўзлаб.

Тинч ва сокин йўл босар Анҳор,
Уйнар эди боғларда хазон.
Менга ўқиб Ҳофиздан ашъор
Сайр этарди шоири Эрон.

Саъдий тутса «Бўстон»идан гул,
Суханини безарди Хайём.
Лоҳутий ҳам унга бериб қўл,
Узатарди шароб тўла жом.

Шу шаробдан бир қултум ичиб,
Бир умрга бўлган эди маст.
Юрар эди осмонда учиб,
Ишқи ашъор жонига пайваст.

У Номанълум солдат қабрини
Маъюсгина этди зиёрат.
Ва сездирмай кўнгил зарбини
Сўйлаб берди ажиб ривоят.

1

Мусаллонинг кўркам бўйида
Усар эди бир тўп мажнунтол.
Тушиб унинг ишқи кўйига
Лайлак боқди осуда ва лол.

Воғлар оша қилди-ю, парвоз
Хору хасни йиғди беармон.
Гул баргидан берди-ю, пардов,
Мажнунтолда қурди ошиён.

Не асрдан буён мажнунтол
Роз айтарди тошқин дарёга.
Утпарастлар давридан хиёл
Олдин боққан эди дунёга.

Ошиён ҳам не-не тарихга
Гувоҳ бўлиб, сувга эгди бош.
Аянч қисмат сиғмас таърифга,
Кўзларидан оқди аччиқ ёш.

Юнондан от сурди Искандар,
Девдай солди араблар наъра.
Домга тортди Заҳҳокдай аждар,
Уни яксон айлади Кова.

Бу қиёмат, бу жангу жадал
Ошиённинг бағрида пинҳон.
Барчасига гувоҳ мажнунтол
Юрагида шунинг учун қон.

Гоҳ табиат ёмғири, дўли
Гоҳ баҳорда ёққан лайлак қор,
Гоҳ дарёнинг шиддаткор сели,
Мажнунтолга берарди озор.

Санчган каби кўксига ханжар
Синдирарди не-не шохини.
Баргларини юлқилаб минг бор
Бурқситарди дилдан оҳини.

Оқ лайлакнинг ошиёни ҳам
Турар эди қалқиб, омонат.
Деворидан дарз кетиб кам-кам,
Вайрон бўлай дер эди, ҳайҳот!

Мазлумларнинг кўз ёши янглиг
Тўкиларди сувга тупроғи.
Боши узра ғаним тутган тиг
Зарбидандир тилдаги доғи.

Қаро тунда турди-ю, тўфон,
Қуршаб олди уни ҳар ёндан.
Мажнунтолни қўлориб шу он.
Жудо қилмоқ бўлди жонидан.

Тол тебранар, илдизи лекин
Узилмасди ернинг бағридан.
Ошиённинг толеи нигун,
Дод соларди тўфон жабридан.

Лайлак эса ёқасин ушлаб
Болаларин босар бағрига.
Ошиёнин кетмасдан ташлаб,
Бардош берар ғаним қаҳрига.

Яна хуруж айлади тўфон,
Ва оқиади кўздан ёшини.
Юрагини этиб лахта қон,
Хам қилдирди лайлак бошини.

Кошонасин тарк этиб лайлак,
Болаларин олмай ёнига,
Юрагидан қон оқиб чак-чак,
Шафқат қилмай ширин жонига.

Тўфон сари юрди юзма-юз,
Кўкрагини айлади қалқон.
Доп беролмай ганимга, афсус,
Яраланиб йиқилди шу он.

Қалқир эди ошиён ҳамон,
Болалари чекарди фарёд.
Қарс-қурс синар шохлар беомон,
Мажнунтол ҳам солар оқу дод.

Бошпанасиз қолган не гўдак,
Чирқирашиб қолди тўфонда.
Яраланган она лайлак
Ётар эди беланиб қонга.

Тарк этишиб она ошёнин,
Қанотлари қайрилиб, қолсиз,
Ҳовучлашиб қўлида жонин,
Тўфон ичра қолиб мажолсиз,

Олга елар етим гўдаклар,
Гоҳ йиқилиб, гоҳ қилиб парвоз.
Қолдан тойиб зўрға эмаклар,
Чор атрофда қўрқинчли овоз...

II

Бу қадимдан қолган ривоят,
Кўпни кўрган бувим чўпчаги,
Ҳақиқатга яқиндир гоят,
Ахир бор-ку, денгизнинг таги.

Ахир қўлда кўтариб қилич,
Востан камми ўзга диёрни.
Ривоятнинг маъзин десам пуч,
Билолмасдим дўсту ағёрни.

Ўтиб кетди тўфонли замон,
Ўлиб кетди она лайлак ҳам,
Болалари бўлса-чи, ҳамон
Онам, дея чекар қайғу-ғам.

Мусаллонинг бўйидаги тол,
Тўфон ичра қолган ошиён,
Бошларига тушган аянч ҳол,
Онасининг бўлгани қурбон.

Бошпанасиз, бўлиб дарбадар,
Тополмасдан дардига даво,
Кезганлари қолиб оч-наҳор,
Хотиридан чиқмагай асло.

III

Мен ҳам ўша етимлар мисол
Кўп савдони кечирдим бошдан.
Силаганча бошимни иқбол,
Яралганман, дер эдим тошдан.

Мен ҳам ўша етимлар мисол
Мажнунтолнинг фиригида мен.

Кўрсатгунча ошёним жамол
Мусаллодан йироқдаман мен.

Чўллар аро тоғ этагида
Ястангандир жаннатдай диёр.
Сафобахш бир толнинг тагида
Онам қурган ошиёним бор.

Кўз олдимда ўша мажнунтол,
Сўлим маскан жонланар гоҳо.
Қариндошлар қошида хушқол
Суҳбат қурган бўламан гўё.

Улар менга лайлак ошёни
Тўғрисида сўзлашар тағин.
Мажнунтолга келган тўфонни,
Улдирганин лайлакни ганим.

Мусаллонинг кўркам бўйида
Ҳамон бордир ўша мажнунтол.
Қаримоқлик келмай ўйига
Она-Ерга бош эгмиш хушқол.

Тирилганмиш она лайлак ҳам,
Ғолиб келган эмиш тўфондан.
Болаларин излаб, чекиб ғам
Бағри доғмиш ҳамон ҳижрондан.

Уша лайлак — бизнинг онамиз,
Излар эмиш уфқдан биани.
Биз ҳам онам дея ёнамиз,
Оқлайлик деб нону тузини!

ХОТИМА

Ривоятга қўйди-ю, нуқта,
Бир энтикди шоири Эрон.
Унга дардин этиб омикта,
Ҳақиқатга келтирди имон.

Кипригида ёш бўлди пайдо,
Ва кўзимга мунгли тикилди.
Ҳижрон уни этгандек адо,
Кўнглида бор дарди тўкилди.

Сезар эдим дилдан, Итизор,
Ризқияг агар бўлса бутун нон,
Унда озроқ кемтик жойи бор,—
Бир тишлатиб қолганми Эрон?

Сен бахтингни топсанг ҳам, даво —
Излаяпсан дарз кетган дилга.
Ватан дарди эрур бедаво,
Васли — шифо ёлғиз кўнгилга.

Мунг янграйди ҳамон созингдан,
Кел, шодликни куйлайлик бирга.
Мусалло ҳам шўх овозингдан,
Эрк боғида чулгансини нурга.

1975

Висол билан ҳижрон қалбимда
Кеча-кундуз олиб борди жанг.
Ҳижрон учраб висол қаҳрига
Вир умрга ҳоли бўлди танг.

Висол зийнат бериб қасримга,
Ҳижрон кўнглини этиб қўйди санг.
Оташ бўлиб кириб бағримга
Яқосига унинг солди чанг.

Узвос солиб қичқирди ҳижрон
Ва ушлади висол қиличин,
Келтиргали севгимга қирон.

Висол эса олгали ўчин
Юрагимда қўзғаб зўр бўрон,
Ҳижрон кўшқини этди чилпарчин!

1976

МУНДАРИЖА

ВИСОЛ

СИРДОШ ВУЛОҚЛАР

8. «Инсон билан бирга яралган...»
9. Ўзбекистон фарзандиман.
11. «Ота тўй бермоқчи етти иқлимга...»
 12. «Оқ олтин» тоғлари.
 15. Мен яшаган давр.
 17. XXI аср шоирларига.
 20. Ленин сўзламоқда...
 25. Ветеранлар.
28. Разведкачи Сирожиддин Валиев монологи.
 33. Номаълум солдатга.
 35. Садоқат
43. «Яшин тегди ногоҳ азим чинорга...»
 44. Ниҳол ва чинор.
 48. Ғалаба қўшиғи.
54. «Пахтазорим сўнгсизлиги...»
 56. Ўзбекистон кузи.
 59. Менинг элим.
 61. Самарқанд навосидан.
 62. Чаноқлар ва юлдузлар.
 64. Ургут манзаралари
 66. Мингбулоқ.
 68. Тоғлар нидоси.
 70. Г у л б о ф.
 72. Тоҳир чинори.
75. «Эй, Ургутнинг юксак тоғлари».
 76. К е н а г а с.

79. Навқирон ёшим менин.
 81. Севилимга гулдаста.
 82. «Дорилфунун хибонида...»
 108. Юлдуздан — юлдузга.

ПАЙВАСТА ЧИНОРЛАР

128. «Бир пиёла май беринг, дўстлар...»
 129. Кремль богида.
 131. «Лениннинг пойига қўйиб гулларин...»
 132. Смольни й да.
 134. «Аврора».
 136. Пушкин уйи.
 137. Ойдин кечалар.
 139. Нева бўйларида.

Жанговар советлар

141. Пиёда аскар.
 142. Қардошлик қабристони.
 143. Сукунат дақиқаси.
 144. Ярадор дарахтлар.
 145. Сталинград жанги.
 146. Қўш ҳайдаган аёллар.
 147. Оққушлар.
 148. Пискарёв қабристониди.
 151. Ҳаёт йўли.
 152. Залдан берилган мактубга жавоб.
 155. Мусо Жалил.
 158. Тош одамлар.
 160. Қозоғистон — бу!..
 162. Меҳрнома.
 168. Қорақалпоқ қўшиғи.
 170. Нукус театри хусусида.
 173. Амў.
 174. Қоратор мармари.

177. *Бизнинг тошлар ҳақида қўшиқ*
 179. *Салом, Латвия.*
 181. *Даугава.*
 184. *Гауя тўлқинлари.*
 186. *Болтиқ денгизи.*
 188. *Салапилс бонги.*
 194. *Ю р м а л а.*
 196. *Қаҳрабо диёри.*
 198. *Калев ва Линда.*
 207. *Таллин таронаси.*
 209. *Номаълум матрос қабрида.*
 211. *Р е к в и е м.*

ҲИЖРОН

ИТАЛИЯДАН МАКТУВЛАР

216. *Апеннин тоғлари.*
 218. *Р и м.*
 221. *Италия қўшиқлари.*
 223. *Бронза гулчамбар.*
 225. *Колизей харобаси.*
 228. *Римлик ёш рассом.*
 230. *Тибр қирғоғида.*
 232. *Флоренция.*
 235. *Микеланжело.*
 237. *Уффнци галереясида.*
 239. *Ҳайкалгарош.*
 241. *Петрарка руҳига қасам.*
 243. *Робертино куйлаганда.*
 245. *В е н е ц и я.*
 248. *Қ а й и қ ч и.*
 250. *Адриатика денгизига.*
 252. *«Қуёш йўли».*
 254. *Неаполлик она ҳасрати.*
 256. *Ш о и р.*

258. Тиволи фавворалари.
 260. К у л о л.
 262. М и л а н.
 265. Ла — Скала қўшиқчиси.
 267. Данте кабутари.
 270. Соррентолик санам қўшиғи.
 272. Генуялик балиқчи.
 275. Рим бозорида.
 277. Капри армони.
 279. Неаполитан қўшиғи.
 281. Беморликда.
 283. Ҳиссиётнинг бемор қушлари.
 284. С т а н с л а р.
 286. Қ и р г о қ д а.
 288. С и ц и л и я.

ТУТАШ ДЕНГИЗЛАР

292. У ф л и м г а.
 294. «Қора денгиз» меҳмонхонасида.
 296. Қора денгизда.
 298. Босфор кечаси.
 300. Мармар денгизи монологи.
 302. Дарданелдаги ўйлар.
 304. Эгей денгизига.
 306. Урта ер денгизида.
 308. Л а т а к и я.
 310. У г а р и т.
 312. Т у н.
 314. Бандаргоҳдаги болакай.
 316. Ғаввос билан мулоқот.
 319. Муҳаммад Али кўчасида.
 322. Н и л.
 325. Ёғду ва садо.
 328. Ф а л л о ҳ л а р.
 331. С ф и н к с.

333. Қоҳира минорасида.
335. Фаластинлар.
338. Ўзбекистонни соғиниб.
340. Чироқлар.
342. Навбаҳор.
344. Собрат харобаси.
346. Нотаниш қирғоқлар.
348. Малъта.
350. Радиограмма.
352. Денгиз томошаси.
354. Юнонистонга.
356. Агамемнон тоғи қаршисида.
359. Афина манзаралари.
361. Парфенон.
364. Сени излаб...
366. Севги меҳроби.
367. Босфорга.
370. Истамбул станслари.
373. Босфор кўпригидан ўтганда...
376. Она юрт қирғоғи...
378. Мажнунтол.
385. «Висол билан ҳижрон қалбимда...»

На узбекском языке

ВСТРЕЧА И РАССТАВАНИЕ

Стихи

ВАРОТ ВАЙКАВУЛОВ

Редактор О. Матчонов

Рассом Қ. Башаров

Расмлар редактори А. Бобров

Техн. редактор Э. Саидов

Корректор Ш. Собирова

ИБ № 284

Босмахонага берилди 9/II—1978 й. Босишга рухсат этилди 17/VII—1978 й. Формати 70×90^{1/32}. Босма л. 12,25. Шартли босма л. 14,33. Нашр. л. 12,2. Тиражи 35000. Р—01355. Гафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома № 186—77.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйича Давлат комитетининг Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмасида № 1 қўғозга босилди. Тошкент, Навоий кўчаси, 30, 1978 йил. Заказ № 1123. Ваҳоси 1-қўғозда 1 с. 50 т. мелов. қўғозда 2 с. 20 т.

Бойқобилов Барот.

Висол ва ҳижрон: Шеърлар.— Т. Адабиёт ва санъат нашриёти, 1978. С. 392 б.

Байкабулов В. Встреча и расставание.

Висол... Ҳижрон... Умримизнинг доимий ҳамроҳлари! Қувонч ва ташвиш онлари! Шеърятнинг туганмас мавзулари!

Шоир Барот Бойқобиловнинг ушбу янги китобида Ер ва Дён билан мангу висол, шунингдек, улардан айрилиқ изтироблари нузли қалам билан тараннум этилади.

Уз 2